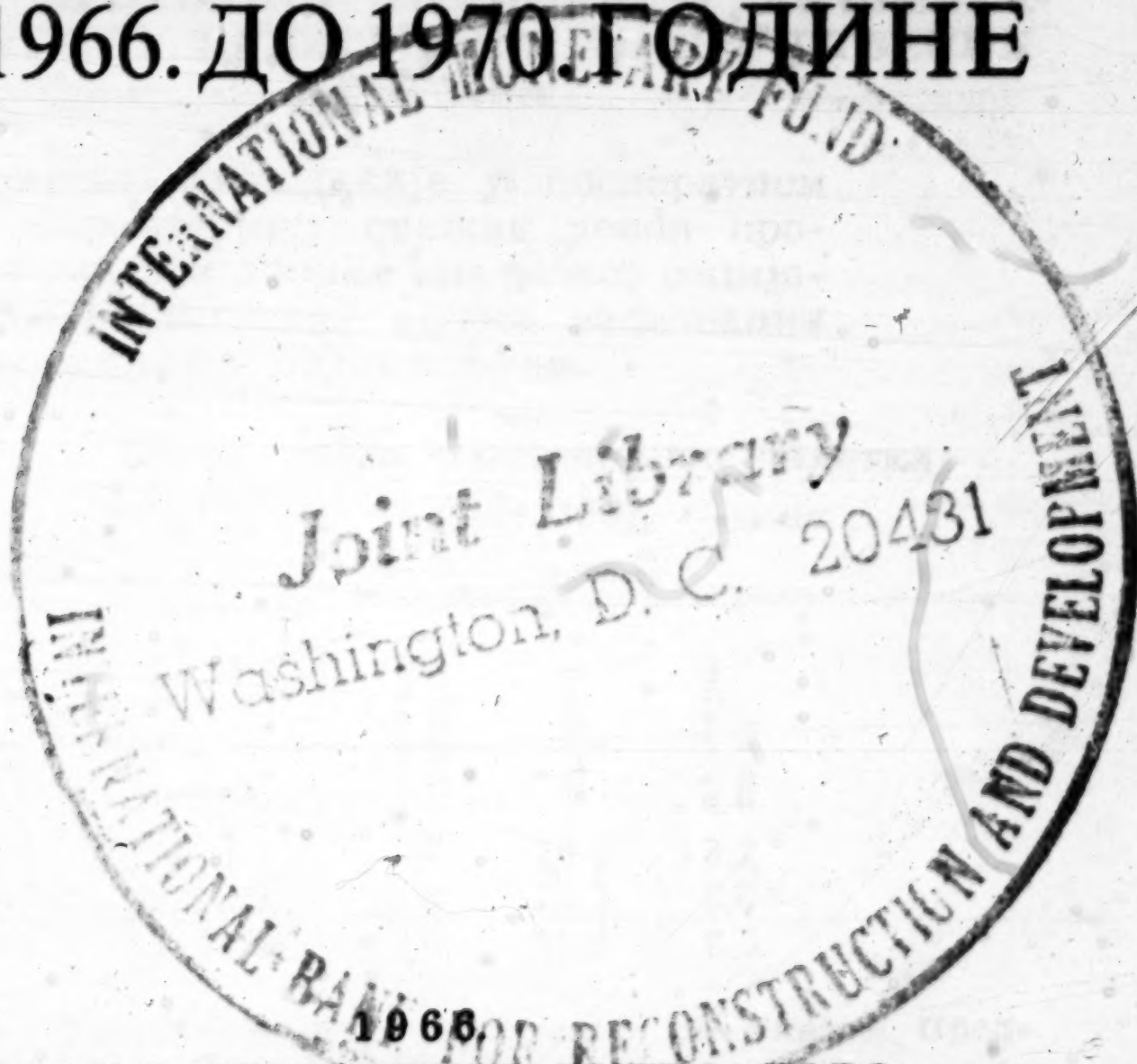

Yugoslavia

društveni plan razvoja Jugoslavije od 1966 do 1970 godine

ДРУШТВЕНИ ПЛАН РАЗВОЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 1966. ДО 1970. ГОДИНЕ

ИЗДАЊЕ СЛУЖБЕНОГ ЛИСТА СФРЈ
Београд, Јована Ристића 1

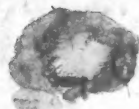
82629

6P
338.91
Y9d
1966/1970

ОД 1966 ДО 1970
РАЗВОЯ ИТОСЛАНЕ
ДРАШТБЕН ИЛИ

УЧЕБНО-НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЦЕНТР
УЧЕБНО-НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЦЕНТР

ДРУШТВЕНИ ПЛАН
РАЗВОЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 1966. ДО 1970.
ГОДИНЕ*

I

ОЦЕНА ПРОТЕКЛОГ ПЕРИОДА И АКТУЕЛНЕ
ТЕНДЕНЦИЈЕ ПРИВРЕДНИХ И ДРУШТВЕНИХ
КРЕТАЊА

1. Развитак Југославије у послератном периоду карактеришу снажан успон производних снага и динамичан развој социјалистичких друштвених односа заснованих на самоуправљању радних људи.

Стопе раста националног дохотка
— цене 1962. године

	Укупно	у томе		
		друштвена привреда	индустрија	пољопривреда
1948—1964.	7,1	—	10,4	3,2
1953—1964.	9,2	10,8	12,3	6,0
1957—1964.	10,2	12,6	12,5	6,0

* Овај друштвени план проглашен је Указом Председника Републике ПР бр. 434 од 6. јула 1966, а објављен је у „Службеном листу СФРЈ“ бр. 28 од 13. јула 1966. године.

Раст националног дохотка био је веома брз у поређењу са другим земљама, а нарочито после увођења радничког самоуправљања. На тај начин национални дохотак повећан је за три пута у односу на предратни период.

Индустријализација је имала најзначајнију улогу у развоју привреде. Индустрија је постала доминантна привредна делатност и обезбеђивала је највећим делом снажним друштвено-економски преображај земље.

Структура националног дохотка укупне привреде по секторима економске активности

	— цене 1962. године			
	— у %			
	1947.	1956.	1960.	1964.
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0
Примарне	44,8	31,9	29,5	23,1
— пољопривреда	40,8	29,8	28,1	21,8
Секундарне	39,6	47,5	49,1	53,9
— индустрија	24,9	35,6	37,9	42,0
Терцијарне ¹⁾	15,6	20,6	21,4	23,0
— саобраћај	5,0	6,7	7,1	6,7

Овакав развој привреде пратиле су, међутим, и неке негативне карактеристике и тенденције, које су се испољавале у претежно екстензивном развоју и недовољно рационалном коришћењу расположивих производних снага.

2. Продуктивност рада није имала одлучујућу улогу у развоју привреде, нарочито у првој половини протеклог периода, кад се земља налазила у фази развијања инфраструктурних предуслова, стварања материјалне базе политичке независности и привредне равноправности у неповољним међународним условима. У таквим усло-

¹⁾ Само привредне услуге.

вима, врло широко коришћење расположивих резерви радне снаге и велике инвестиције представљали су економски неопходну оријентацију у борби за превазилажење заосталости земље.

Међутим, задржавање ових односа и у фази кад су у основи остварени предуслови за интензивније привређивање и укључивање у међународну поделу рада, довело је до прецењивања улоге инвестиција у развоју привреде, а потцењивања животног стандарда односно личних доходака као фактора динамичног и структурно усклађеног економског развоја. Ипак, у периоду од 1957. до 1964. године почео је процес јачања улоге продуктивности рада у расту националног дохотка друштвене привреде, мада још неадекватно развојним тенденцијама производних снага и социјалистичких производних односа.

Просечне стопе раста и утицај продуктивности (друштвена привреда)

Стопе националног дохотка = 100

	Стопе раста		у томе учешће у %	
	Запошљеност	Продуктивност	Запошљеност	Продуктивност
1953—1956.	6,6	0,7	90,4	9,6
1953—1964.	6,5	4,0	61,6	38,4
1961—1964.	5,1	5,7	47,2	52,8

3. Крупни резултати у развоју материјалних производних снага омогућени су великим напорима, израженим и у високој стопи улагања. Стопа учешћа укупних бруто-инвестиција у друштвеном производу износила је око 41%, односно привредних

— око 30% у периоду од 1957. до 1964. године. Знатна издвајања из националног дохотка, уз значајан прилив иностраних средстава (око 5% од националног дохотка), створила су услове за значајан пораст производних фондова, чији се ниво повећао у том периоду за око 2,5 пута. Међутим, улагања се нису довољно рационално користила, икао је њихова ефикасност повећавана. Док је у периоду од 1948. до 1952. године требало уложити 8,29 динара да се оствари 1 динар прираста друштвеног производа, између 1953. и 1956. године то се смањило на 4, а између 1957 и 1964. године на око 2,5 динара.

Савремени развој карактерише и све јаче укључивање индивидуалних произвођача и њихових средстава за производњу путем разних облика пословне сарадње са друштвеном привредом у процес друштвене репродукције и јачање социјалистичких друштвено-економских односа. Таквим развојем створени су услови да се близу 80% националног дохотка реализује радом на бази друштвених средстава за производњу

Степен искоришћености капацитета био је низак. Тако је у индустрији у 1964. години износио у просеку око 70%, а по појединим гранама и знатно испод тога. Недовољно коришћење капацитета знатним делом представља резерву помоћу које се може убрзавати развој у наредном периоду и у индустрији и у другим делатностима.

Обим и структура залиха нису били адекватни потребама производње и промета. То се неповољно одразило на стабилност и ефикасност производње и на брзину обртања обртних фондова.

Појаве недовољне ефикасности су последица делимичне неусклађености производних капацитета, нередовног снабдевања сировинама и другим репродукционим материјалом, неразвијене специјализације,

кооперације и интеграције у производњи, непотпуног технолошког усавршавања процеса производње, слабије оријентације инвестиција на модернизацију технологије, савремену организацију рада и на развијање научноистраживачког рада, као и недовољна оријентација привреде на међународну економску сарадњу, посебно на извоз, и, с тим у вези, на отклањање тешкоћа у платном билансу.

Основни узроци ових појава свode се на заостајање у решавању неких кључних питања привредног система у појединим фазама развоја (проширене репродукције, цена, спољнотрговинског и девизног режима, расподеле између заједнице и привреде, интерне расподеле у предузећу, кредитног система). То је доводило до недовољне стимулације оптималних пословних резултата и прилагођавања инструмената привредног система могућностима произвођача са ниском продуктивношћу рада.

4. Посебно у инвестиционој политици испољене су слабости које су произишле из недограђености привредног система и његовог заостајања за потребама самоуправљања, а посебно из околности да радне организације нису биле претежни носиоци проширене репродукције, односно да непосредни интерес радног човека није био одлучујући фактор тих процеса.

У условима неусклађених односа цена, распоред акумулације и фондова све мање је одговарао потребама и складном кретању привреде. У таквим условима су органи друштвено-политичких заједница захватили велики део акумулације из привреде и улагали у објекте који нису увек грађени на бази економског критеријума. То је сужавало могућности привредним организацијама за бржу модернизацију и праћење савремених техничких достигнућа, а на другој страни, то је довело до недовољне ефикасности и продужења активиза-

ционог периода знатног дела инвестиција као и до успоравања интензификације привређивања. Оквири инвестиција били су под притиском сувише великих амбиција, што је довело до неусклађености између предвиђене инвестиционе политике и расположивих средстава, и до ширења фронта инвестиција преко реалних могућности. То је био и извор многих нестабилности и жариште инфлаторних појава. Последњих година укинута су друштвени инвестициони фондови и извршене су измене у банкарско-кредитном систему. Међутим, остао је још низ отворених проблема.

У таквим условима настале су и значајне неусклађености у структури производње и привреде. Проблем је нарочито представљао заостајање пољопривреде, енергетике и саобраћаја, услужних делатности, производње неких сировина и репродукционог материјала код којих се могу постићи конкурентни производни трошкови, и извозно оријентисане, за конкуренцију на међународном тржишту, способне производње.

5. Динамичан развој привреде довео је до бржег пораста броја запошљених, нарочито у непољопривредним делатностима. У периоду од 1957. до 1964. пораст запошљених у друштвеном сектору износио је око 170 хиљада годишње, док је годишњи прираст активног становништва био око 70 хиљада. На тај начин је у овом периоду остварен велики трансфер становништва из пољопривреде у непољопривредне делатности — од преко 1,6 милиона становника. То је довело до даљих знатних промена у економској структури становништва. Учешће пољопривредног становништва смањило се од 57% у 1956, на 48% у 1964. години. У таквим условима интензиван прилив претежно неквалификоване радне снаге вршио је снажан притисак на производне делат-

ности, у којима су настали релативни вишкови радне снаге.

Ангажовање људског фактора уопште било је претежно екстензивно. Ни укључивање релативно великог броја квалификованих кадрова, нарочито у последњим годинама, није дало одговарајуће ефекте у порасту продуктивности рада, нарочито због недовољне стимулативности основних елемената система. Услед тога, и неусклађеност структуре кадрова са потребама привреде, и њихов неадекватни размештај, и даље остају као проблеми које треба решавати.

6. Брзи развој привреде у протеклом периоду пратила је и појачана спољнотрговинска размена. Измењен је положај Југославије у међународној размени, иако у отежаним условима јачања међународних монополистичких организација и протекционизма неких регионалних интеграција. Производи индустрије чине већ преко 60% извоза. У периоду од 1957. до 1964. године извоз робе и услуга кретао се годишње по стопи од близу 13%, а увоз по стопи од 12%, при порасту друштвеног бруто-производа од око 11%. Учешће извоза робе и услуга у друштвеном бруто-производу порасло је од око 9% у 1956. на око 12% у 1965. години. Тиме је процес укључивања привреде у међународну поделу рада постепено јачао, иако недовољно према могућностима и потребама привредног развоја.

7. Резултати остварени у области материјалних производних снага и у развоју друштвених односа омогућили су осетно побољшање животног стандарда радних људи, тако да су у периоду од 1957. до 1964. године средства за животни стандард удвостручена.

Лична потрошња у том периоду порасла је за око 70%, док је потрошња за друш-

твени стандард расла знатно брже, тако да су у структури животног стандарда јачали елементи који највећим делом нису били директно зависни од резултата рада.

Значајан напредак у протеклом периоду постигли су школство и други облици образовања, наука и култура, здравство и социјално осигурање, као и остале друштвене службе. Видни резултати су постигнути и на подручју услова становања.

И поред тога, пораст животног стандарда, посебно обим и структура личне потрошње, при постојећим односима у расподели националног дохотка, у последњем периоду није одговарао достигнутом нивоу привредне развијености. Пошто ни систем расподеле није био довољно стимулативан, изостали су одговарајући импулси за већу продуктивност, боље коришћење постојећих резерви и ефикасније привређивање.

Релативно заостајање животног стандарда било је условљено делом и недовољном ефикасношћу у области непроеизводне потрошње. Она је посредно деловала и на умањивање резултата у развоју привреде. Ефикасност је била нарочито ниска у стамбеној изградњи; њени трошкови били су релативно високи, а активизациони период веома дуг.

Развој појединих друштвених служби није био равномеран. Њихова организација и ефикасност рада заостајали су за достигнућим степеном друштвеног и економског развоја. На ово је утицало и дуже задржавање административног начина пословања, а тиме и успоравање развитка самоуправљања у овим службама. То је довело до екстензивне потрошње, која је код појединих служби прелазила обим расположивих средстава, нарочито код социјалног осигурања и неких видова буџетске потрошње.

8. Друштвено-економски услови у протеклом периоду омогућили су брз развитак

свих подручја Југославије. Међутим, у условима савлађивања наслеђене опште неразвијености земље и великих разлика у степену развијености појединих подручја и у неповољним међународним односима, нису могли бити постигнути и равномерни резултати развитака на свим подручјима.

Политика убрзаног развоја земље била је усмерена на мобилисање расположивих извора свих подручја и на знатније повећање привредне развијености недовољно развијених подручја.

Побољшани су услови који, уз остале факторе и допунску интервенцију заједнице, омогућују даљи убрзани развој недовољно развијених подручја.

И поред тога што се тежило да се ова подручја брже развијају и што су уложени знатни напори и постигнути резултати на том пољу, привреда недовољно развијених република и Косовско-метохијске покрајине посебно, развијала се успоренијим темпом у односу на просек Југославије, а нарочито на динамику раста развијених подручја.

Тако су се разлике у нивоу развијености производних снага између појединих подручја повећале у протеклом периоду. При том су, међутим, разлике у нивоу животног стандарда смањене јединственим системом развоја друштвених служби и других одговарајућих мера у условима далеко вишег нивоа развијености привреде у целини.

9. Стално усавршавање привредног система представљало је један од основних фактора који су омогућили остварење постигнутих резултата.

Међутим, усавршавања у привредном систему, у функционисању и организацији привреде, као и у успостављању односа између привредних организација и друштвено-политичких заједница, нису увек ишла

укорак са брзим развојем производних снага и концепцијама развоја друштвених односа. То је ометало шире развијање самоуправљања у свим делатностима, а нарочито интензификацију привређивања.

10. У последњем периоду за привредни развој били су карактеристични: нестабилност на тржишту, пораст цена, осетни диспаритети у односима цена и инфлационе појаве, као и тенденција повећања дефицита у платном билансу. То је довело поједине привредне гране односно групације у неповољан положај у погледу стицања дохотка, фондова и личних доходака и услед тога се успорио развој ових делатности. Основни узроци тих појава били су пренапрегнута биланси и односи у расподели и несразмера између расположивих средстава и потрошње, а нарочито опште и инвестиционе потрошње. То је било потенцирано нестабилношћу пољопривредне производње и недостатком довољних материјалних и девизних резерви којима би се могло утицати на стабилизацију привредних кретања и односа на тржишту. Екстензивна инвестициона изградња изнад материјалних могућности, као и недовољно селективна и ефикасна кредитна политика, уз прекомерно емитовање новца, били су основни проузроковачи нестабилности. Овакво стање наметало је и широку примену административних интервенција у области привреде. У таквим условима били су делом замагљени односи у погледу рентабилности и економичности пословања и расподеле према раду и спутавана је шира иницијатива за повећање продуктивности рада.

Наслеђени диспаритети у ценама и нагомилани структурни проблеми у друштвено-економској бази тражили су, поред осталог, и свеобухватне и темељне измене односа цена и адекватну промену девизног курса, ради усклађивања цена и реалне

продуктивности рада у домаћој привреди са односима цена и продуктивношћу рада на спољњем тржишту.

11. Према томе, достигнути степен развоја производних снага захтевао је револуционарне промене ради стварања услова за одлучни заокрет у правцу интензивног привређивања и потпунијег коришћења преимућстава која су својствена карактеру наших друштвених односа, ради што потпунијег ослобођења стваралаштва радних људи. Измене у привредном систему и политици, спроведене у складу са закључцима VIII конгреса СКЈ и резолуцијама Савезне скупштине о даљем развоју привредног система и смерницама за израду друштвеног плана до 1970. године, биле су потребне у свим областима економског и друштвеног живота. Основу ових промена чини друштвено-економска реформа започета 1965. године.

Дејство реформе огледа се у уклањању преосталих етатистичких елемената у привредном систему и друштвено-економским односима и у стварању услова:

- за одлучно јачање улоге и одговорности непосредних произвођача и радних организација, са циљем да они постану основни носиоци целокупног процеса друштвене репродукције;

- за појачани економски интерес радни заједница за интензивирање привређивања, нарочито путем развијања интеграције разних облика;

- за слободнији и економски целисходнији распоред акумулације преко тржишта и цена, који ће омогућити уједначеније услове рада и самосталнији развој грана и области, на којим ће се основама даље развијати систем проширене репродукције;

- за доследнију примену принципа расподеле према раду, убрзано потискивање екстензивног привређивања и аутархич-

ности, за снажно подстицање радних организација на примењивање најмодерније технике, технологије и научних метода у организацији рада, чиме се отвара процес брже економске селекције;

— за слободније дејство тржишта путем успостављања реалних односа у ценама и реалног курса, као основног предуслова за рационалније укључивање југословенске привреде у међународну поделу рада и постизавање конвертибилности валуте.

Успостављањем новог паритета динара и променама нивоа и односа цена отворен је процес формирања адекватнијих односа унутрашњих цена са ценама у размени са иностранством, па и већи утицај продуктивности у развијенијим земљама на ниво продуктивности код нас. Тиме се обезбеђују услови за производну и инвестициону оријентацију који се заснивају на објективним мерилима рентабилности и ефикасности рада и пословања. Економски положај појединих делатности, у новим условима, формираће се у већем складу са објективним економским законитостима. На тој основи, мерама реформе створени су предуслови за складнији и рационалнији економски развој.

Иако још нису остварени циљеви реформе на пољу расподеле националног дохотка, дошло је до осетније промене у односима. После реформе радне организације учествују у националном дохотку са преко 64% — у односу на мање од 50% пре реформе.

Први резултати мера спроведених у оквиру привредне реформе указују на квалитетнију оријентацију привреде у правцу интензификације производње. Порастао је утицај продуктивности рада на повећање производње. Индустијска производња, и поред изузетно сложених услова насталих после привредне реформе, показује у 1965. години повећање за 8% — у односу на 1964. годину. Смањен је обим инвестиција. От-

почео је процес измена односа у структури инвестиција у правцу повећања учешћа радних организација и банака, а смањење учешћа друштвено-политичких заједница. Међутим, процес квалитетних промена у правцу побољшања структуре улагања и сужавања широког фронта започетих објеката путем оштрије селекције на бази критеријума реформе, одвија се још споро. Појачала се оријентација привреде на веће укључивање у међународну поделу рада. Извоз робе и услуга повећан је за 21% — према 1964. години, уз истовремено смањење увоза. То је довело до ликвидације дефицита текућег платног биланса у прошлој години. Започео је и процес разрешавања презадужености радних организација и друштвено-политичких заједница. Привремени пад животног стандарда, до кога је дошло у првим месецима после увођења мера привредне реформе, постепено се превазилази.

Мере предузете у области инвестиционе и опште потрошње односно кредитне политике, отвориле су процес успостављања потпунијег склада између потрошње и расположивих средстава, а тиме и процес стабилизације.

Тај процес се још неједнако одвија на разним секторима производње и потрошње. Зато се привремено испољавају неусклађености између робних и куповних фондова. Осећа се тенденција даљег пораста цена неких производа, као и спорог формирања резерви. Ове појаве повезане су и са још недограђеним системом проширене репродукције, девизног режима, кредитног система, организације промета, цена и опште потрошње, финансирања здравственог осигурања. Брже решавање ових проблема допринеће доследнијем остваривању циљева реформе, који представљају битну основу за формулисање економске политике у наредних пет година.

II

ОСНОВНИ ЕКОНОМСКО-ПОЛИТИЧКИ ЦИЉЕВИ И ОСНОВЕ РАЗВОЈА

1. ОСНОВНИ ЕКОНОМСКО-ПОЛИТИЧКИ ЦИЉЕВИ

У складу са Резолуцијом Савезне скупштине о смерницама за израду друштвеног плана, водећи рачуна о неопходности даље стабилизације услова развоја и рада радних организација и радних људи, и узимајући у обзир:

достигнути ниво развијености и крупне промене остварене у досадашњем друштвеном и привредном развоју;

објективне тенденције даљег брзог развоја земље;

трајне циљеве дугорочне економске политике, као и

оцену садашњег стања са испољеним развојним тенденцијама, —

утврђују се следећи основни циљеви економског и друштвеног развоја у периоду од 1966. до 1970. године:

— Сталан пораст животног стандарда, нарочито личне потрошње, уз повећање учешћа личних доходака у расподели националног дохотка.

У условима интензификације и деетатизације и, на тој основи, стварања могућности за потпунију зависност развоја од продуктивности рада и оствареног дохотка, животни стандард треба у већој мери да делује као један од најзначајнијих фактора раста производње и продуктивности рада.

На достигнутом степену развоја производних снага даљи брзи раст привреде треба да се остварује и уз већу ефикасност и, на тој основи, уз релативно смањење акумулације у националном дохотку. Тиме, као и релативним смањивањем других облика потрошње, првенствено административно-буџетског карактера, морају се стварати могућности за постепени пораст учешћа средстава намењених за жи-

вотни стандард у националном дохотку. До повећаног учешћа личних доходака треба да дође и због њиховог јачег ангажовања у процесу смањивања потрошње која се претежно финансирала из друштвених средстава.

— Даљи развој социјалистичких друштвених односа, а нарочито јачање улоге непосредних произвођача и радних организација у целокупном друштвеном процесу репродукције.

Непосредни интерес и стваралаштво радних људи треба да постану у пуној мери главни ослонац и покретач друштвеног и, посебно, привредног развитка. Могућност радног човека да одлучује о условима свог рада и о расподели оствареног дохотка у радној јединици, у радној организацији и у асоцијацијама радних организација, у друштвено-политичким заједницама, као и у свим другим облицима организованог рада, треба да буде један од главних фактора складног и интензивног привредног и друштвеног развоја и расподеле према раду. У том правцу треба даље проширивати материјалну базу друштвеног самоуправљања и даље развијати друштвено-економске односе.

Истовремено потребно је даљим дограђивањем система, у складу са циљевима реформе, омогућити слободнији утицај законитости робне производње и тиме осигурати рационалније критеријуме пословања, да би се њиховим утицајем стимулирало и убрзало интензивирање развоја.

— Убрзан развој недовољно развијених република и крајева, ради смањења разлика у степену развијености.

Недовољно развијена подручја треба да се у периоду од 1966. до 1970. године развијају брже од просечног развоја Југославије у целини.

Бржи развој недовољно развијених подручја представља један од оних циљева плана чије остваривање доприноси даљем динамичном и усклађеном развоју привреде и друштва у целини, као и сталном јачању материјалне основице равноправности наших народа.

Обезбеђење бржег развоја недовољно развијених република и покрајина представља интерес свих

народа Југославије, па стога и трајан задатак федерације да ствара такве услове привређивања који ће омогућити бржи развој ових подручја.

Ови циљеви су органски повезани, тако да истовремено представљају и услов за остварење предвиђеног развоја привреде и друштвено-економских односа. Као услов за њихово остварење и обезбеђење материјалне базе у следећим раздобљима, треба у развоју производних снага у периоду од 1966. до 1970. године остварити и следеће задатке:

— **Стабилизација привреде, домаће валуте и цена.**

Мере стабилизације треба да делују тако да се у њеним оквирима оствари оптимална стопа развоја, као један од основних предуслова за реализацију основних циљева развоја до 1970. године.

С тим у вези, потребно је да укупна потрошња до 1970. године, буде нижа за око 3% од укупно расположивих средстава, тако да се створе материјални услови за усклађенији развој робних и куповних фондова и формирање адекватних резерви, на свим нивоима, који представљају важан предуслов за одржање стабилизације привреде.

— **Интензивирање привређивања и целокупне економско-друштвене активности, уз модернизацију и реконструкцију капацитета и битно побољшање организације и технологије производње на бази савремених научних достигнућа.**

Развој производње и продуктивности рада у периоду од 1966. до 1970. године треба да се одлучно оријентише на интензивније коришћење резерви у већ изграђеном производном потенцијалу, ефикасније пословање, рационалније коришћење расположивих капацитета и њихову реконструкцију и модернизацију, уз истовремено постепено отклањање постојећих структурних неусклађености, подстицање интеграционих процеса, адекватнију поделу рада на бази специјализације и кооперације у земљи и са иностраним предузећима.

Ефикасније коришћење производних потенцијала и интензивирање развоја до 1970. године треба

да дође до изражаја у јачању интензивности и продуктивности рада и код индивидуалног рада са средствима репродукције у личној својини — јачањем његове производне и пословне сарадње са друштвеном привредом.

— Успостављање конвертибилности динара оспособљавањем привреде и стварањем услова за њено најшире укључивање у међународну поделу рада разним облицима економске сарадње са иностранством и савлађивање аутархичних тенденција у структури југословенске привреде.

Знатно шире укључивање у међународну поделу рада, уз све савременије облике економске сарадње и размене, постаје у наредном периоду један од основних предуслова ефикаснијег развоја. То ће омогућити да се више ослонимо на убрзани развој делатности у којима имамо компаративних предности и с којима се наша привреда може конкурентно да интегрише у светску привреду. Истовремено, то ће обезбедити битно већи утицај продуктивности у развијеним земљама на ниво и кретање продуктивности, а тиме и на ниво цена код нас. Слободнија размена и успостављање конвертибилности динара омогућиће ефикаснији рад и развој привреде у целини.

— Бржи развој образовања и кадрова, научног рада, као и примењивање научних и техничких достигнућа.

Подизање образовног и културног нивоа становништва, побољшање квалификационе структуре запошљених, интензивнији развој и примењивање резултата научноистраживачког рада, чине један од одлучујућих услова за остваривање постављених циљева развоја у периоду до 1970. године.

Треба стварати услове у којима ће бити могуће усмеравати развој образовања у већем складу са потребама за кадровима, које ће бити одређене интересима радних организација.

Интензивирање економско-друштвеног развоја у наредном периоду захтева да сви носиоци привредне и друштвено-економске активности, а посебно радне организације у привреди научноистраживачком ра-

ду, производном искуству и савременим техничким достигнућима поклоне још већу пажњу, као и да резултати овог рада буду примењивани у што већој мери у свим друштвеним активностима.

2. ТЕМПО И ИНТЕНЗИТЕТ РАЗВОЈА

а) Једна од основних претпоставки развојне политике у периоду до 1970 године је повећање улоге квалитативних фактора у процесу раста привреде. Тежиште будућег развоја је у општој интензификацији развоја и одлучном повећању продуктивности рада.

На основу тога кретање националног дохотка, производних фондова и привредних инвестиција, извоза и увоза, као и животног стандарда, развијаће се у квалитативно новим и међусобно потпуније условљеним односима.

Предвиђа се да ће привредни развој и даље бити брз. Карактеристике и структура развоја ће се мењати. Квантитативно, развој ће бити нешто спорији него у претходном периоду, нарочито у првим годинама петогодишњег раздобља. Међутим, знатно ће се убрзати развој квалитативних елемената, продуктивности и економичности, што ће обезбедити бржи пораст реалног животног стандарда.

Полазећи од ових претпоставки, рачуна се да ће се остварити стопа раста друштвеног бруто-производа и националног дохотка од око 7,5 до 8,5% просечно годишње. При томе предвиђа се да ће се производња и потрошња у прве две године кретати умеренијом стопом раста, с тим што ће лична потрошња расти у складу са продуктивношћу рада а да ће у следећим годинама стопа раста производње и потрошње добити убрзање.

Очекује се да ће индустријска производња расти по стопи од око 9 до 10%. Међутим, предвиђа се успоренији раст индустријске производње у прве две године. Такав темпо биће условљен у знатној мери недовољном производњом електричне енергије и недостатком неких сировина и репродукционог материјала, недовољном оспособљеношћу индустрије

за већи извоз и заостајањем изградње неких капацитета за производњу енергије и сировина. Грађевинске радне организације реализоваће нешто нижу стопу раста. Такође се очекује и нешто умеренији пораст обима превоза и других саобраћајних услуга

Одржавање равнотеже између динамичне стопе раста и стабилности привреде захтева да радне организације, друштвено-политичке заједнице и други корисници средстава издвајају потребна средства од оствареног дохотка за формирање сопствених резерви.

При оваквој оријентацији остају још значајне резерве у капацитетима и другим неискоришћеним могућностима, нарочито услед присуства лимитирајућих фактора, као што су енергетика, неки репродукциони материјали, тешкоће у платном билансу и кадрови.

Уколико друштвена заједница и радне организације брже смање односно отклоне утицај лимитирајућих фактора и успеју да процес интензивирања јаче развију, утолико ће се пре остварити услови за још већи пораст производње и продуктивности рада, као и личних доходака и животног стандарда.

Оптимални односи између степена запошљености, расположиве акумулације, нивоа продуктивности рада и животног стандарда захтевају да се успори темпо запошљавања у односу на претходне периоде, нарочито у првим годинама, кад ће се под утицајем реформе пре свега апсорбовати и економичније запослити постојећи релативни вишкови радне снаге. Рачуна се да ће се број запошљених повећавати за 2,5 до 3% годишње. Тиме ће бити омогућено да се запосли не само целокупан прираст активног становништва, него и да се даље настави трансфер становништва из пољопривреде у непољопривредне делатности, иако спорије него до сада.

При таквом кретању производње и запошљености рачуна се да ће се повећавати продуктивност рада просечно за око 6 до 7% годишње у друштвеној привреди.

Темпо развоја друштвеног бруто-производа и националног дохотка моћи ће се, према овим прет-

поставкама, остварити са 70% учешћа продуктивности рада у стопи раста у периоду од 1966. до 1970. године, према остварених 52% у периоду од 1961. до 1964. године.

У оваквој развојној оријентацији створиће се могућности за повећање ефикасности основних фондова за око 7% просечно годишње¹⁾. Повећаће се и ефикасност обртних фондова и скратиће се период њиховог обртања.

Овакав развој условљен је знатно ширим и економичнијим укључивањем у међународну поделу рада. Учешће извоза робе и услуга у укупном друштвеном бруто-производу ће порасти од око 12% у 1965. на око 14% у 1970. години.

Рационалнијим коришћењем сировина, репродукционог материјала, отпадака и других услова производње, уз учешће свих фактора повећања ефикасности, биће омогућено смањење материјалних трошкова по јединици производње.

Уз реализацију ових претпоставки постојаће услови да се лична потрошња у петогодишњем периоду повећа за око 50%.

Имајући у виду достигнути степен развоја, као и предвидљиви темпо раста привреде, по степену развијености ће се 1970. године Југославија приближити садашњој развијености развијенијих средњоевропских земаља. Текућа потрошња становништва биће приближно на том нивоу, с тим што ће се заостајати у погледу расположивих количина трајних потрошних добара.

б) У предвиђеним условима, под дејством планских елемената, као и под слободнијим дејством економских законитости, мењаће се структура привреде.

У структури укупне производње индустрија ће и даље повећавати удео. Убрзано ће се развијати и учешће терцијарних делатности, у складу са карактером потрошње и нивоом стандарда и развијености земље.

1) Петогодишњи прираст основних средстава према петогодишњем прирасту друштвеног производа друштвене привреде

Структура националног дохотка по секторима економске активности

	1965.	1970.
Укупно	100,0	100,0
Примарне	28,3	24,7
у томе:		
— пољопривреда	27,0	23,4
Секундарне	46,8	48,7
у томе:		
— индустрија ¹⁾	36,2	38,1
Терцијарне	24,9	26,6
у томе:		
— саобраћај	6,1	6,6

3. ОСНОВНА РАСПОДЕЛА НАЦИОНАЛНОГ ДОХОТКА

Расположива средства за унутрашњу потрошњу спорије ће се повећавати од пораста националног дохотка, због потребе да се у оквиру стабилizacione политике створе адекватне материјалне и девизне резерве и реализује уравнотеженији текући биланс плаћања.

Односи у основној расподели националног дохотка у %²⁾

	1965.	1970.
Животни стандард	70,8	73,3
— лична потрошња	58,0	59,7
— друштвени стандард (не-производне инвестиције и материјални трошкови)	12,8	13,6

1) Учешће индустрије у националном дохотку је смањено због измена односа цена после реформе за око 7 поена. односно за око 10 поена према ценама из 1962. године.

2) Збир учешћа у националном дохотку је изнад 100 за део средстава која се реализују из разлике између ефективног увозног и извозног курса (који се одвојено обрачунавају због неравномерне динамике) и за део оних средстава која служе за замену непроизводних објеката.

Акумулација	22,4	21,0
Општа потрошња (народна одбрана и управа — не-производне инвестиције и материјални трошкови)	6,7	5,3
Резерве (повећање)	0,4	2,2
Интервенције у привреди	2,1	0,5

Ово су просечна кретања, која ће бити различита у појединим републикама и крајевима, према њиховим специфичностима. Оваква расподела одражава предвидљиви оптимум у очекиваним условима. Ефикасније коришћење производних снага и доследно спровођење политике реформе даће и боље резултате у погледу битних компонената националног дохотка, а пре свега у погледу формирања средстава за животни стандард.

а) Животни стандард

Узимајући у обзир предвиђене развојне могућности и услове, рачуна се са порастом свих основних компонената животног стандарда бржим од пораста националног дохотка и продуктивности рада у периоду до 1970. године. Стопа раста животног стандарда требало би да се креће између 8 и 9% просечно годишње. Такав развој ће омогућити пораст учешћа животног стандарда у националном дохотку од око 71% у 1965 — на око 73% у 1970. години, што би требало сматрати доњом границом. Тиме ће се ускладити кретање стандарда са друштвено-економским развојем у наредном периоду.

Лична потрошња треба да буде све значајнији фактор стандарда живота, развоја привреде, интензификације производње и рационализације. Ниво и начин расподеле и повећање учешћа личне потрошње у расподели националног дохотка представљаће нов, стимулативан квалитет у условима даљег развоја. Постепена ликвидација могућег дела посредних примања, заосталог после већ извршених значајних измена почетком спровођења реформе, и његово преношење у личне дохотке, нужно ће појачати елементе рационалности у области потрошње

и омогућити ефикасније коришћење средстава у низу области друштвено-економског живота.

Полазећи од ових претпоставки, сматра се да ће бити могуће реално повећавати личну потрошњу брже од пораста националног дохотка за око један поен, односно личне дохотке из радног односа — за око три поена. То ће омогућити да на сваки процент пораста националног дохотка лични доходи из радног односа расту за око 1,3 поена просечно.

Таква развојна оријентација омогућиће прерасподелу у корист личних доходака из радног односа, нарочито у другом делу овог периода. Прерасподела ће настати као законита појава нових услова у којима ће процес интензивирања дејствовати тако да ће се појачати рационалност у производњи и потрошњи, нарочито ефикасност инвестиција, што ће омогућити релативно смањење учешћа улагања у привреду у националном дохотку, уз убрзање развоја

Учешће личних доходака из радног односа у укупном националном дохотку повећаће се од око 38% у 1965 — на око 43% у 1970. години. Знатно већи пораст учешћа личних доходака из радног односа од пораста учешћа средстава животног стандарда у националном дохотку, условљен је очекиваним развојем друштвено-економских односа на основу непродуковне потрошње, у којима ће се изменити њена структура у правцу јачања елемената који се ослањају непосредно на резултате рада, затим бржим развојем производње са друштвеним средствима, у којој се формира највећи део личних доходака, као и политиком повећања њиховог учешћа у расподели дохотка.

У условима интензивирања развоја, посебно, промена у економско-социјалној структури становништва и брзог пораста градских и индустријских насеља, развој стамбене, комуналне и других сличних делатности представљаће један од битних фактора остварења политике животног стандарда и повећања производње и продуктивности рада.

Зато ће се у процесу интензивирања развоја и дограђивања стимулативних форми система финансирања остварити услови у којима ће се афир-

мисати материјална заинтересованост радног човека, који ће својим средствима и одлукама убрзавати повећање обима и ефикасности стамбене, комуналне и других делатности.

Полазећи од оваквих оријентација, сматра се да ће пораст изградње стамбених и комуналних објеката бити већи од пораста националног дохотка. Процењује се да ће се, при том, средства из личних доходака за стамбену изградњу повећати за око 3 пута до 1970, према порасту укупних инвестиција у стамбено-комуналну делатност од око 1,4 пута.

Интензивирањем развоја и, на тој основи, динамичним растом националног дохотка, створиће се услови за проширивање материјалне основе нарочито оних друштвених служби које имају знатан утицај на друштвено-економски развитак, као што су: образовање, научноистраживачки рад и слично.

Рачуна се да ће се средства за развитак ових служби кретати брже од пораста укупног националног дохотка — за око један поен. Поред осталог, друштвено-политичке заједнице ће у текућој политици расподеле својих средстава стварати посебне услове за убрзање развоја образовања, здравства и научног рада.

У складу са условима и оријентацијом развоја стварају се материјални и друштвени предуслови да се и укупне инвестиције у друштвени стандард брзо повећавају, при чему се рачуна са бржим релативним повећањем учешћа средстава за ове инвестиције из повећаних личних доходака и релативним смањењем учешћа из друштвених средстава.

б) Акумулација

Одлучна оријентација на интензивирање развоја, расподеле националног дохотка, а нарочито однос између акумулације и потрошње, одразиће степен рационалности коришћења свих фактора производње. Имајући у виду преношење функција проширене репродукције на непосредне произвођаче, као и друге елементе система, рачуна се са следећим кретањима:

Учешће привредних организација и банака у бруто привредним инвестицијама биће око 70%. Тиме ће се радикално изменити односи у области проширене репродукције, отклонити етатистичко-дистрибутерске методе и знатно повећати економска ефикасност и друштвена рентабилност улагања. Предвиђену ефикасност инвестиција треба да омогуће услови који ће се створити рационалним дејством система проширене репродукције, у којима ће радне организације у пословним односима са банкама бити основни носиоци инвестиционе изградње.

У овом периоду нужно ће доћи до релативног смањења акумулације. Учешће акумулације у националном дохотку износило је преко 27% у 1964. години. Мерама реформе и политиком стабилизације ова стопа смањена је на око 22% у 1965. години. Реформом успостављени односи у расподели ће се стабилизovati у периоду до 1970. године са тенденцијом постепеног даљег релативног смањења акумулације, тако да ће стопа учешћа у националном дохотку износити на крају петогодишњег периода око 21%. Овакво учешће акумулације треба сматрати горњом границом могућности учешћа акумулације у расподели националног дохотка.

И поред релативног смањења акумулације, с обзиром на велике резерве у неискоришћеним капацитетима, биће могуће остварити предвиђене ефекте у развоју.

Рачуна се да ће нови услови и правци улагања убрзати активирање и довршавање инвестиционих објеката. С тим у вези, оцењује се да ће пораст активних основних средстава друштвене привреде у периоду до 1970. године износити просечно између 7 и 8% годишње, а инвестиције у ова средства око 6 до 7%. При томе релативно ће се смањити пренос недовршених инвестиција у периоду после 1970. године. Истовремено повећаће се и ефикасност основних средстава. На 1000 динара прираста активних основних средстава треба остварити до 700 динара прираста друштвеног производа друштвене привреде, према мање од 500 динара реализованих у периоду од 1961. до 1965. године.

Рачуна се на знатне измене односа у структури акумулације између улагања у основне и обртне фондове. Смањиће се могућност гомилања залиха коришћењем прекомерних кредита код банака. Успоставиће се рационални, економски однос између кретања залиха и оствареног дохотка, па ће повећање залиха односно обртних фондова бити покривено оствареном акумулацијом радне организације. У таквим условима биће мобилисане постојеће велике резерве, растерећена сопствена средства за покривање некурентних залиха и недовршене производње. Све ово треба да омогући брже и ефикасније коришћење средстава за обртне фондове. Знатно већа оријентација предузећа на улагање у трајна обртна средства биће условљена потребом да се брже активирају резерве у основним средствима, да се кредитирају купци и да се стварају потребне робне резерве.

в) Општа потрошња (народна одбрана и управа)

У условима спровођења мера реформе, којима су промењени инструменти финансирања, општа потрошња је знатно успорена односно сведена на меру која више одговара развојним могућностима привреде.

Успориће се развој потрошње за административне сврхе — у односу на динамику кретања националног дохотка. Сматра се да ће развој привреде и механизам система дејствовати тако да сви облици потрошње на овом подручју буду што рационалнији. У процесу даље изградње друштвено-економских односа, друштвено-политичке заједнице ствараће боље услове за рад административних служби — путем побољшања кадровске и техничке основе, као и за сужавање њихових интервенција у привреди и друштвеним службама. У процесу развоја привреде и слободнијег деловања тржишта и размене са иностранством, задржаће се као прелазна мера, до потпуније стабилизације привреде, регреси за неке основне производе пољопривреде, дотације саобраћају и др. Оцењује се да ће интер-

венције у привреди стагнирати на нивоу који је стабилизovan реформом.

Рачуна се да ће се текућом политиком друштвено-политичких заједница стварати услови који ће омогућити да се расходи државне управе, укључујући и личне и материјалне расходе крећу по стопи нижој од раста националног дохотка и да се при том формирају потребне буџетске резерве.

Материјални расходи друштвених и државних органа и за народну одбрану кретали би се по стопи знатно мањој од пораста укупног националног дохотка. То представља смањење њиховог учешћа у националном дохотку од 6,7% у 1965 — на 5,3% у 1970. години, што захтева заокрет у правцу смањења расхода путем ефикасније организације и унапређења служби, с обзиром да овакво учешће треба сматрати горњом границом могућности издвајања средстава из националног дохотка за ову сврху.

Пошто дефицитно финансирање опште потрошње, а посебно буџета и социјалног осигурања, угрожава остваривање стабилизационе политике и циљева овог плана, све друштвено-политичке заједнице, укључујући и федерацију, у току 1966. године ускладиће своје буџетске расходе са реалним приходима. При томе ће се водити рачуна да се будући расходи могу покривати из прихода који се формирају из расподеле дохотка и других доприноса већ утврђених прописима. На тај начин утврђени расходи и приходи буџета не могу се повећавати, а евентуални вишак прихода над расходима федерација је дужна вратити привреди. Ово ће се обезбедити системским мерама. Установиће се у друштвено-политичким заједницама и радним организацијама реалнији односи између привредне и непривредне потрошње, а нарочито у односу на трошкове администрације, коју треба модернизовати, и на тај начин појефтинити и створити већу ефикасност у њеном раду.

Посебно на подручју расхода федерације заостриће се мере штедње и рационалног снижавања свих облика потрошње,

тако да се створе услови за даље смањење ефективних трошкова за око 2⁰%, изузев отплата иностраних зајмова. Ово је спроведено у одредбама овог плана и у одговарајућим законским прописима.

Наместо постојећег пореза на промет на мало од 2⁰%, уведеног ради отклањања последица од поплава, социјалистичке републике ће моћи почев од 1967. године да уведе 1,5⁰% пореза на промет робе на мало за финансирање разних потреба, првенствено отклањање штетног дејства вода, решавање неких проблема инфраструктуре, школства и других нерешених питања према специфичности на подручјима појединих република.

Других 0,5⁰% овог пореза, почев од 1967. године припашће федерацији за покривање расхода савезног буџета у наредне четири године.

г) **Формирање прихода друштвено-политичких заједница**

Могућност формирања прихода друштвено-политичких заједница привремено ће се још ограничавати, да би се осигурале пропорције расподеле према интенцијама реформе. Међутим, да би се друштвено-политичким заједницама, радним организацијама и грађанима омогућило формирање средстава за финансирање заједничких потреба према њиховим могућностима и специфичностима појединих република и комуна, мерама економске политике и даљег развоја система, јачањем утицаја свих фактора на издвајање средстава за те сврхе — административна ограничења ће се укинути.

У току 1966. и 1967. године одговарајућим променама у систему створиће се услови за ефикаснији утицај грађана на формирање прихода друштвено-политичких заједница. Тиме ће се омогућити да се организирање прихода друштвено-политичких заједница укине најдаље од 1968. године.

д) Резерве

Стабилизација привреде у условима оптималног темпа раста биће битан предуслов за остваривање основних економско-политичких циљева развоја до 1970. године.

Посебан значај за постизање стабилизације имаће формирање потребних робних и девизних резерви које треба што складније да се уклопе у деловање предвиђених мера. Робне и девизне резерве треба да омогуће стабилније односе у ценама, равномернију снабдевеност тржишта сировинама, репродукционим материјалом и робом широке потрошње, као и друге, на тржишту одговарајуће друштвене интервенције.

Ради стицања материјалних предуслова за образовање резерви од око 3% од националног дохотка, биће неопходно да основни носиоци средстава на свим нивоима обезбеде адекватне резерве којима ће се осигурати потребна стабилност у сопственом пословању, а тиме и у целој привреди.

Потребно попуњавање сталних и тржишних резерви основним прехранбеним производима, основним сировинама, материјалом за репродукцију и материјалом за специјалне намене и хитне интервенције у случају елементарних непогода, епидемије и слично, као и повећање девизних резерви, предузимаће одговарајући савезни органи.

Друштвено-политичке заједнице деловаће у истом смислу, нарочито у погледу образовања таквих резерви пољопривредних прехранбених производа, као и резерви за осигурање сопствене пословне стабилности у финансирању њихових делатности и ванредних потреба услед елементарних непогода.

И радне организације ће из расподеле оствареног дохотка издвајати неопходна средства за повећање резервних, трајних обртних и других фондова и тиме осигура-

ти своју дугорочнију пословну политику и позитивно утицати на општу привредну стабилност.

Систем образовања, коришћења и интервенције резервама у производњи, потрошњи и на тржишту као и начин обнављања свих врста резерви и на свим нивоима, биће утврђен посебним прописима, које ће донети надлежни органи друштвено-политичких заједница и других самоуправних органа у складу са својим потребама.

Рачуна се да ће, при очекиваном развоју производње и потрошње до 1970. године, бити могуће издвојити за робне девизне резерве око 3% од националног дохотка. Резерве ће се формирати код свих радних организација и друштвено-политичких заједница. При томе, издвојиће се око 1% од националног дохотка за попуњавање сталних и тржишних робних резерви на нивоу федерације. Процењује се да би резерве индустријских сировина могле задовољити потребе производње за 2 до 2,5 месеца, а резерве прехранбених производа потребе трговинске мреже у изузетним приликама за 3 и до 6 месеци.

Девизне резерве треба остварити у конвертибилној валути, и то у висини која ће 1970. године износити око 6 милијарди динара у конвертибилној валути.

4. РОБНО-НОВЧАНИ УСЛОВИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА

У условима стабилизационе политике треба осигурати да се и по структури и по динамици формирају усклађени робни и куповни фондови. Сви облици потрошње на свим нивоима моћи ће да се реализују само из оствареног дохотка, односно средстава реализованих по утврђеним прописима.

Предвидљиве могућности формирања адекватне структуре робних и новчаних фондова, по основним одељцима друштвене производње и потрошње, представљаће глобалну основу за осигурање стабилне равнотеже развоја у наредном периоду.

Развој привредног система и мере економске политике нужно ће следити динамику производње и реализације, као и процес измене структуре у понуди и тражњи. У том процесу ће активну улогу имати кредитно-монетарни механизам и спољнотрговински и девизни режим, ради формирања адекватне структуре платежно-куповне тражње и њеног утицаја на структуру производње, извоза, увоза и одговарајуће понуде.

Размена са иностранством у предвиђеном обиму и структури, допринеће, у читавом периоду, усклађивању структуре робних фондова са тражњом.

Расположиви обим опреме и других инвестиционих добара, као и репродукционог материјала за унутрашњу потрошњу, формираће се после размене са иностранством на вишем нивоу у односу на домаћу производњу и одговарајуће куповне фондове. Тиме ће се створити предуслови за осигурање стабилнијих односа на овом сектору понуде и тражње. У процесу либерализације извоза, цена и тржишта доћи ће до веће диверзификације производње и до јачег утицаја размене са иностранством на успостављање робно-новчане равнотеже. Услед тога биће и еластичније деловање кредитно-монетарног механизма и осталих инструмената привредног система ради одржања уравнотежених односа.

На подручју непроизводне потрошње расположиви робни фондови после размене са иностранством формираће се на нешто nižем нивоу од очекиваног нивоа домаће производње. Овакав развој ће омогућити политика успоренијег кретања опште потрошње (расходи државне управе, интервенције и сл.) и одговарајућа куповна тражња, као и политика стварања услова за повећање извоза из овог сектора производње, а тиме и за формирање девизних резерви ради стабилизације. Процес диверзификације куповне тражње, упоредо са растом стандарда живота, захтеваће одговарајуће измене и у структури потрошње. Доћи ће до јачег померања у правцу смањења учешћа хране и повећања учешћа индустријског и другог састава, што одговара вишем нивоу животног стандарда. Текуће мере кредитно-монетарне политике, размена са иностранством и

остали инструменти система ће осигурати одржавање односа равнотеже између куповних и робних фондова и на овом подручју.

III

ОПШТИ УСЛОВИ ПРИВРЕЂИВАЊА

Основне циљеве развоја треба постићи све слободнијом активношћу самосталних носилаца економских одлука, њиховим интересом да оптимализирају свој доходак, као и мерама за остварење материјалних предуслова стабилности.

Развој општих услова привређивања биће у наредном периоду усмерен на даље јачање оних елемената у систему који подстичу стваралаштво радних људи, продуктивност њиховог рада и ефикасност пословања, што ће у све већој мери афирмисати преимућства система друштвеног самоуправљања као система потпунијег уједињавања радног човека са средствима производње и резултатима рада. Развој система треба да омогући да објективне економске законитости долазе до непосреднијег изражаја у привредним и друштвеним кретањима, у основним односима у расподели и размени. Битан елеменат биће и развијање услова за доследнију расподелу према раду, како између заједнице и радних организација и међу радним организацијама, тако и у радним организацијама.

Развој привредног система ће све више подстицати самосталну пословност радних организација, али ће уједно постепено заоштравати услове привређивања, да би се и тиме утицало на интензификацију и већу селекцију у привреди.

Ради што успешнијег решавања специфичних проблема привредног и друштвеног развоја на територији појединих република, а у зависности од разлика у степену развијености и нивоу продуктивности рада, мере и инструменти привредног система које утврђује федерација у оквиру опште југословенске економске и развојне политике

и јединственог привредног система треба да остаје довољно могућности републикама да оне, према својим конкретним условима, својим плановима, законодавством и другим инструментима потпуније регулишу поједина питања.

Да би омогућили радним организацијама и њиховим асоцијацијама да дугорочније планирају свој развој и пословање и да би обезбедили што доследнију реализацију односа по појединим гранама и основним групацијама, по принципу реформе, савезни органи проучиће инструменте у области цена и расподеле, њихов утицај на услове привређивања и развој појединих делатности односно подручја, а посебно — дејство мера царинске политике, девизног режима, инвестиционе и кредитне политике и др., као и оправданост одступања од јединствених критеријума. Утврдиће се рокови докле важе повољнији услови привређивања за поједине групације. По потреби ће се предузимати и мере ради спречавања стварања нових неоправданих диспаритета цена.

У складу са Основама система друштвеног планирања (тезе) донеће се закон о друштвеном планирању, који ће материју система друштвеног планирања правно регулисати.

Самоуправљање и привређивање у радним организацијама

Реформа је знатно проширила материјалну основу самоуправљања радних организација и дала шире оквире за политику расподеле дохотка у радним организацијама која ће подстицати на унапређење и проширење материјалне основе пословања ради обезбеђења стабилних основа за пораст личних доходака и животног стандарда. Друштвено-политичке заједнице, нарочито федерација, својим плановима и мерама економске политике и даље ће

развијати опште услове привређивања који ће остварење дохотка у радним организацијама у највећој мери чинити зависним од достигнутог нивоа и пораста продуктивности рада. На тој основи унапређивање економике пословања и повећање дохотка радних организација треба да постане примарни критеријум у доношењу свих пословних одлука. Томе ће допринети даље смањивање учешћа чинилаца ван привреде у расподели.

При томе ће се сузбијати тенденције да се привредним организацијама ускраћују самоуправна права и на штету привреде мењају односи у расподели. Један од основних фактора и услова егзистенције сваке радне организације у још већој мери ће постати сопствена акумулативна способност, и на тој основи способност да у свом развоју држи корак са развојем и достигнућима у нашој и страниј привреди, нарочито у погледу континуираног планирања.

Почев од 1967. године 1% од постојећег 2% допунског доприноса из личног дохотка из радног односа, који је уведен као приход заједничких резерви привредних организација са важношћу до краја 1966. године, оставиће се привреди.

Других 1% од 2% овог доприноса постаће редован приход савезног буџета од почетка 1967. године. Укинуће се органичење улагања у посебне делатности (издвајање 25% од инвестиционих средстава на посебан рачун) — осим улагања у административне зграде. Тиме ће се повећати материјалне могућности привреде за успешније савлађивање проблема адаптације новим условима привређивања.

Унапређивање друштвено-економског система у складу са циљевима и интенцијом привредне реформе створиће у радним организацијама битан предуслов за интензивирање привређивања и повећање продуктивности рада. Напори радних организација биће усмерени на побољшање технологије и организације рада увођењем савремених метода рада и

на снижење трошкова пословања, увођење савременог асортимана производа и максимално коришћење капацитета проширењем пласмана на домаћем и иностраном тржишту. Ти резултати биће остварени бржим развијањем специјализације и кооперације у националним и међународним размерама и организовањем производње у оквиру ширих интегрисаних пословних групација.

Предузеће се хитне мере за усклађивање административно-техничког пословања с потребама интензивнијег привређивања, пре свега, увођењем савременог књиговодства, применом одговарајућег контног плана, који ће се ограничити на основне односе заједнице са радним организацијама и стварати пуне могућности свакој од њих да по својим сопственим потребама организује даљи увид у своје финансијско пословање. Применом савремених метода скратиће се време за добијање потребних анализа и издавање разних управних аката неопходних за несметан рад привредних организација и других служби. Треба убрзати ликвидацију свих оних обавеза које неоправдано ангажују време радних организација и радних људи.

Самоорганизовање засновано на економским интересима произвођача и радних организација биће подстицано и усмеравањем и договорима у оквиру асоцијација произвођача и све слободнијим кретањем средстава. Одговарајућим прописима побољшаће се услови за успостављање разних савремених облика сарадње и интеграције (здружена предузећа, различите асоцијације произвођача и сл.).

Биће даље разрађени и доследније примењивани прописи којима се регулишу уговорне и друге обавезе укључивћи и обештећења. При томе, биће потребно у дугорочној пословној сарадњи настојати на трајности и придржавању узајамних оба-

веза, утврђених и уговорених цена и осталих услова сарадње.

Своју пословну и развојну политику и методе остваривања ове политике радне организације ће утврдити својим плановима. Ови планови постаће једна од полазних основа у планирању развоја ширих пословних групација и делатности.

У систему расподеле према раду оствариће се у радним заједницама могућност да сваки радник у највећој мери утиче на услове свога рада: од основних одлука у непосредном процесу рада до утврђивања пословне и развојне политике своје радне организације и удружених радних организација. У шире друштвено организованој производњи основна ћелија самоуправљања и расподеле дохотка све више ће бити технолошки и економски заокружена радна јединица, чији ће доходак одражавати резултате њеног рада и привређивања и стимулисати радне људе да ове резултате стално побољшавају. При томе ће доћи и до веће диференцијације у личним дохоцима између продуктивних и мање продуктивних радника.

Очекује се да ће радне организације омогућити да даровити радници, проналазачи и добри организатори производње, у складу са њиховим доприносом подизању ефикасности привређивања, остварују и врло високе личне дохотке. То ће подстаћи талентоване раднике и стручњаке да унапређују технологију и организацију производње и пословања.

Поред осталих елемената, у плановима радних организација унапред ће се утврдити однос између личне и заједничке потрошње и фондова, зависно од развојне политике радних организација. У новим условима треба радне организације мерила учешћа радника у оствареном дохотку, по правилу, да утврђују на дуже време.

Ревалоризацијом ће се повећати амортизација, а релативно смањити доходак у радним организацијама, чиме ће се добити

реалнија основа за калкулације и расподелу дохотка, као и за формирање личних доходака.

Ревалоризација основних средстава и довођење вредности ових средстава на реални ниво цена, у складу са provedеном реформом створиће реалнију основу за целисходније утврђивање политике и стопа амортизације.

Ревалоризација ће се спровести са стањем на дан 31. децембра 1966. године. С тим у вези, извршиће се смањење стопа камата на пословни фонд.

Ради адекватнијег коришћења амортизације, које треба да убрза реконструкцију и модернизацију средстава, извршиће се одговарајуће измене у режиму формирања и коришћења амортизације.

Заједница ће прописивати доње — обавезне стопе амортизације. При одређивању обавезних стопа водиће се одговарајућа политика у складу са потребама развоја појединих делатности и захтевима савременог техничког и технолошког напретка. Поред тога радне организације ће саме одређивати своје стопе амортизације у складу с развојном политиком, чиме ће амортизација имати рационалнију економску функцију.

Да би радне организације могле успешно да воде дугорочнију политику пословања и развоја, обезбедиће се стабилност основних услова њиховог рада и развоја. При утврђивању ближих услова привређивања, у виду конкретних мера и законских прописа, провераваће се заједно са радним организацијама усклађеност тих мера и прописа са утврђеним принципима. Да би радне организације имале времена да се прилагоде мерама текуће економске политике, ове мере ће се, по правилу, утврђивати најмање на три месеца пре њиховог ступања на снагу.

Нов квалитет у развоју представља самосталност, самоуправност и непосреднија заинтересованост радних организација друштвених служби за рационално пословање на бази расподеле дохотка према раду. Превазилажењем буџетских метода финансирања друштвених служби створиће се услови да заједнице радних људи тих делатности непосредније одлучују о међусобним односима и о условима сопственог развоја, ради задовољавања друштвених потреба. У вези с тим, биће предузете и далекосежне мере ради суштинске промене односа између ових служби и колективних и индивидуалних корисника њихових услуга, у том смислу да се ти односи све више заснивају на пословним принципима.

До краја 1967. године проучиће се и утврдиће се начин формирања цена у друштвеним делатностима, имајући у виду да је за напуштање буџетског начина финансирања и за што доследнију примену система дохотка и самоуправљања у овим делатностима, то битан предуслов.

Исто тако потребно је финансијско пословање друштвених и других служби које се и даље финансирају из буџета што пре ослободити препрека које спречавају увођење принципа дохотка.

Политика и режим цена

У политици цена утврђеној реформом полази се од односа цена роба и услуга, заснованих на потпунијем дејству закона тржишта на ниво и односе цена и знатнијем дејству страног тржишта на односе на домаћем тржишту преко јединственог валутног курса. Неопходна одступања заснована су на развојној политици, кад је одговарајућом царинском заштитом и другим мерама нужно олакшати и подстаћи развој одређених делатности ради њиховог адекватнијег укључивања у међународну поделу рада, или утврдити ниво цена производа и услуга који у основи нису или не могу бити

предмет међународне размене. а који ниво одговара потребама развоја ових делатности и складног развоја привреде у целини

Привредном реформом промењени су ниво и односи цена. У односу на ниво пред реформу, цене произвођача индустријских производа повећане су за 13%, у чему цене средстава рада за 4%, сировина и материјала за репродукцију за 19% и потрошне робе за 12%. Цене производа експлоатације шума повећане су за 35%, а железничког превоза робе за 32%. У односу на 1964. годину откупне цене пољопривредних производа повећане су за 33%. Цене услуга усклађене су са овим односима цена.

У складу са усвојеном политиком цена, а у оквиру планом утврђене политике развоја, ниво и релативни односи цена појединих производа и услуга образоваће се према условима на тржишту. Дејство тржишта у нашим условима укључује и друштвено усмеравање и усклађивање развоја и одговарајућом политиком цена. За произвођаче и друге учеснике у размени, цена треба да буде објективно дата величина на коју они могу утицати само економским поступцима, као што су побољшање квалитета, боље прилагођавање структури тражње итд. Такве цене пружају објективнија мерила продуктивности и економичности, стварају услове за доследнију примену принципа расподеле према раду, подстичу иницијативу привредних организација за рационалнију употребу производних фактора и избор економски најцелисходније производне оријентације

Склад робних и куповних фондова односно стабилност валуте, већа отвореност нашег тржишта према међународним тржиштима односно слободнија спољнотрговинска размена представљају услове неопходне за одржавање стабилних односа цена.

Режим цена треба, у принципу, да се заснива на слободном образовању и слободном уговарању цена на тржишту и да осигурава спровођење утврђене политике цена. Цене услуга друштвених делатности образоваће се у зависности од специфичности

појединих делатности, што захтева изналажење одговарајућих критеријума.

Политику цена ће спроводити фактори у привреди и ван ње мерама усмереним на усклађивање односа производње и потрошње и на брже повећање продуктивности и економичности производње. Томе ће служити нарочито монетарно-кредитна политика, политика увоза и извоза, политика пореза и доприноса, боља организација промета, коришћење материјалних и девизних резерви.

Ради стабилнијих кретања на тржишту у току 1966. и 1967. године приступиће се формирању већих девизних резерви, већих и структурно потпунијих робних резерви, а посебно прехрамбених производа и неких репродукционих материјала.

Савезни порез на промет биће више издиференциран да би се у већој мери користио као инструмент регулисања тржишних односа и планског усклађивања и усмеравања, нарочито кад треба утицати на ограничавање или повећање потрошње, а тиме и производње робе. Административне интервенције треба да представљају само изузетно и привремено средство ако би наступили озбиљни поремећаји у нормалном току друштвене репродукције. Стога њих треба што пре учинити непотребним, отклањајући одговарајућим економским мерама материјалне односе који доводе до њихове примене.

У току 1966 године отпочеће се са постепеним напуштањем садашњег режима задржаних цена за поједине производе и групе производа односно услуга зависно од услова на тржишту. Овај процес повезиваће се са постепеном либерализацијом увоза робе, а паралелно с тим ће се одвијати процес ослобађања сада задржаних цена роба. У складу с тим треба омогућити слободније образовање цена трговинским организацијама.

Систем друштвене контроле тржишта и цена успоставиће се као саставни део друштвеног планирања, као друштвени утицај на спонтана кретања на тржишту, као елеменат самоорганизовања радних организација ради овладавања овим кретањима и утицања на њих, који се првенствено остварује економским средствима и на начин који одговара нашем привредном систему.

Остваривање друштвене контроле и утицаја на цене треба да буде у већој мери ствар договора самих радних организација заинтересованих за успостављање економски условљених, стабилних односа у ценама. Томе треба да допринесе и доношење прописа о савременој организацији промета, о робним, девизним и финансијским резервама и међусобним обавезама из пословних односа.

Друштвена контрола цена регулисаће се посебним законом, у коме ће, поред осталог, бити одређено какве интервенције на подручју цена могу да се примене и које су надлежности појединих органа.

У наредном периоду неизбежно померање општег нивоа цена треба задржати у таквим оквирима да не изазива поремећаје на тржишту и да се очувају у основи односи цена утврђени реформом и стабилан курс динара. Извесно кретање нивоа цена у овим границама условљено је брзим развојем привреде и кретањем цена на светском тржишту.

Надлежни органи ће пратити и анализирати кретање цена и њихов утицај на положај и развој појединих делатности и предузимати одговарајуће мере ради остварења основних циљева овог плана и привредне реформе.

Девизни и спољнотрговински режим

Виши степен развијености у који улази наша привреда и смернице и циљеви реформе ствараће све стабилније и повољније услове за шире повезивање домаћег тржишта и домаће производње са иностраним тржиштима, брже унапређивање спољ-

нотрговинске размене, ефикасније укључивање привреде у међународну поделу рада и њихово утицање на стварање савремене привреде.

У оквиру општих принципа јединственог привредног система, једнаких услова привређивања и стицања дохотка, трајни девизни и спољнотрговински режим треба да обезбеде нашим предузећима у складу са њиховим интересом за повећање свог дохотка, либералну размену са иностранством, самостално ступање у кредитне односе, кооперацију, стицање девиза и слободно располагање њима и сл. У условима конвертибилности регулисање увоза и извоза вршиће се уобичајеним мерама кредитне, пореске и царинске политике.

Мере стабилизационе политике, увоза и извоза и девизног и спољнотрговинског режима треба да обезбеде очување реалног девизног курса, стабилност и рационалне економске односе у ценама, и тиме да омогуће позитивно дејство економских критеријума иностраног тржишта на нашу привреду. Све ове мере, заједно са стабилизацијом привреде, довешће до конвертибилности динара.

У прелазном периоду, у складу са повећањем производње и извоза и реалним могућностима у појединим фазама развоја, девизни и спољнотрговински режим, као и друге мере економске политике, биће усмерени на стварање услова за либерализацију односа са иностранством и постизање конвертибилности динара.

Девизни и спољнотрговински режим у прелазном периоду се ослањају на следеће елементе:

Постепена либерализација увоза свих врста робе. Процес либерализације, у складу са материјалним могућностима, треба да иде паралелно на свим подручјима — репродукционе робе, робе широке потрошње и опреме. Тежиће се да се либерализација репродукционог материјала повезује

са либерализацијом увоза одговарајућих финалних производа. Обим робе који ће бити либерализован, сваке године ће се повећавати, док се не постигне да увоз буде слободан, уз уобичајена регулисања.

До постизања конвертибилности динара један део увоза робе биће регулисан, при чему ће се комбиновати мере девизног и спољнотрговинског режима. Обим робе чији ће увоз бити регулисан, постепено ће се смањивати.

Регулисање нелиберализованог дела увоза ће се вршити еластичном применом глобалних девизних квота, девизних и робних контингената и увоза на бази уговора са банком У току 1966. године донеће се прописи о регулисању увоза, девизној стимулацији, располагању и промету девизама, извозу опреме на кредит и ангажовању јавних и приватних иностраних средстава.

У складу са платнобилансним могућностима, у прелазном режиму почев од 1967. године привредним организацијама које остварују извоз претежног дела својих производа и услуга остављаће се знатан део остварених девиза.

Политиком умерене заштите домаће индустрије и остале привреде неће се омогућити да се толеришу ниска продуктивност рада, неоправдано високе цене на домаћем тржишту и монопол.

У прелазном режиму ће се примењивати девизна стимулација, која ће се за поједине привредне организације прогресивно повећавати, зависно од интензитета њиховог извоза у односу на укупну производњу. Средства добивена по основу девизне стимулације служе за плаћање за увоз репродукционог материјала, опреме и др. и у оквиру прописа девизног режима исплате се врше слободно, без икакве допунске административне процедуре.

Радна организација извозом остварена девизна средства задржава на свом девизном рачуну и с њима располаже у складу са прописима девизног и спољнотрговинског режима. С тог девизног рачуна привредна организација може онај део средстава у облику ретенционе квоте трајно да задржи и даље користи било за сопствена плаћања, било за удруживање с другим предузећима, или за орочавање код банке.

Ретенциона квота и део амортизације који се може употребити за набавку опреме у иностранству, кретаће се у складу са либерализацијом увоза опреме. Интегрисана предузећа и предузећа која имају дугорочни уговор о кооперацији могу да удружују део амортизације који се може употребити за куповину опреме у иностранству.

Извоз робе, у начелу, постаје слободан. Задржаће се само незнатна и повремена потребна ограничења и усмеравања, која треба остваривати, пре свега, преко споразума произвођача. Склапање годишњих и дугогодишњих уговора о размени треба да се врши уз претходну широку консултацију привредних организација и извозника.

Поред девизног рачуна и девизне стимулације, извоз робе и услуга стимулираће се краткорочном и дугорочном кредитном политиком, коришћењем разних инструмената и олакшица за увоз репродукционих материјала за производњу намењену извозу, за заједничку производњу за трећа тржишта, кооперацију и друго.

Привредне организације у границама средстава којима самостално располажу на бази ретенционе квоте и дела амортизације, могу да ангажују иностране кредите за увоз опреме, и да употребљавају ова средства за отплаћивање кредита. Прив-

редне организације и банке закључују зајмове самостално и непосредно у узајамној сарадњи, на бази сопствене гаранције или гаранције више привредних организација или банака. Носиоци обавезе по зајмовима вршиће отплаћивање зајмоза из средстава која остваре извозом и из дела амортизације. Потребно је изналазити разне форме ангажовања и коришћења иностраног капитала и усмерити га ка све ширим облицима кооперације и интеграције, заједничке производње итд.

Да би радне организације имале пуну сигурност у склапању одговарајућих кооперантских уговора са партнерима у земљи и иностранству, потребно је омогућити им, у процесу либерализације увоза, располагање девизним средствима оствареним по том основу за ове сврхе.

Утврдиће се које финансијске обавезе у иностраним средствима плаћања треба и даље да преузима федерација.

Привредне организације, заједно са банкама и удружењима, повећаваће своје учешће у кредитирању извоза опреме, са више пословности и економских критеријума.

Дугорочним извозним и кредитним аранжманима створиће се услови за развој савремених капацитета.

Организационим мерама и другим средствима треба унапредити пословање банака, мрежу спољне трговине у земљи и иностранству и омогућити шире и непосредније повезивање привредних организација са иностраном привредом. Треба поклонити посебну пажњу организовању спољнотрговинске размене, ступању наших предузећа у пословни контакт са иностраним партнерима и обезбедити заштиту интереса привреде. Исто тако, треба преко банака организованије приступити коришћењу иностраних кредита и пласирању наше робе на кредит.

Ради интензивирања економских односа са иностранством ефикасније ће се користити постојеће

и стварати и оспособљавати одговарајуће нове институције за проучавање конјунктурних кретања на иностраном тржишту. Поред тога, извршиће се децентрализација девизног пословања на све овлашћене банке и тиме ојачати улога банака за ефикасније вршење спољнотрговинских и финансијских послова, као и других институција за осигурање и реосигурање иностраних кредита и испитивање услова кредита и задужења.

Проширена репродукција

У наредном периоду радне организације као основни носиоци проширене репродукције и у привреди и у друштвеним службама у све већој мери ће преузимати бригу и одговорност за решавање ширих заједничких проблема развоја.

Доследним спровођењем реформе даље ће јачати интерес радних организација за акумулирање, својствено савременој привреди, и економска нужност да могу опстати и даље се развијати само ако рационално привређују, стварају оптималну акумулацију и рационално улажу акумулирана средства. Због тога ће се проширивати економски интерес радних организација и банака да средства улажу тамо где се постижу највећи ефекти у погледу повећања дохотка. У зависности од тога, радне организације улагаће своја средства у сопствено предузеће ако је то за њих најрентабилније, или ће их удруживати с другим радним организацијама, или улагати у банке. То ће се постићи и битним повећавањем економске заинтересованости и друштвене одговорности за улагање и коришћење уложених средстава.

У овом периоду ће се развити разни облици привредне и друштвене интеграције, који одговарају савременој привреди. Радне организације ће постати носиоци усклађивања, усмеравања и подстицања тих процеса. Даљим развојем система треба стимулисати и усмеравати позитивна интеграциона кретања.

Постепено ће се развијати пракса улагања средстава преко банака, као и заједничког улагања ради

економичног постизања заједничког циља. Радне организације ће обједињавати средства ради решавања таквих проблема као што су заједничке истраживачке, комерцијалне или конструкторске службе, сировинска или енергетска база и слично.

Да би се створила материјална заинтересованост за разне облике заједничких улагања радних организација непосредно или преко банака, променама у систему обезбедиће се да улагачи, поред уобичајене камате на дати кредит, остварују и извесно учешће у дохотку који се ствара коришћењем њихових средстава. Овако остварена средства улазиће у доходак радних организација. Банке ће моћи давање кредита за одређене намене да условљавају и одговарајућим ефектима.

Циркулација средстава за проширену репродукцију преко банака битно ће се повећати. Трајнији циљ преливања ових средстава преко банкарског система биће да се средства улажу у делатности и предузећа у којима ће бити најбрже активирана и у којима ће се постићи највећи доходак.

Нови односи између банке и предузећа условљавају да банке могу да стичу свој кредитни потенцијал у непосредном пословном односу са радним и другим организацијама, грађанима и друштвено-политичким заједницама. На тај начин банке ће, као пословне организације, заснивати свој однос са привредом и осталим носиоцима средстава на бази узајамног економског интереса.

У даљем развоју банкарског система треба да се створе такви услови који ће јачати интерес радних организација да улажу у банке своја слободна средства, обезбедити пословну самосталност банака и њихову материјалну заинтересованост и одговорност за пласирање средстава и за њихово мобилисање и активирање. Банке треба да постану равноправни пословни партнери радних организација и значајан фактор у спровођењу политике проширене репродукције и обезбеђивању ефикасности инвестиција.

У току 1966. године донеће се прописи којима ће се даље употпуњавати систем формирања јединственог тржишта друштвених средстава и слободнијег циркулисања инвестиционих средстава увођењем вредносних папира и других облика промета средстава радних организација и банака. Предузимаће се потребне мере да се банкарски апарат што брже оспособи да преузме нове функције у процесу репродукције.

У 1966. години предузимаће се даље мере да се улагања у трајна обртна средства радних организација врше из остварене акумулације. У том циљу биће потребно да се учине посебни напори ради примене еластичних и ефикасних метода формирања средстава.

У принципу, непривредне делатности ће се на исти начин укључивати у банкарски и кредитни механизам као и привредне делатности.

Сродне или економским интересима органски повезане групације радних организација учествоваће, поред осталог, у утврђивању политике проширене репродукције своје делатности, договарајући се и о најефикаснијим методама реализације те политике. Ови договори односиће се на основна питања поделе рада и друге важне заједничке проблеме које предузећа у оквиру својих асоцијација у заједничком интересу треба заједнички да решавају. Услови привређивања подстицаће радне организације да, на основу сопствених интереса и економске нужности, улажу своја средства у делатности чији је развој услов њиховог развоја.

Истовремено ће се обезбедити утицај друштвено-политичких заједница, нарочито кад су у питању области у којима процес проширене репродукције неће у целини бити на одговарајући начин регулисан дејством економских законитости. Тај утицај вршиће се, првенствено, стварањем повољнијих услова за улагања тамо где за то постоје одређени друштвени интереси. То ће се остваривати применом економских мера на подручју цена, спо-

љнотрговинског система, амортизације, пореског система, монетарно-кредитног система, затим коришћењем и усмеравањем друштвених резерви и друго. Утицај друштвено-политичких заједница оствариваће се на основу овлашћења и помоћу средстава која оне имају у оквиру привредног система.

Усмеравање проширене репродукције вршиће друштвена заједница и регулисањем услова коришћења иностраних финансијских средстава.

Новчано-кредитна политика

Новчано-кредитна политика биће усмерена на остваривање што веће усклађености у динамици и структури робних и новчаних токова и тиме на одржавање привредне стабилности и на развијање позитивних тенденција у производњи, продуктивности рада и економским односима са иностранством. За остваривање ових циљева нужно је да банке примењују искључиво економске критеријуме у свом пословању. То важи за дугорочно и за краткорочно кредитирање. Основ за дугорочно кредитирање могу бити искључиво акумулирана средства.

Кредитна политика на подручју краткорочног кредитирања обезбедиће нужни степен ликвидности који је, у складу са порастом привредне активности, неопходан за обављање производње, расподеле и промета. Монетарни фактори не смеју представљати извор експанзије тражње, али ни фактор успоравања пораста привредне активности за коју постоје материјалне могућности. Селективним мерама доприносиће се остваривању циљева економске политике и услова за њихово остваривање уопште и посебно на пољу производње, пораста продуктивности рада и економских односа са иностранством.

Краткорочни кредити даваће се кредитно способним привредним организацијама које послују у складу са захтевима домаћег и иностраног тржишта. Привредне организације које имају непокривене губитке неће

моћи да добију кредит. Неће се дозвољавати давање и коришћење краткорочних кредита за улагања у трајна обртна средства, а спречавање се и обнављање краткорочних кредита за ту сврху. Краткорочним кредитима неће се финансирати финална потрошња и инвестиције. Потрошачке кредите, као и кредите при продаји опреме и сл., све више ће давати оне радне организације које су заинтересоване за продају робе на кредит. Стварањем резерви и обртних фондова и њиховим коришћењем треба да се учини непотребним досадашње давање краткорочних кредита за неравномерни прилив средстава друштвено-политичких заједница и друштвених служби.

Одобравање краткорочних кредита повезаће се са објективним критеријумима који омогућавају еластично вођење економске политике у оквиру прометног процеса.

Емитовање новца ће се свести у економски неопходне оквири, при чему ће се, по правилу, емитовање повећавати осетно спорије од реалног пораста производње. По потреби емитовање ће бити и количински ограничено. Политику емитовања утврђиваће Савезна скупштина.

Да би се могли остварити горњи циљеви новчано-кредитне политике, потребно је већ у 1966. години усавршити постојећи кредитни систем. Доследно томе, треба онемогућити аутоматско стицање права на кредит од стране Народне банке и тиме односе између пословних банака и радних организација поставити на пословну основу.

Кредитни односи између банака и корисника кредита треба да буду што мање предмет регулисања, како би се банкама створили потребни услови за примену економских критеријума при одобравању кредита.

Банкама треба оставити ширу слободу у пласирању средстава прикупљених

у оквиру њихове банкарске активности (депозити по виђењу и сл.), да би слободно одобравале кредите на бази ових средстава у складу са начелима банкарског пословања. У том смислу треба прописивати само минималне услове кредитне способности.

У кредитне односе Народне банке и банака треба унети прецизније критеријуме кредитирања и обезбедити ефикасније инструменте регулисања кредитног потенцијала банака.

Систем кредитног регулисања треба више него досада усмерити на регулисање кредитног потенцијала банака, на кредитне односе банака са Народном банком Југославије и на везивање одређених кредита за посебна средства банака.

Да би се могле спровести горње мере треба увести нове инструменте циркулације новца с циљем да се олакшају слободни токови финансирања. У овом смислу треба користити меницу, и увести употребу обвезница и других хартија од вредности.

Биће потребно допунити и прописе о банкарском и кредитном пословању, а посебно о емитовању новца. У складу са интенцијама реформе, у 1966. години извршиће се битно сужавање намена са повлашћеним каматним стопама за краткорочне кредите, које се регресирају из средстава федерације

IV

СТАНОВНИШТВО, ЗАПОШЉЕНОСТ И ПРОДУКТИВНОСТ

Укупан број становника повећан је од 17.7 милиона у 1956 — на 19.5 милиона у 1965. години. Стопа активности становништва смањена је од 46.3% у 1953 — на 45% у 1961. години, нарочито због већег обухвата омладине редовним школовањем.

У периоду од 1957. до 1964. године број запошљених у друштвеном сектору повећан је за 64% или 6,3% годишње. Услед овако високог пораста запошљености улога продуктивности рада у друштвеној привреди није дошла до пунијег изражаја. У односу на достигнути ниво производње, настали су релативни вишкови запошљених у индустрији и секундарним делатностима у целини.

Посебан проблем представља недовољно развијена територијална, гранска и професионална покретљивост радних људи, што отежава проблеме запошљавања и формирања одговарајуће структуре кадрова у радним организацијама.

И поред високог пораста запошљености, у протеклом периоду није било могуће остварити потпуну запошљеност, пре свега због недовољних средстава за проширену репродукцију у поређењу са високим притиском на запошљавање ван пољопривреде.

До 1970. године укупан број становника повећаће се на око 20,6 милиона, на основу просечног годишњег пораста од око 220 хиљада. Предвиђа се да ће се стопа активности становништва задржати на садашњем нивоу. На такву стопу активности становништва имаће велики утицај пораст броја пензионера, услед садашњег старосног састава запошљених, као и повећан број обухваћене омладине школовањем. Просечан годишњи прираштај активног становништва износиће око 110 хиљада.

Измењени услови привређивања, повећање ефикасности и интензивности и појачана улога продуктивности рада, утицаће на мењање улоге пораста запошљености у привредном и друштвеном развоју. Знатно ће се повећати улога продуктивности рада као фактора повећања производње и националног дохотка. Рачуна се да ће стопа пораста запошљености бити нижа него што је остваривана у периоду од 1957 до 1964. године. Мењаће се и структура запошљености, како по гранама и секторима, тако и по квалификацијама. Апсолутно и ре-

лативно ће се повећати број кадрова свих степена стручности, посебно — квалификованих радника и особља са средњом стручном спремом.

Рачуна се са следећим променама у кадровској структури запошљених у друштвеном сектору:

	— у процентима	
	1961.	1970.
Укупно запошљених у друштвеном сектору	100,0	100,0
Од тога:		
— са високом стручном спремом	3,6	4,4
— са вишом стручном спремом	2,0	2,4
— са средњом стручном спремом	10,6	15,4
— квалификовани и висококвалификовани радници	28,5	35,9
— остали	55,3	41,9

Развој у наредном периоду омогућиће да се запошљавањем апсорбује целокупан прираст активног становништва и да се настави даље преливање становништва из пољопривреде у непољопривредне делатности, иако спорије него до сада. Рачуна се са следећим променама у економској структури становништва.

	— у процентима	
	1965.	1970.
Укупно становништво	100,0	100,0
— пољопривредно	47,3	43,8
— непољопривредно	52,7	56,2
Активно становништво	100,0	100,0
— пољопривредно	54,1	49,5
— непољопривредно	45,9	50,5

Број запошљених у друштвеном сектору повећаће се до 1970 године за око 500 до 550 хиљада или за 2,5 до 3% годишње. С обзиром на обим пензионисања и остало текуће осипање запошљених, број новозапошљених ће се у истом периоду повећати за око 1 милион, што чини 30% од садашњег броја запошљених. То даје велике могућности за подмлађивање старосне структуре запошљених и побољшање квалитета запошљених. То захтева

одговарајуће напоре који ће бити нужно предузети при отварању нових радних места, као и активирање кадровске политике, како би се приликом запошљавања постигли што повољнији резултати у саставу и распореду запошљених. Предвиђеном запошљеношћу могуће је запослити прилив омладине и школованих кадрова. Цени се да ће прилив кадрова за запошљавање из свих школа износити у ових пет година око 620 до 660 хиљада. Повећаће се и број запошљених жена. Рачуна се да ће се учешће жена у укупном броју запошљених у друштвеном сектору повећати од 28% — на око 32% у просеку, док ће бити знатних разлика по појединим подручјима и крајевима, с обзиром на достигнути степен развијености привредних и друштвених делатности и њихову структуру.

Сва радна места у производњи и друштвеним службама, нарочито руководећа, треба да буду изложена сталној селекцији на основу знања и способности, чиме ће се убрзати промена кадровске структуре, стимулирати стално усавршавање знања и способности и превазићи садашња противречност да се при постојању релативно неповољне кадровске структуре појављују проблеми запошљавања кадрова са стручном спремом.

И поред великог обима запошљавања, у наредном периоду се неће моћи остварити пуна запошљеност, с обзиром да ће притисак за прелазак из пољопривреде у непољопривредне делатности бити и даље знатан и изнад могућности и расположивих средстава друштвене репродукције, као и потреба привреде и друштвених служби за новим запошљавањем. У вези са тим, постојаће проблеми недовољне запошљености, нарочито у појединим недовољно развијеним регионима са јаче израженим порастом становништва. Нужно је стога повећати ширу територијалну и професионалну покретљивост становништва, а у складу са потребама и могућностима које ће се створити за ново запошљавање у појединим регионима и делатностима као и са начелом

слободне циркулације друштвених средстава за проширену репродукцију

Узимајући у обзир постојеће тенденције и не-посредне услове привређивања, оцењује се да ће се у току прве две године овог периода остварити пораст запошљености од свега 2 до 2.5%. Тешкоће око потпуног запошљавања ће стога у овим годинама бити изражајније.

Развојном политиком и мерама привредног система утицаће се на разне допунске облике економског активирања становништва нарочито у неким индустријским гранама, затим у угоститељству и другим привредним и ванпривредним терцијарним делатностима. То ће бити запошљавање са скраћеним радним временом, повремено запошљавање у дневном, недељном или сезонском врху оптерећености у производњи и промету, рад у домаћинствима и слично. Такође је нужно подстицати економско ангажовање и активирање становништва индивидуалним радом у појединим привредним делатностима. Такав начин економског активирања становништва омогућиће не само стварање допунских средстава за животни стандард, него ће у знатној мери допринети и употпуњавању целокупне привредне структуре.

Предвиђени развој запошљавања у друштвеном сектору, уз јаче активирање становништва допунским облицима запошљавања, посебно у привредним услужним делатностима утицаће на промене у структури активног становништва. Рачуна се са следећим променама у структури активног становништва до 1970. године у просеку за целу земљу, с тим што ће то бити различито по појединим подручјима:

	— у процентима	
	1965.	1970
Укупно активно становништво	100,0	100,0
Од тога:		
— примарни сектор	56,1	51,4
— секундарни сектор	22,9	24,0
— терцијарни сектор	21,0	24,6

И у наредном периоду предвиђа се да ће доћи до привременог запошљавања радника у иностранству. Треба, међутим, стварати такве економске услове живота и рада који ће утицати на постепено смањивање одласка на рад ван Југославије, нарочито квалификованих лица.

Запошљавање ван Југославије ће се вршити организованије, уз обезбеђивање нашим радницима бољих социјалних и радних услова закључивањем међудржавних уговора и другим мерама. Предузеће се мере да се рад у иностранству остварује што више путем економске активности наших предузећа у иностранству, пре свега извођењем грађевинских радова и слично.

На бржи пораст продуктивности рада ће утицати промењени услови привређивања, непосреднија зависност личног дохотка радника од остварене продуктивности, бржа модернизација и увођење нове технике. На већу продуктивност треба утицати и повећањем ефикасности здравствене заштите, посебно проширивањем превентиве. Знатно повећање продуктивности и боље коришћење радног времена, битни су предуслови за остваривање 42-часовне радне седмице до 1970. године. Рачунајући са свим овим условима, очекује се да се при предвиђеном порасту производње и запошљености оствари годишње повећање продуктивности рада у друштвеном сектору привреде од 6,0 до 7,0% годишње. Међутим, узимајући у обзир скраћење радне недеље, продуктивност рада по часу треба да се повећа годишње за око 9%.

На развој запошљености и продуктивности утицаће општи услови привређивања. Томе треба да допринесу и већа територијална и професионална покретљивост радне снаге, која ће се подстицати сарадњом службе за запошљавање и радних организација и стварањем одговарајућих општих животних предуслова радницима који мењају место запошљавања. Заводи ће радити на оквалификавању оних који траже

запошљење, а разним мерама иницираће и ствараће економске предуслове за афирмацију допунских облика запошљавања и економског активирања становништва. Потребно је да органи федерације односно република и комуна предузму мере за што потпуније оспособљавање завода за такву њихову активност.

Економско активирање становништва преко индивидуалног рада стимулисаће се пореском политиком, разним олакшицама па и кредитима за остваривање предуслова за овакву активност. Посебно ће се стимулисати економско активирање рада индивидуалних произвођача у кооперацији са друштвеном привредом. То треба да буде саставни елеменат политике и мера свих друштвено-политичких заједница, а нарочито општина.

Радне организације ће разрадити програм постепеног скраћивања радног времена, како би се до 1970. године спровела уставна одредба о преласку на 42-часовно седмично радно време.

V

ЖИВОТНИ СТАНДАРД

У области животног стандарда просечни лични дохоци од рада повећани су од око 34.000 динара у 1956. години — на око 57.000 динара у 1964. години у реалној вредности. Знатни резултати су постигнути и у побољшању становања, образовања и здравства.

	1956.	1964.
<i>Потрошња по становнику</i>		
Месо и риба, kg	25,4	28,3
Шећер, kg	11,3	19,9
Текстил, m ²	9,6	19,9
Трајна потрошна добра (1000 старих динара)	9,0	62,0

Становање

Број изграђених станова (на 1000 становника)	2.1	6.3
---	-----	-----

Образовање

% обухвата генерације у		
— основним школама	78.1	90.6
— средњим школама	13.4	30.7
— високим школама	2.1	5.1

Здравство

Број лекара (на 10.000 становника)	4.0	7.7
---------------------------------------	-----	-----

У последњим годинама учешће личне потрошње у расподели националног дохотка је имало тенденцију опадања. То је релативно сузило материјалне оквири личне потрошње услед чега су многобројне потребе у протеклом периоду подмириване претежно из друштвених фондова. Друштвено финансирање се показало у појединим областима потрошње као недовољно ефикасно па је и то ограничавало брже повећање животног стандарда.

Услови привређивања у наредном периоду стварају могућност да се у зависности од повећања ефикасности привређивања и продуктивности, повећава животни стандард.

Мере економске политике и даље усавршавање привредног система ослањаће се на стварање услова да животни стандард појединца, радних заједница и радних људи уопште, буде непосредно повезан са резултатима рада. У том циљу средства за животни стандард, било да је у питању лична или поједини облици друштвене потрошње, све више ће се издвајати непосредно из бруто личног дохотка радника чиме ће се створити већи интерес и могућност радника да одлучују о томе колика ће бити непосредна примања у виду нето личног дохотка, а колико ће се издвајати из бруто личног дохотка за подмиривање потреба у области становања и социјалног осигурања образовања и других друштвених служби, као и за потребе друштвено-

политичких заједница. Тиме ће се подстаћи заинтересованост радника и његове могућности утицања да се појача ефикасност свих служби које се финансирају из доприноса на личне дохотке радника.

У даљој разради система утврдиће се који ће се видови потрошње финансирати непосредно из личних доходака и у којој мери, а који из друштвених фондова, као и облици преко којих ће се остваривати финансирање из друштвених средстава.

Променама у систему расподеле, а посебно финансирања стамбене изградње, у целини се у знатној мери повећавају средства за животни стандард којима непосредно располажу радни људи у радним организацијама. Уз афирмисање принципа да се из бруто личних доходака плаћају разни облици посредне потрошње, ово је значајан фактор који ће утицати да се средства за животни стандард у целини остварују у зависности од резултата привређивања, а индиректна примања и њихова структура да све више буду под непосредним утицајем самих радних људи. Пошто ће се неки облици потрошње у наредном периоду више финансирати непосредно из личних доходака, учешће нето личних доходака у бруто личним дохоцима ће се повећати. Тиме ће се остваривати улога животног стандарда као активнијег фактора у подизању ефикасности привредног развоја.

Остваривање предвиђених односа у основној расподели националног дохотка и очекивано повећање ефикасности привређивања омогућиће у наредном периоду бржи пораст нето реалних личних доходака од рада по запошљеноме него што је остварено у протеклом периоду. Рачуна се да је могуће остварити у наредном периоду повећање реалних личних доходака запошљених у просеку наше земље од око 650 динара остварених крајем 1965. године – на око 900 до 950 динара крајем 1970. године. Повећање личних доходака различито ће се остваривати по радним организацијама и друштвено-политичким заједницама, зависно од продуктивности рада и степена ефикасности привређивања, као и од структуре и степена развијености привредних и друштвених делатности.

Предвиђени просечни пораст реалних личних доходака од рада омогућава да се у знатној мери превазиђе минимум животних потреба код радника са најнижим личним дохоцима а да се према резултатима рада, знатно брже од просека повећају лични дохоци квалификованих радника и стручњака посебно проналазача и рационализатора, као и способних организатора производње, који својим радом нарочито доприносе повећању ефикасности привређивања и дохотка.

Интензивније привређивање омогућило би да реални лични дохоци од рада расту још брже. Ово мора довести и до јаче диференцијације и већих распона личних доходака између продуктивнијих и мање продуктивних радних организација и радника. При остваривању одговарајуће продуктивности и ефикасности, поједине радне организације и појединци моћи ће да остварују приближно онакав реални стандард какав се остварује у развијенијим земљама у одговарајућим делатностима. Радници и стручњаци који дају најбоље ефекте рада оствариваће личне дохотке од више хиљада динара у реалној вредности.

Средства за животни стандард, укључујући и личне дохотке од рада, повећаваће се у првој половини овог петогодишњег периода у складу са повећањем националног дохотка. Тежиште економске политике биће и на овом подручју у стварању потребних предуслова за стабилизацију.

Куповна снага активног становништва у индивидуалном сектору привреде такође ће се повећати зависно од резултата интензивирања и пораста њихове производње и продуктивности рада. Политиком цена, пореским системом и другим економским инструментима утицаће се да се лична потрошња индивидуалног сектора развија у складу са резултатима рада.

Мерама привредног система ће се омогућити да се у складу са постигнутим резултатима привређивања, остварује у процесу расподеле овакав развој личних доходака од рада. Лични дохоци од рада

треба да се формирају без икаквог ограничавања њихове висине, у складу са резултатима рада и оствареним дохотком.

Повећана реална куповна снага становништва ствараће услове за већу потрошњу и боље подмиривање потреба. Тиме ће се остваривати и значајне промене у структури личне потрошње. Учешће исхране у укупној личној потрошњи ће се смањити, уз побољшање њеног квалитета, а повећаће се учешће становања, индустријске робе и услуга. Уз предвиђени пораст реалних личних доходака, а под условом да се у основи задрже формирани односи цена, потрошња меса и рибе, шећера, млека и других у исхрани потребних производа ће се повећати, док ће истовремено доћи до постепеног смањивања потрошње жита. Билансно се рачуна са следећим променама у личној потрошњи:

	1965.	1970
Потрошња по становнику		
Месо и риба, kg	29	37—39
Шећер, kg	22	26—28
Текстил, m ²	21	28—30
Трајна потрошна добра		
(на 1 000 становника)		
Аутомобили	9	18—20
Радио-апарати	140	220—240
Телевизори	30	85—90
Апарати за домаћинство		
(вредност у 1.000 динара)	140	270—290

Привреда ће се прилагођавати променама које ће се остваривати у структури личне потрошње. Мерама привредног система и текуће економске политике утицаће се на структуру производње и увоза, да би се обезбеђивала уравнотеженост куповне снаге становништва и расположивих фондова, као предуслов стабилизације трошкова живота и предвиђеног порста животног стандарда.

У овом периоду стварају се услови за побољшање стандарда становања. У структури личне потрошње мењаће се место становања под утицајем

промена станарина које се плаћају непосредно из личног дохотка, а које ће се постепеним укидањем субвенција повећати до 1970. године на економски ниво, који ће подстицати интерес за штедњу и сопствено улагање у набавку стана. Повећање средстава радних организација, уз пораст личних дохода и кредита од банака, пружиће радним људима могућности за набавку стана и решавање стамбеног проблема под једнаким економским условима. Услови који ће се створити омогућиће да се у овом периоду од пет година изгради преко 700.000 станова. Око 15% свих домаћинстава би се на тај начин у наредном периоду уселило у нове станове. До 1970. године с тим би се постигла изградња од преко 8 станова годишње на 1.000 становника — према 6.3 у 1964. години.

Повећањем националног дохотка ствараће се услови за пораст средстава за развој друштвених служби и тиме за боље подмиривање потреба у областима важним за животни стандард: образовање и култура становништва, здравствена и социјална заштита и физичка култура. Треба стварати услове за пуно остваривање осмогодишњег школовања, проширити дечју заштиту и брже развити службе за потребе радној породици. Прошириће се материјална основа здравствене службе и тиме ће се створити услови за побољшање здравствене заштите за све већом оријентацијом на предузимање превентивних мера. Оствариваће се и услови за бржи развој издавачке делатности, кинематографије, радија и телевизије и других културних делатности. Таквим развојем ствараће се услови за развијање свестране личности радног човека као произвођача и самоуправљача.

Образовање

	1964.	1970.
% генерације обухваћене		
— средњим школовањем	31	40—43
— високим школовањем	5,1	5,5

Здравство

Број лекара (на 10.000 становника)	7,7	10,5
Број вишег и средњег медицинског особља (на 10.000 становника)	15,6	29,0

Уз друштвена средства, развој друштвених служби биће подстицан и порастом реалних личних доходака и способношћу на тој основи да се плати реалнија цена услуга појединим друштвеним делатностима. Битан предуслов за пораст животног стандарда путем активности друштвених служби је подизање ефикасности њиховог рада. Развој друштвених служби ће бити различит по појединим републикама и комунама, зависно од специфичности економске и друштвене структуре. То повећава одговорност ових друштвено-политичких заједница у стварању услова за развој ових делатности, што треба да буде изражено и у њиховим друштвеним плановима.

Повећање техничке опремљености рада, увођење савременијих облика организације и постепено скраћивање радног времена утицаће на побољшање радних услова радника

VI

КАДРОВИ, ОБРАЗОВАЊЕ И НАУЧНА ИСТРАЖИВАЊА

1. КАДРОВИ И ОБРАЗОВАЊЕ

У протеклом периоду дошло је до општег побољшања кадровске структуре запошљених. Број кадрова са високом и вишом спремом повећан је за око 2,5 пута у периоду од 1953. до 1961, а квалификованих радника и стручњака са средњом спремом за 65%. Садашњу структуру карактерише, међутим, још увек високи процент запошљених без квалификација, чак и неписмених лица, недовољан број квалификованих радника и осталог средњег стручног кадра, као и високостручних кадрова на руководећим местима. Професионални, регионални и грански распоред кадрова је такође неповољан.

Развој образовања је у протеклом периоду био брз али неравномеран. Број деце

у вишим разредима основних школа, иако знатно повећан, још увек је низак, нарочито у привредно недовољно развијеним регионима. Мада је остварено знатно повећање образовања на другом ступњу, оно још увек заостаје у укупној структури образовања и у односу на потребе које произилазе из привредног и друштвеног развоја.

Иако су улагања у образовање знатно повећана, материјална база у овој делатности заостаје за потребама које су се појавиле као резултат повећаног обима школовања. Учешће трошкова за образовање у националном дохотку износило је 2,6% у 1956. години, а у 1965. години око 4,6%. Извори финансирања образовања били су нестабилни, што је отежавало положај ове делатности. Услед екстензивног развоја дошло је до нерационалног трошења средстава и до губитака, који се огледају између осталог у превеликим капацитетима неких врста школа и у великом осипању ученика и студената. Кадровска структура привреде, њена материјална снага и екстензиван развој ограничавали су јаче интересовање привреде за образовање, за њено јаче повезивање с образовним установама и веће учешће у финансирању.

Подизање образовног нивоа, посебно активног становништва, и побољшање структуре запошљених биће фактор од великог утицаја за брже увођење савремене технологије и организације у привредне процесе, и преко тога, за подизање ефикасности привређивања и продуктивности рада и развој друштвених односа. Радне организације ће услед измењених услова привређивања бити у ситуацији да су више заинтересоване за побољшање кадровске структуре, као једног од примарних предуслова за интензивирање производње. Тежиште промена у кадровској структури биће нарочито у бржем повећавању броја квалификованих и специјализованих радника и стручњака са средњом спремом, уз даљи пораст кадрова са највишим степеном обра-

зовања. На промену кадровске структуре нарочито ће повољно утицати прилив омладине која стиче образовање редовним школовањем. Улога образовања у току рада добиће у наредном периоду веома значајно место као интегрални део система образовања и сталан облик не само побољшања постојеће кадровске структуре запошљених, него и неопходни предуслов сталног повећања степена знања и стручности у складу са напретком савремене технологије и организације производње. Радне организације ће у таквим условима издвајати већа средства из свог дохотка за образовање запошљених, и развијати кадровске и друге стручне службе ради сагледавања реалних потреба и могућности подизања образовног и стручног нивоа запошљених.

Тежиште политике развоја образовања биће у стварању предуслова за превазилажење постојећих неусклађености у односима међу појединим степенима и врстама образовања и у структури појединих степена образовања, као и у подизању квалитета и повећању ефикасности. Систем образовања прилагођаваће се захтевима насталим у вези са економским и друштвеним развојем.

Повећаће се обухват деце и тежиће се пуном обухвату деце основним школовањем. У том правцу ствараће се материјални и кадровски предуслови за постизање овог циља, чиме ће се затворити и извори неписмености омладине. Радне организације и друштвено-политичке заједнице, а посебно општине, наставиће са напорима за ликвидирање неписмености и подизање општег нивоа образованости, нарочито међу запошљеним и омладином.

С обзиром на значај предшколског васпитања за развој детета, и у вези с очекиваним проширењем мреже установа за дневни боравак деце, бољом и еластичнијом организацијом ових установа и њиховим функционалним повезивањем са основном школом, створиће се повољнији услови за предшколско васпитање деце.

Тежиште развоја образовања у наредном периоду биће на другом ступњу. Убрзаће се развој овог ступња образовања како у правцу повећања броја омладине која се школује на другом ступњу, тако и у

правцу мењања профила кадрова, да би се омладина школована на овом ступњу припремила непосредно за производни рад. Паралелно са проширењем обухвата омладине, оствариће се утицај привреде на развој образовања на овом ступњу, вршиће се потребне промене у структури и профилима образовања на другом ступњу, и у временском трајању овог образовања, са циљем оспособљавања омладине за рад у привреди и друштвеним делатностима. На овом ступњу посебно ће се остварити интензивнији процес образовања у току рада, да би се битније побољшала квалификациона структура постојећих запошљених.

Тежиште развоја високог школства биће у консолидацији и стабилизацији постојећих високошколских установа, уз неопходне промене њихове структуре, у прилагођавању програма школовања савременим захтевима привреде и друштвених служби, проширењу материјалне основе и подизању квалитета, као и јачању високошколских установа као научних институција

Усмеравање развоја образовања вршиће се одговарајућим променама у систему образовања, остваривањем новог система финансирања образовања и усмеравањем средстава, већом улогом радних организација и интегрисањем процеса образовања и рада, формирањем педагошких критеријума који ће утицати на подизање квалитета образовања. Нужно је да се створе услови за повећани прилив наставничког кадра и побољша његова структура према стручној спреми, као и услови за коришћење савремених средстава у настави, укључујући ту и радио и телевизију.

Федерација ће донети опште смернице за даљи развој система образовања, који мора да се стално усавршава у складу са економским, технолошким и друштвеним променама које се збивају. Овим променама треба да се утиче и на брже укључивање младих људи у процес рада и на пуно афирмисање образовања уз рад, као сталног и равноправног облика образовања.

У оквиру општих смерница за развој образовања, републике, општине, заједнице образовања и школа, радне организације и њихова удружења треба да предузимају даље конкретне мере ради унапређивања система образовања према специфичним условима и потребама развоја, како општег тако и сваке делатности понаособ.

Од нарочитог је значаја да се у наредном периоду доведе у сагласност развој образовања са могућностима издвајања одговарајућих средстава за образовање и побољшања материјалне основе образовних институција. Уз смањивање других непроизводних трошкова, постојаће услови да се учешће нето-трошкова образовања у расподели националног дохотка повећа за око 0,5 поена.

Спровођењем Општег закона о финансијским средствима за образовање и васпитање, стварају се услови за напуштање буџетског система финансирања и обезбеђује се стабилност извора финансирања и јачање самоуправљања, као и услови за формирање и расподелу дохотка према резултатима рада у овој области. Рачуна се да ће се у просеку за целу земљу за финансирање образовања издвојити допринос на личне дохотке запошљених од око 5% и наменити око половина од средстава доприноса из личног дохотка од пољопривредне делатности, занатлија и других индивидуалних занимања којима располажу републике и општине. Ово ће бити различито по републикама и крајевима, а зависиће од њихових економско-друштвених специфичности.

Средства намењена образовању обједињаваће се у одговарајућим заједницама образовања, којима ће управљати представници образовно-васпитних установа, привреде и друштвених служби, друштвено-политичке заједнице и други. Тиме се стварају и реални материјални услови за непосредан утицај привреде на образовање и за превазилажење неједнаког положаја

редовног школовања и образовања у току рада.

Стопе доприноса буџетима из личних доходака из радног односа ће се смањити у сразмери са доприносима за финансирање образовања, које ће прописати републике и општине.

Заједнице образовања, општине и радне организације треба да стварају услове за постепено смањивање школарине, и за њено потпуно укидање код основног образовања одраслих, као и за подједнак третман редовног образовања и образовања у току рада у погледу коришћења средстава.

Средства која федерација обезбеђује општим буџетским дотацијама привредно недовољно развијеним републикама и покрајини, треба да служе и за бржи развој образовања.

Достигнути ниво и трошкови образовања, као и многобројни нерешени материјални проблеми у овој области, захтевају да се обезбеди што рационалнија потрошња, јер и ту леже значајне резерве за побољшање материјалног положаја образовних установа.

У предвидљивим материјалним оквирима остаће отворени многи материјални проблеми у области образовања. Средства за материјалне трошкове и текуће опремање школа неће још увек моћи да достигну задовољавајуће размере у укупним текућим трошковима образовања. Ови проблеми ће се решавати постепено у току овог петогодишњег периода, зависно од политике и могућности заинтересованих фактора, при чему средства треба да се образују, пре свега, из средстава радних организација, на основу њиховог интереса за проширење и подизање квалитета образовања.

Заједнице образовања треба да обезбеде у функционисању новог система финансирања да се односи између образовних установа, заједница образовања и радних организација заснивају на квалитативном

и квантитативном остваривању одговарајућих програма и стандарда образовања и на таквим економским основама које ће стимулисати рационални развој образовне мреже и потрошње у овој области и подизање квалитета образовања. Радне организације у образовним и васпитним установама треба да унапређују систем расподеле, везујући личне дохотке са комплексним резултатима рада.

Заједнице образовања утицаће, у зависности од пораста укупних средстава за образовање, на брже повећање средстава за текуће материјалне трошкове.

Заједнице образовања треба да пропишу одговарајуће услове под којима ће учествовати у изградњи школа и других образовних установа, да би се она вршила према најрационалнијим пројектима. У наредним годинама тежиште инвестиционе политике биће, пре свега, у проширивању школског простора за основне школе и школе другог ступња, затим у изградњи простора за постепено ликвидирање треће и четврте смене, и у побољшавању опремљености школа и факултета. За то треба да се ангажују и заједнице образовања и републике и општине.

До краја 1968 године ће се проучити проблеми и израдити одговарајући дугорочни програми развоја у области кадрова и образовања.

2. НАУЧНА ИСТРАЖИВАЊА

У протеклом периоду створена је материјална, институционална и кадровска основа која омогућава даљи интензиван развој научних истраживања и ширу примену резултата тих истраживања у производњи и друштвеној пракси. Образован је већи број научноистраживачких организација, чији је

један део опремљен и оспособљен за сложене истраживања. Последњих година почео је процес образовања истраживачко-развојних јединица у привреди и повезивања и сарадње најнапреднијих привредних организација са одговарајућим научним институтима. Непосредан утицај научних истраживања на производњу постепено захвата поједине привредне гране.

И поред постигнутих резултата у развоју научноистраживачких капацитета и преоријентацији научних истраживања на решавање значајних привредних и друштвених проблема, ниво, обим и структура научних истраживања заостају за потребама друштвеног и привредног развоја, а утицај научних истраживања на целокупну друштвену репродукцију је још релативно мали. У привреди, у целини, није још довољно развијен интерес за научна истраживања ни за одговарајућа улагања у развој материјалне основе и кадрова у тој области. Научна истраживања су се развијала екстензивно и нису била у довољној мери концентрисана на најзначајнија питања економског и друштвеног развоја. Постојао је често непотребан паралелизам у истраживањима и институцијама што је све неповољно утицало на ефикасност ове делатности.

Недовољно стабилни и стимулативни материјални односи утицали су неповољно на развој научних истраживања. Фондови за научни рад нису имали стабилне изворе финансирања. Услови привређивања нису довољно подстицали интерес привреде за научна истраживања и примену резултата тих истраживања у производњи. Кадровска структура привреде и економска снага предузећа су такође ограничавали јаче повезивање привреде и научних истраживања и веће учешће привреде у финансирању науке. Недовољна материјална средства била су један од главних разлога што на-

учне установе и кадрови нису били рационално коришћени.

Научна истраживања и ефикасна примена резултата тих истраживања постају пресудан фактор у процесу интензивирања привредног развоја, повећања продуктивности и укључивања у међународну поделу рада. Даљи развој социјалистичких друштвених односа, динамичан преображај друштвене структуре и све већа сложеност услова у којима се развијају друштвена кретања, све оштрије истичу потребу за научним третирањем савремених друштвених процеса, ради добијања објективних сазнања као подлоге за свесну друштвену акцију.

Тежиште развоја научне делатности у наредном периоду биће у интензивирању научних истраживања у складу са потребама економског и друштвеног развоја, консолидацији и рационализацији снажнијих научних установа специјализованих за поједине области истраживања и стварању развојно-технолошких јединица у привредним организацијама. Тога ради друштвено-политичке заједнице, привредне организације, друштвене службе и сви други заинтересовани треба на дужи рок да програмирају научна истраживања и на тој основи да обезбеде стабилно финансирање, високи степен повезаности привреде и научних институција, програмски рационалну поделу научног рада и ефикасну координацију истраживачког рада. Потребно је остварити снажније укључивање ове делатности у развој науке у свету и створити услове за примену и коришћење светских научних достигнућа за ефикаснији развој.

Интензиван и према друштвеним потребама усмерен развој научних истраживања може се у наредном периоду остварити првенствено путем што непосреднијег повезивања истраживачких капацитета са корисницима резултата њихових истраживања. На тај начин створиће се реални програми истраживања у складу са потребама развоја привреде и друштвених делатности, повећаће се примена резултата истраживања у производњи и друштвеној пракси и побољшаће се структура истра-

живачких капацитета у којима су развојно-технолошка истраживања недовољно заступљена.

При томе, потребно је интензивирати научни рад на универзитетима ради подизања нивоа универзитетске наставе и образовања истраживачких кадрова, и треба такође развијати и у већој мери користити универзитетске капацитете за научна истраживања од интереса за привреду и друге делатности.

Привредне организације које сада располажу највећим делом друштвене акумулације дошле су у такав положај на домаћем и иностраном тржишту да се морају у својој технологији и плановима развоја оријентисати на квалитетне промене усвајањем и применом савремених научних тековина у складу са динамичним развојем науке у свету.

Даљи привредни развој, а нарочито модернизација привреде, захтева да научноистраживачки рад буде усмерен и у правцу изучавања и програмирања техничког прогреса. У том смислу научноистраживачки рад треба да буде усмерен на проучавање достигнућа привредно развијених земаља на подручју технологије и организације производње, као и на изналажење сопствених решења која треба да буду на нивоу научноистраживачког рада поменутих земаља.

Проучавање техничких достигнућа и савремених тековина у технологији и организацији рада привредно развијених земаља, њихово коришћење за унапређивање производње и решавање проблема модернизације капацитета и процеса рада применом разних видова научне и техничке сарадње треба још више интензивирати, повезати са интересима радних организација, укључити у програме научноистраживачког рада и обезбедити за то потребна средства.

Међународну техничку сарадњу треба остваривати непосредном сарадњом са одговарајућим привредним организацијама других земаља, као и преко специјализованих организација за обезбеђење те сарадње. При томе треба настојати да се техничка и производна искуства уносе у нашу привреду,

и да се развија унутрашња техничка сарадња између предузећа, ради општег подизања производње на ниво других развијених земаља и обезбеђења услова за учешће наше земље у међународној подели рада.

Услови привређивања и нужност подизања ефикасности целокупног пословања учиниће да радне организације у привреди развијају своје истраживачко-развојне јединице, да се удружују са сродним радним организацијама ради заједничког истраживања и да користе услуге развијених научних установа. Интеграциони процеси у привреди убрзаће развој научних истраживања и повољно ће утицати на квалитет и ефикасност истраживања и примењивања у производњи. Радне организације ће у наредним годинама издвајати стабилна и све већа средства за оне облике техничке сарадње и она научна истраживања за која су заинтересоване.

Банке ће усмеравати један део својих средстава на истраживања и развој истраживачких капацитета, како би формирале научно документовану основу за своју кредитну политику и тако обезбидиле повољне економске ефекте. У сарадњи са радним организацијама банке треба улагање средстава у реконструкције и нове објекте да условљавају претходно извршеним студијама и истраживањима који гарантују да је изабрана технологија модерна и високопродуктивна.

Привредне коморе и њихови савети утицаће да се прогресивна схватања о улози научног истраживања прошире и прихвате у радним организацијама, као и да привреда издваја потребна средства за развој научних истраживања. Пословна удружења и заједнице треба да удружују и организују иницијативе и средства својих чланова ради развијања заједничких истраживачких установа и извођача заједничких истраживачких програма.

Служба здравствене заштите и друге друштвене службе и организације ослањаће се на резултате научних истраживања, у циљу савременог и рационалног вршења својих функција. Ове службе ће стварати одговарајуће програме истраживања и обезбеђивати део средстава за њихову реализацију.

Друштвено-политичке заједнице, друштвене службе и радне организације у привреди ће подстицати и обезбеђивати материјалну базу за научна истраживања у друштвеним наукама, јер ће од резултата науке у овој области у све већој мери зависити економски и друштвени развој и унапређење система самоуправљања.

Потребно је да се учешће улагања у научна истраживања у националном дохотку знатно повећа. Предвиђа се да ће се ова улагања удвостручити у следећих пет година, тако да ће њихово учешће у националном дохотку порасти од 0,8% у 1965. години — на 1 до 1,1% у 1970. години. Број сталног научног кадра повећаће се од 6.500 на 9.000 до 10.000 у 1970. години.

У наредном периоду ће се проучити дугорочни проблеми научних истраживања и утврдити одговарајући планови и програми у складу са очекиваним привредним и друштвеним развојем.

Федерација, републике и друге друштвено-политичке заједнице обезбедиће сталност и постепен пораст средстава фондова за научни рад. Ови фондови треба да унапређују она научна истраживања и активности који немају непосредне кориснике и финансијере у привреди и друштвеним службама, а који су нарочито значајни за научни и друштвени развој.

Савезни фонд за финансирање научних делатности учествоваће у финансирању одређених и са гледишта интереса федерације приоритетних дугорочних истраживачких пројеката, одређених пројеката у друштвеним наукама и истраживања и активности од општег значаја, ослањајући се на развојну политику плана и на друге програме. Савезни фонд ће ради стимулисања и олакшања улагања привредних организација, путем кредита или олакшањем услова за кредите добивене од банке, помоћи одређена истраживања чији су резултати потребни за непосредну примену.

Федерација ће из својих средстава издавати за научна истраживања најмање

0,20% од друштвеног производа у целом планском периоду. У границама ових средстава федерација ће годишње издвајати Савезном фонду за финансирање научних делатности најмање 0,1% од предвиђеног националногдохотка у свакој години.

Ради подстицања истраживачког рада и побољшања економских услова за ову делатност, и даље ће се проводити и следеће мере: ослобођење од плаћања царине на увоз опреме и репродукционог материјала за истраживачки рад, ослобођење од плаћања пореза на промет на опрему и репродукциони материјал потребан за истраживачки рад, и ослобођење од плаћања камате на пословни фонд. Ове мере ће се применити подједнако на самосталне научне установе и на истраживачко-развојне јединице у привреди и друштвеним службама. Радне организације и банке биће ослобођене од обавезе плаћања камате на онај део сопствених пословних фондова који буду инвестирале за развој научних истраживања. Федерација ће давањем додатне камате на кредите научним организацијама, усмеравати кредитна средства за развој научних истраживања.

VII

РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ И РАЗВОЈ ПРИВРЕДНО НЕДОВОЉНО РАЗВИЈЕНИХ РЕПУБЛИКА И КРАЈЕВА

1. Основна компонента регионалног привредног развоја, заједничка свим подручјима, је интензификација привређивања на бази већег активирања услова производње створених досадашњим развојем. У свим подручјима треба обезбедити бржи развој оних области и грана које омогућују коришћење компаративних предности тих подручја. На ове развојне правце концентрисаће се финансијска средства, кадрови, научни потенцијали и други фактори.

Развојна политика свих региона засниваће се на економским критеријумима поделе рада између гра-на и територија, и то не само у склопу наше привреде, него и на основу ширег укључивања појединих привредних грана и предузећа у међународну поделу рада.

У развоју појединих подручја посебна пажња ће се поклонити развоју главних и секундарних привредних центара, који условљава рационалнији развој ширих гравитационих подручја.

У градским и индустријским центрима биће потребно предузимати одговарајуће мере за уклањање све већег несклада између концентрације привредних организација и друштвених институција, с једне стране, и услова за рационално коришћење тих могућности и задовољавање потреба радног становништва, с друге стране. У том циљу у овим центрима обратиће се већа пажња развоју услужних делатности, а нарочито стамбено-комуналној изградњи, саобраћајницама, услужном занатству, трговини и угоститељству и здравственој и просветној служби. Такође треба водити рачуна да се локацијама нових привредних објеката даље не заоштравају постојећи проблеми урбаних насеља.

Проблеми друштвеног стандарда и, с тим у вези, стална тенденција повећања трошкова живота и трошкова репродукције у градовима, уз данашњи начин привређивања, траже да се развојна политика градова ослања нарочито на интензивирање привређивања као предуслов за савлађивање тешкоћа. У том циљу биће нужно изнаћи практична решења и инструменте који ће подстицати овакав развој.

Основни елементи политике регионалног развоја биће разрађени и конкретизовани у регионалним и урбанистичким плановима, које ће доносити друштвено-политичке заједнице.

Саобраћај представља један од основних елемената развоја у свим крајевима. У привредно развијенијим подручјима поставља се захтев за модернизацијом железничког саобраћаја и мреже путева и њихово брже укључивање у међународни саобраћајни систем. При томе посебан значај има развој транспортног саобраћаја. У привредно недовољно развије-

ним подручјима оријентација у саобраћају је, поред модернизације и реконструкције, на довршавању магистралних железничких и друмских комуникација. Ово је нужно, пре свега, ради развоја других делатности, ради економичнијег и бржег повезивања са осталим подручјима, и ради скраћења превозног пута и смањења трошкова транспорта.

Брз развој привредних и друштвених делатности у свим подручјима, као и потреба интензивнијег привређивања, довешће до даљих промена у социјалној структури становништва. До 1970. године очекује се смањивање пољопривредног становништва које живи у привредно недовољно развијеним подручјима на око 50%, а у развијенијим деловима земље — на једну трећину до једне четвртине од укупног становништва тих подручја. Стопе пораста запошљавања у наредном периоду биће ниже него до сада, с тим што ће оне бити више у недовољно развијеним подручјима

2. Захваљујући напорима привредно недовољно развијених република и покрајине и целе друштвене заједнице, доходак по глави становника ових подручја у 1964. години био је раван дохотку који је имала Југославија 1957. године, чиме је знатно проширена материјална основа њиховог развоја.

Кретање дохотка по становнику по појединим подручјима било је следеће:

— цене 1962.
у динарима

	1947.	1964.	Индекс
Југославија	873	2.262	259,1
СР Босна и Херцеговина	701	1.503	214,4
СР Црна Гора	628	1.439	229,1
СР Хрватска	943	2.701	286,4
СР Македонија	597	1.521	254,8
СР Словенија	1.407	4.459	316,9
СР Србија	843	2.101	249,2
АП Косово и Метохија	436	763	175,0

Међутим, у периоду од 1961. до 1964. године пораст националног дохотка у привредно недовољно развијеним подручјима, био је услед ефикаснијег коришћења раније уложених средстава, бржи од југословенског просека. Нешто спорији раст националног дохотка од југословенског просека у том периоду био је остварен у СР Босни и Херцеговини.

У досадашњем развоју привредно недовољно развијених подручја, поред проблема карактеристичних за привреду свих региона Југославије, дошли су до изражаја још и: виши степен задужености радних организација, недовољна изграђеност и повезаност основне саобраћајне мреже и недовољно коришћење основних природних богатстава.

Бржи развој привредно недовољно развијених подручја оствариће се, пре свега, напорима тих подручја, а биће потпомогнут и одговарајућим мерама друштвене заједнице — средствима Фонда и буџетским дотацијама, као и другим мерама у систему друштвене репродукције којима ће бити нарочито стимулисан њихов бржи развој на бази коришћења одређених компаративних предности. Кооперација и интеграција привредних организација развијених и недовољно развијених подручја допринеће такође повезивању и унапређивању привреде свих подручја и већој мобилности средстава привредних организација и банака. На тој основи стопа раста производње у привредно недовољно развијеним републикама и крајевима треба да буде најмање за два поена изнад просека за привреду као целину.

Очекује се да ће укупна улагања у основне фондове привреде на привредно недовољно развијеном подручју до 1970. године достићи износ од око 30 милијарди динара, и то око 12 милијарди формираће се у привреди ових подручја, а око 8 милијарди обезбедиће се преко Фонда. Средства за преостале инвестиције ангажоваће се из средстава банака, иностраних кредита, средстава федерације и путем интеграционих и других облика пословне сарадње.

Средства федерације износиће, по оцени, око 5 до 5,5 милијарди динара.

Средства Фонда користиће се за улагања у основна и трајна обртна средства која највише доприносе развоју привредно недовољно развијених република и покрајине и складном развоју привреде Југославије као целине. Она ће се употребљавати за решавање структурних проблема привреде и за модернизацију и реконструкцију постојеће привреде и за решавање структурних проблема привреде.

Средства Фонда расподелиће се за период до 1970. године по појединим подручјима на основу критеријума утврђених у Закону о Фонду. Приликом утврђивања висине кредита који се дају појединим привредно недовољно развијеним републикама и покрајини, Фонд ће водити рачуна о достигнутом степену њихове привредне развијености, као и о остваривању циљева, задатака и смерница утврђених друштвеним плановима тих република и покрајине. Најбржи развој треба да се оствари на подручју Аутономне Покрајине Косова и Метохије

На бази утврђених праваца привредног развоја и предвиђеног пораста производње и продуктивности рада, повећаће се доходак и побољшаће се услови живота радних људи. Привредно недовољно развијена подручја оствариће у 1970. години, уз рационална улагања и постизање веће ефикасности привређивања, близу 90% од дохотка по становнику који је Југославија имала у 1965. години.

Овакав пораст дохотка омогућиће, уз остале промене услова и чинилаца привређивања, смањивање разлика у степену развијености између развијенијих и мање развијених подручја. То значи да ће до 1970. године доћи до квалитативних промена у привреди недовољно развијених подручја. Она ће углавном бити повезана основним саобраћајницама са свим крајевима земље; најзначајнија природна богатства ових подручја почеће интензивније да се користе у овом периоду; у структури индустријске производње појавиће се нове гране, а чи-

тава структура привреде добиће сва обележја развијеније економије.

Све ово допринеће да се знатно повећа акумулациона способност привреде недовољно развијених подручја и њен све значајнији удео у развоју. Тиме ће бити створена и реална основа за бржи развој терцијарних делатности.

У привредно недовољно развијеним републикама и покрајини, и поред веће стопе запошљавања, биће и даље актуелан проблем недовољног коришћења радног потенцијала. Стога је потребно, поред осталог, поклонити посебну пажњу интензификацији индустријских култура и ширењу кооперације у пољопривреди, занатству и туризму, развијању кућне радиности и других облика и основа запошљавања који доприносе и бржем повећању националног дохотка. Исто тако треба подржати и одговарајућим мерама потпомоћи организовану миграцију радне снаге из ових крајева према развијенијим подручјима и центрима — стицањем потребних квалификација, обезбеђењем прихватања и смештаја радника и другим мерама.

Средства Фонда формираће се на бази 1,85% издвајања из друштвеног производа друштвене привреде Југославије у периоду од 1966 до 1970. године. У периоду од 1966. до 1970. године овако утврђени износ смањиће се за 2%. Стална средства Фонда образују се из укупних средстава којима располаже федерација за финансирање инвестиција у привреди.

Федерација ће обезбеђивати додатну камату на она средства радних организација и банака из развијенијих крајева која ће се у периоду до 1970. године улагати у привредно недовољно развијена подручја.

Средства радних организација и банака из развијенијих крајева, која се улажу у привреду привредно недовољно развијених подручја ослободиће се од обавезе плаћања камате на пословни фонд.

Привредно недовољно развијене републике и покрајина и остале друштвено-по-

литичке заједнице у тим подручјима ослобађају се у периоду до 1970. године од обавезе плаћања камате на фондове у привреди на њихова средства за инвестиције у привреди (средства бивших друштвено-инвестиционих фондова).

За објекте у чијем финансирању и кредитирању учествује федерација, а који су на основу планских мера 1966. године били ослобођени обрачунавања и полагања гарантних износа, то ће важити и до краја 1970. године.

За део иностраних средстава која ће до 1970. године користити и отплаћивати привреда привредно недовољно развијених подручја гаранцију ће дати федерација.

За финансирање развоја привредно недовољно развијених подручја на бази средстава Фонда, обезбедиће се страна средства плаћања у складу са девизним режимом.

Привредно недовољно развијена подручја ће такође предузимати одговарајуће мере којима би се створили повољнији услови за притицање допунских средстава, као и за јачање интеграционих процеса у привреди.

Банке са привредно недовољно развијених подручја користе средства Фонда и за обезбеђење одређених олакшица радним организацијама и банкама из других делова земље кад улажу у њихово подручје.

За финансирање друштвених служби у привредно недовољно развијеним подручјима федерација ће обезбеђивати у складу са Законом о финансирању друштвено-политичких заједница посебна допунска средства. Успоставиће се трајнији механизам за регулисање обезбеђења тих средстава, пре свега на бази уступања прихода федерације тим подручјима.

УКЉУЧИВАЊЕ У МЕЂУНАРОДНУ ПОДЕЛУ РАДА И ЕКОНОМСКИ ОДНОСИ СА ИНОСТРАНСТВОМ

1. Привреда Југославије је за последњих десет година постигла значајне резултате на пољу укључивања у међународну поделу рада. У 1965. години извоз робе и услуга по становнику износио је већ око 75 долара — према 24 долара у 1956 години.

Југославија је, остварујући брзи развој производње, као и извоза и увоза, јачајући економске односе са многим земљама и водећи активну политику ради регулисања својих односа и успостављања сарадње са појединим међународним организацијама и регионалним интеграционим групацијама, постигла видне резултате, иако је у томе наилазила на извесне тешкоће.

Повећање извоза и увоза и јачање економских односа Југославије са иностранством вршиће се и даље у условима сталног пораста светске трговине, наглашених преимућстава на међународном тржишту земаља на вишем ступњу индустријског развоја и продуктивности рада, као и трајних ефеката интеграционих процеса на основне токове међународне размене. Упоредо с тим, ангажовање Југославије у Организацији уједињених нација и другим међународним организацијама које имају за циљ одговарајуће структурне промене у светској привреди и развијање међународне поделе рада која одговара захтевима убрзаног развоја и успостављања равноправнијих међународних економских односа, треба да доприноси јачем укључивању Југославије у међународну поделу рада. Код тога ће Југославија посебно водити рачуна о специфичним условима под којима ће се развијати економска сарадња са земљама у развоју.

Због свега тога треба очекивати да услови за повећање размене и јаче укључивање југословенске привреде у међународну поделу рада у предстоје-

ћем периоду неће бити неповољнији него до сада, иако се и даље мора рачунати са многобројним тешкоћама.

Наша производња и извоз треба све више да се прилагођавају општим тенденцијама светске производње и спољнотрговинске размене, уз уважавање потребе да се на међународном тржишту јављамо са производима којима можемо конкурисати. Остварује се све интензивнији развитак индустрије у многим страним земљама, и на тој основи повећавају се извоз и увоз индустријских производа, посебно делова за уграђивање, полупроизвода и производа виших фаза прераде. Индустријска кооперација у разним формама добија све већи значај у међународној размени.

Реформа ствара квалитативно нове услове за јачање економских односа наше привреде и привреде страних земаља и подстиче на повећање производње и одлучнији заокрет у правцу извоза. Стварају се реални услови да предузећа воде дугорочну економску политику развоја производње и извоза на основу критеријума економичности и рентабилности који се успостављају на бази размене са иностранством. Она ће бити принуђена да врше модернизацију, проширења и реконструкције, засноване на реалнијим економским критеријумима и у складу са дугорочном оријентацијом на извоз, водећи све више рачуна и о специфичним потребама и условима пласирања на иностраном тржишту.

2. Остваривање циљева реформе, достигнути развој наше привреде, као и планирани развој до 1970. године, омогућују да се интензивира развој економских односа са иностранством путем повећања размене робе и услуга и развијањем разноврсних облика сарадње и кооперације. Извоз ће да расте осетно брже од производње, а увоз нешто спорије од извоза. На тој основи, уз рационалан и економичан регионални распоред увоза и извоза, остваривање се сваке године уравнотежен текући платни биланс. Треба формирати знатне резерве у конвертибилним девизама и усклађивати ниво задужења са могућностима платног биланса земље. На тај начин стварају се материјалне основе за остваривање конвертибилности динара до 1970. године.

При порасту производње од 7,5 до 8,5% годишње могуће је остварити пораст извоза робе и услуга по просечној стопи раста од најмање 13 до 15% и пораст увоза робе и услуга од 10 до 12%. Учешће услуга ће у знатнијој мери попасти и допринети да се остваре даља значајнија померања у структури извоза, док ће у извозу робе индустријски производи и даље повећавати свој удео.

Остварују се знатне промене у погледу извоза и увоза производа по степену обраде. Увоз производа високе прераде се повећава од 54% на око 56,5% у 1970. години. У извозу необрађени производи смањују учешће, а производи високе прераде повећавају учешће од 44% — на око 58%.

Приходи од неробног извоза у платном билансу добијају све већи значај и доприносе његовој стабилности. Потребно је интензивирати развој иностраног туризма и поморског и транзитног саобраћаја. Неробни приходи повећавају своје учешће од 25% — на око 32% у 1970. години

При предвиђању пораста извоза и увоза робе полази се од тога да ће се остваривати све шире и разноврсније пословне везе наших привредника са иностраним партнерима, на основу кредитних односа, производне кооперације и др. Успешније остваривање овакве сарадње, уз остваривање других повољних услова и ефикасности привређивања, омогућиће повећање извоза и увоза робе и услуга и изнад предвиђених стопа раста у наредном периоду.

За остваривање конвертибилности динара потребно је обезбедити истовремено дејство свих елемената привредног система и других текућих мера девизног и спољнотрговинског режима.

Услови привређивања успостављени реформом довешће до бржег повећања извоза производа из грана које имају за то повољне економске услове. Ту спадају обојени метали, прерада дрвета и пољопривреда. Веома повољне компаративне предности и услове имају туризам, поморски и транзитни саобраћај, пројектовање и извођење грађевинских радова и друго. Значајније место у извозу заузимаће и производи у неким групацијама металопрерађивачких грана, електроиндустрији и производњи конфекције и обуће.

Остваривање овакве производне и извозне политике захтева и одговарајуће усмеравање инвестиционе политике, као и политике ангажовања иностраних средстава и пласирања наших средстава у иностранству. При остваривању модернизације и реконструкције постојећих и подизању нових објеката и при увођењу савремене технике и технологије, као и при њиховом унапређивању, потребно је поћи од критеријума повећања потенцијала за извоз и тешње сарадње са страним привредама.

Кредитна средства која Југославија пласира у другим земљама допринеће обостраном привредном јачању и стварању услова да се проширење економских односа Југославије са тим земљама врши на бази тешње повезаности привреде, кооперације и специјализације.

3. Одржање повољних платнобилансних односа у целини, као и по појединим регионалним подручјима, захтева да се на вишем нивоу размене остварује, у основи, складна избилансирана регионална размена. Повољна регионална структура платног биланса је, исто тако, од одлучивћег значаја за остваривање конвертибилности динара. Постоје шансе могућности да се јачање економских односа са свим регионима врши путем шире индустријске кооперације, поделе рада, стварања тешњих односа у улагањима и у производњи за заједничко појављивање на трећим тржиштима, као и сарадњом на увођењу нове технологије. Тиме ће економски односи наше земље добити трајнију и стабилнију основу. При томе је нужно уважавати особености привредних могућности појединих региона за успостављање различитих облика сарадње.

4. На тој основи се стварају услови за остваривање повољнијих и стабилнијих односа у платном билансу. ОвOME треба да буде подређена и политика дугорочног и краткорочног задужења. Ниво краткорочног задужења ће се постепено смањивати. Дугорочно задужење треба да се усклади са платнобилансним могућностима. Овде ће доћи до знатних промена услед тога што ће привредне организације добити шире могућности за задуживање и тако постати носиоци преузетих обавеза по задужењима

ПРОИЗВОДНА ОРИЈЕНТАЦИЈА И ИНВЕСТИЦИОНА ПОЛИТИКА

1. ОСНОВНИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА

Избор основних праваца развоја усмерен је на гране и делатности у којима су наша преимућства наглашена или услед којих се најбрже могу постићи очекивани резултати у извозу или за подмиривање домаћег тржишта, под условом да, у основи, могу да издрже међународну конкуренцију.

Да би у међународној подели рада дошле до израза наше компаративне предности, јаче ће се развијати производња и прерада на бази резерви руда бакра, олово-цинкових руда и боксита.

За знатан део производње опреме, бродова и трајних потрошних добара од метала, створиће се модернизацијом, интеграцијом и другим облицима међусобне сарадње услови за интензивније укључивање у међународну поделу рада и задовољавање домаћих потреба, уз примену савремене технологије, специјализације и аутоматизације процеса рада, производњом великих серија, комплетних постројења, агрегата, делова за уграђивање и сл. Томе ће допринети и развој научноистраживачког и индустријско-развојног рада.

Пољопривредна производња ће у нашој производној оријентацији бити и даље веома значајна. Са становишта њеног утицаја на билансирање производње, потрошње, извоза и увоза, у овом комплексу биће најзначајнији пшеница, кукуруз, месо и неке индустријске културе.

Значајан шумски фонд, који се још недовољно користи, добиће у вредности интензивним и рационалним коришћењем у механичкој и хемијској преради.

Туристичка привреда, која представља посебну компоненту нашег привредног развоја, искористиће у знатно већој мери него до сада своје компаративне предности.

Проширење наше спољнотрговинске размене, повећање транзита преко Југославије и превоза између страних лука, омогућиће боље коришћење предности које имамо у саобраћају.

Проширено тржиште, а код неких делатности и повољни природни услови, омогућавају бржи развој производње челика, савремених грађевинских материјала, нафте и гаса, вештачких ђубрива и вештачких маса, пре свега за подмиривање домаћих потреба.

Руде неметала обезбеђују повољну основу за даљи развој производње.

И производња конфекције, трикотаже и пређевина од коже, као и неких производа прехранбене индустрије, подстицаће се у развоју, јер и ту постоје извесна преимућства која се могу повољно искористити, пре свега због расположиве радне снаге.

Низ радних организација са високом продуктивношћу рада у готово свим делатностима, које су се већ афирмисале на домаћем и иностраном тржишту, имају услове за бржи развој на основу својих трошкова — у односу на друге.

У овим делатностима ће се, с обзиром на повољне услове, у већој мери концентрисати средства и кадрови, друштвена заједница ће им поклонити пажњу, тако да се осигура њихова бржа модернизација и пораст продуктивности рада, и на тој основи оптималнија производна структура.

2. ИНВЕСТИЦИОНА ПОЛИТИКА

Структура улагања

У складу са системом привређивања и развојном политиком, основни задаци инвестиционе политике до 1970. године су: оптимална модернизација привреде, у потребној мери решавање структурних проблема у области материјалне производње, интензивније улагање у капацитете за производњу у којој Југославија има преимућства, са којом се може успешно укључивати у међународну поделу

рада и остварење бржег развоја привредно недо-
вољно развијених република и крајева.

У 1970. години — у односу на 1965. годину оче-
кује се смањење учешћа бруто привредних инвес-
тиција у укупним улагањима у основне фондове и
повећање учешћа непривредних инвестиција, нарочито инвестиција у друштвени стандард.

Структура укупних бруто инвестиција у основне фондове

	1965.	1970.
Укупне инвестиције	100,0	100,0
Привредне инвестиције	63,4	62,8
Непривредне инвестиције	36,6	37,2

У складу са системом привређивања и развој-
ном политиком потребно је обезбедити брже фор-
мирање фондова трајних обртних средстава из ос-
тварене акумулације. Овоме ће допринети промене
у кредитној политици. Неће се дозволити давање
и коришћење краткорочних кредита за улагања у
трајна обртна средства, нити њихово обнављање у
ову сврху.

Осим тога, и у непривредним делатностима по-
требе за трајним обртним средствима ће се све више
подмиривати из средстава оствареног дохотка.

Предвиђеном структуром бруто привредних ин-
вестиција за период од 1966. до 1970. године — у
односу на период од 1961. до 1965. године, смањује
се учешће инвестиција у индустрију и саобраћај,
а повећава код улагања у пољопривреду заједно са
водопривредом и у туризам.

У оквиру инвестиција индустрије, у наредном
периоду повећање се удео инвестиција за енерге-
тику и металургију. Учешће инвестиција за крупне
мелиорационе објекте и саобраћајнице опада у
укупним инвестицијама пољопривреде и саобраћаја.
У шумарству повећава се учешће инвестиција за
изградњу шумских комуникација.

Бруто привредне инвестиције у основна средства

	— нове цене		Стопа раста
	1961—1965. структура	1966—1970. структура	
Привредне инвестиције	100,0	100,0	6,7
од тога:			
— индустрија	52,9	50,7	4,6
— пољопривреда	12,9	14,7 ¹⁾	12,1
— шумарство	1,6	1,8	9,4
— грађевинарство	2,9	2,9	4,8
— саобраћај	20,5	19,2	8,2
— трговина и угоститељство	7,7	9,0	7,1
— занатство	1,5	1,7	9,2

Услови за развој појединих делатности, започета изградња неких крупних објеката, као и расположива средства за инвестиције и њихов распоред на поједине носиоце, пресудни су фактори за оцену структуре инвестиција до 1970. године.

Предвиђа се да ће средства за модернизацију, реконструкције и проширење постојећих капацитета привреде учествовати са око 75% у бруто привредним инвестицијама у основна средства друштвене привреде. При томе, то учешће износиће у индустрији преко 60%, ако се изузме енергетика — око 75%, а у пољопривреди и саобраћају — око 80%. Амортизацију треба, пре свега, користити за модернизацију и реконструкцију постојећих капацитета.

Предвиђен обим и структура инвестиција обезбеђује се извршеним изменама у систему расподеле које омогућују да претежним делом инвестиционих средстава (средства радних организација и банака, комерцијални инострани кредити и део средстава Фонда федерације за развој привредно недовољно развијених република и крајева) привреда непосредно располаже. То ће знатно повећати ефикасност инвестиција. Ова инвестициона средства треба да износе најмање 70% од укупних привредних ин-

1) Осим инвестиција у водопривреду које су повезане са енергетиком и саобраћајем

вестиција у основна средства. Највећи део ових средстава радне организације ће, по предвиђању, непомредно улагати у развој сопствених или заједничких капацитета. Друштвено-политичке заједнице ће располагати до 30% укупних привредних инвестиција у основна средства (део средстава камате на фондове у привреди, орочена средства и зајмови, део средстава Фонда федерације за развој привредно недовољно развијених република и крајева, део средстава ранијих пласмана друштвених инвестиционих фондова и инострани зајмови).

Федерација и друге друштвено-политичке заједнице путем додатних каматних стопа усмераваће део расположивих и неангажованих средстава банака и радних организација, да би се убрзао развој одређених производњи робе и услуга.

Почев од 1967. године укинуће се постојећа издвајања 25% од инвестиционих исплата за неке категорије инвестиција. За изградњу административних и управних зграда и надаље ће бити задржана посебна издвајања од 40% на инвестиционе исплате.

Интензивирање инвестиционе активности

У досадашњој пракси често се развијао такав фронт инвестиција који није био реално покривен дохотком. Рестриктивне и друге мере утицале су у последње време на усклађивање укупних инвестиција са расположивим средствима, али се тиме ширина фронта инвестиција није осетно смањила. На тај начин дошло је до даљег успоравања активирања уложених средстава.

У остваривању инвестиционе политике обезбедиће се да се улагања ускладе са стварно расположивим средствима и да се убрза активирање уложених средстава. То ће се постићи на тај начин што ће се расположива инвестициона средства у првом делу средњорочног периода концентрисати у појединим делатностима за оне објекте који се могу у том времену завршити и ставити у производњу односно у погон. На тај начин део инвестиционих ула-

гања одложиће се за други део средњорочног периода, што ће омогућити да се у том раздобљу расположива средства концентришу на друге објекте, да се они заврше у најкраћем року.

При томе ће се на свим нивоима предузети мере да се одустане од изградње извесног броја објеката који не представљају услов за остваривање циљева развоја у овом периоду.

У складу с тим, све банке и други носиоци друштвених средстава ће ускладити већ у 1966. години програме улагања са средствима којима располажу, имајући у виду благовремене припреме за инвестициону изградњу, и створити услове за скраћење активизационих периода. У ту сврху банке могу предвидети и облике стимулисања снижавањем уговорене каматне стопе и давањем премија радним заједницама.

У току 1966. године донеће се закон о инвестиционој изградњи, којим ће се прецизирати права и обавезе у складу са осталим елементима система, као и пропис којим ће се носиоци инвестиционе изградње обавезати да закључују уговоре са извођачима радова и испоручиоцима опреме — у фиксним износима. Ово треба да утиче на стабилизацију у области инвестиционе потрошње.

Републике и друге друштвено-политичке заједнице треба, у складу са начелима овог плана, да предузму одговарајуће мере у оквиру својих права и дужности, ради одржавања инвестиционе потрошње у оквирима расположивих средстава.

Основни услови учешћа федерације у кредитирању и финансирању инвестиција

1. У периоду од 1966. до 1970. године средства федерације за инвестиције користеће се само на основу обавеза које произилазе из средњорочног плана.

Евентуалне нове обавезе федерације, због настајања изузетних околности, мимо обавеза које су средњорочним планом утврђене, могу се стварати само законом у коме ће бити предвиђени и извори средстава за покривање тих обавеза.

2. На основу планом утврђених обавеза донеће се прописи о учешћу средстава федерације за изградњу објеката за које не постоје такви прописи. Средства се не могу користити без таквих прописа.

3. Учешће федерације утврђује се у одређеном износу за финансирање односно кредитирање појединих објеката, односно намена, како за нове тако и за већ започете објекте.

4. Законским одредбама регулисаће се динамика и извори средстава за кредитирање односно финансирање појединих објеката, односно намена.

При томе ће се за прве године средњорочног периода утврдити спорија динамика, која је у складу са предвиђеним притицањем средстава. Ако се у овом раздобљу притицање средстава повећа, могу се убрзати и одговарајући инвестициони радови.

5. Ако се средства федерације не остваре по предвиђеној динамици, у предвиђеним периодима ће се у одговарајућој мери смањити и средства за улагања.

6. Федерација у начелу, ставља на располагање своје учешће за нове обавезе на основу јединствених критеријума заинтересованим инвеститорима и банкама, у складу са Законом о банкама и кредитним пословима. Законом ће се утврдити да се то учешће усмерава преко одређене банке у случајевима кад је потребна примена посебних услова или потпунија координација.

7. За извршење већ створених обавеза од 10.718 милиона динара федерација ће у периоду од 1966. до 1970. године ставити на располагање Југословенској инвестиционој

банци 8.329 милиона динара. Поред ових средстава Југословенска инвестициона банка ће за исте намене користити и износ од 1.337 милиона динара иностраних кредита. Из средстава федерације која се у поменутом периоду стављају на располагање Југословенској инвестиционој банци, банка ће измирити обавезе по иностраним и унутрашњим зајмовима који су коришћени за изградњу објеката у чијем је кредитирању учествовала федерација — у износу од 2.751 милион динара, а остатак ће употребити за измирење обавеза у изградњи објеката енергетике, осим за учешћа у изградњи капацитета сирове нафте и природног плина, за изградњу капацитета црне металургије до 3,2 милиона тона сировог челика, за изградњу капацитета вештачких ђубрива од око 2 милиона тона, као и за покривање преосталих обавеза из других грана привреде.

У границама наведених износа, а имајући у виду и сопствена средства, Југословенска инвестициона банка ће регулисати своје односе са инвеститорима.

Даља функција федерације у кредитирању односно финансирању инвестиција

1. Обавезе федерације утврђене овим планом и одговарајућим законима за период од 1966. до 1970. године, покриваће се из већ утврђених извора, с тим да се посебни доприноси за покриће обавеза федерације у инвестицијама неће утврђивати после доношења овог плана.

2. У периоду до 1970. године, а за раздобље после те године, средства федерације могу се ангажовати, у складу са расположивим средствима, за следеће намене:

а) за развој привредно недовољно развијених подручја;

б) за извршење преосталих обавеза које после 1970. године произиђу из овог плана, и то: за довршење пруге Београд—Бар, деонице ауто-пута „Братство—јединство“ од Башиног села до Бабуне, започетих енергетских објеката, и обавеза по законима о финансирању мелиорационих објеката.

За раздобље после 1970. године не могу се учинити обавезе на рачун камате на пословни фонд.

3. Ако би се у периоду до 1970. године указала потреба да се за раздобље после 1970. године и другим методама концентришу средства за неке инвестиционе захвате од општег значаја, федерација може да распише унутрашњи зајам са одређеном наменом, на основу претходног изјашњавања привреде.

Начин обезбеђивања средстава друштвено-политичких заједница за инвестиције

Концентрација средстава за обезбеђивање инвестиционих захвата од ширег интереса вршиће се заједничким улагањем радних организација и банака. Ако се, поред тога, укаже потреба за концентрацијом средстава на подручјима појединих друштвено-политичких заједница, то се може вршити на следећи начин:

1) средства република, покрајина, срезова и општина за инвестиције у привреди, као и средства банака која потичу од укинутих друштвених инвестиционих фондова поменутих друштвено-политичких заједница биће употребљена у складу са средњорочним друштвеним плановима ових заједница, а првенствено за измирење постојећих обавеза;

2) друштвено-политичке заједнице и банке могу само у складу са савезним законом расписивати зајмове, које би уписивали носиоци друштвене имовине и грађани;

3) ако поједине друштвено-политичке заједнице желе да обезбеде обавезно уписивање зајмова за довршење изградње електроенергетских објеката, чија је изградња започета до 31. децембра 1965. године, оне то могу провести на основу претходног изјашњавања привреде и у складу са савезним законом или на основу савезног закона. Ово се односи и на производњу угља код оних капацитета који су одобрени у саставу електроенергетског објекта.

Обезбеђивање средстава за кредитирање извоза капиталних добара

Средства за финансирање извоза опреме на кредит ће обезбедити федерација, привредне организације и банке. Привредне организације и банке ће повећавати постепено своје учешће у кредитирању извоза опреме, уносећи при томе више пословности и економских критеријума.

Ову врсту пословања треба укључити у општи систем пословања привредних организација и овлашћених банака са иностранством.

За учешће у финансирању извоза опреме на кредит, федерација ће обезбедити средства у висини до 5.706,8 милиона динара за период од 1966. до 1970. године.

Осим тога, федерација ће регресирати камату банкама ради усмеравања њихових средстава на кредитирање извоза опреме и извођење инвестиционих радова у иностранству.

Као извор за кредитирање извоза капиталних добара служиће део средстава који се добија коришћењем иностраних кредита.

Учешће федерације по новим уговорима за испоруке у 1966. и 1967. години, износиће до 80%. За све нове уговоре закључене од 1967. године па надаље учешће федера-

ције по пословима извоза опреме на кредит ће се смањивати, с тим да до 1970. године учешће федерације буде највише 60%. Учешће федерације утврђиваће се зависно од времена испоруке капиталних добара на кредит.

Учешће федерације утврђује се у годишњим траншама у фиксном износу. Право на учешће у средствима федерације имају све привредне организације и овлашћене банке.

X

РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ И ДРУШТВЕНИХ ДЕЛАТНОСТИ

ЕНЕРГЕТИКА

1. Развој енергетике заснива се на бољем коришћењу економичних енергетских извора, посебно племенитијих видова енергије — хидроенергије, нафте и гаса. Нарочито ће се повећати учешће нафте и гаса у укупној потрошњи енергије, и то од близу 20% у 1965 — на око 36% у 1970. години. Угаљ ће се све више користити на лицу места прерадом у племенитије видове енергије.

Предвиђа се да ће се у 1970. години достићи следећа производња појединих видова енергије:

	1965.	1970.
Електрична енергија у милијардама kWh	15,5	30,5
Угаљ у милионима тона	30,0	41,5
Сирова нафта у милионима тона	2,1	3,2
Природни гас у милијардама Nm ³	0,4	1,6

И поред знатног пораста домаће производње енергије у подмирењу потреба, учешће увоза повећава се од 17% у 1965 — на око 23% у 1970. години.

Научна истраживања у енергетици усмериће се на проучавање могућности комплексног и економичног коришћења водних снага, на економику преноса електричне енергије, на оптималну примену

племенитијих видова енергије и коришћење нових облика производње енергије.

У електропривреди закашњење изградње електроенергетских капацитета проузроковаће дефицит у електричној енергији, што ће повремено бити један од лимитирајућих фактора у развоју производње.

За што брже отклањање поменутог дефицита, у овом плану предвиђа се изградња и пуштање у погон претежно термоелектрана, које се могу изградити брже него хидроелектране. Непосредно после 1970. године улази у погон и хидроелектрана Ђердап, што ће знатно побољшати електроенергетски биланс. Поред тога, избор других нових електрана, хидроелектрана, термоелектрана и нуклеарне електране, које ће улазити у погон после 1970. године, потребно је извршити тако да се добију дугорочни оптимални односи, полазећи од економичности инвестиција и цене производње електричне енергије.

На бази утврђених цена електричне енергије, предвиђене амортизације и дохотка, делатности производње и преноса електричне енергије моћи ће да учествују у проширеној репродукцији просечно са око 30%, а дистрибуције електричне енергије у просеку са око 100%.

Изградња електроенергетских објеката финансираће се на основу постојећих уговора између банака, федерације и инвеститора, односно по важећим прописима. Далји нови капацитети којима се обезбеђује континуитет у производњи електричне енергије финансираће се, по правилу, на основу заједничког учешћа предузећа електропривреде, привреде и банака. Велики потрошачи електричне енергије ће за своје нове капацитете обезбедити финансирање изградње одговарајућих електрана и преносне мреже. За изградњу електроенергетских објеката користиће се и инострани кредити.

Предвиђа се, да ће се дефицит у електричној енергији значајније смањивати до 1968. године уласком у погон електрана

које су у изградњи и увозом. До тада ће се, према потреби потрошње, усклађивати и ограничавање пре свега великих електрохемијских и електрометалуршких потрошача, где то технолошки процес омогућава.

Предвиђа се давање премија као и предузимање других мера за скраћивање рокова изградње и обезбеђење динамике пуштања у погон електрана у изградњи и обезбеђења производње угља за нове термоелектране. Системом тарифа регулисаће се потрошња електричне енергије, а дугорочним уговорима утврдиће се узајамни односи произвођача и потрошача.

Основним законом у електропривреди цене електричне енергије су плафонирани, с тим да електропривредна предузећа која из таквог пословања остваре дефицит, добијају регрес од федерације до краја 1968 године. После овог периода предузећа ће слободно уговарати електричну енергију и формирати продајну цену, која би остала под контролом.

Поред све знатнијег повезивања са електроенергетским системом суседних земаља, проучавање се и могућност коришћења преимућства енергетских извора уз учешће и за потребе иностраних партнера.

У производњи угља капацитети су пренапрегнути, а неравномерност у динамици потрошње и повремено тзв. уска грла у транспорту отежавају снабдевеност тржишта.

Веће повећање производње предвиђа се код лигнита, и то концентрацијом на велике руднике првенствено са површинским коповима, ради снабдевања, у првом реду, термоелектрана на лицу места и оплемењивања угља. Развој рудника мрког угља предвиђа се код рентабилних рудника за потрошаче који су упућени на превоз угља. Код каменог угља предвиђа се повећање производње у складу са ограниченим резервама.

На бази сада формираних цена угља, предвиђене амортизације и дохотка, учешће рудника угља у проширеној репродукцији је врло различито, и за-

виси од акумулативности предузећа. Рудници који су акумулативни и имају повољне експлоатационе услове моћи ће да учествују са око 60%.

Федерација ће учествовати у кредитирању изградње рудника угља капацитета до 12,5 милиона тона са 20%, и то првенствено оних рудника који ће снабдевати претежно темоелектране. Даљи капацитети којима се обезбеђује континуитет финансираће се, у начелу, на основу заједничког учешћа рудника угља, привредних организација и банака.

У индустрији нафте домаћа производња сирове нафте задовољава потребе са око 65%, док се око 35% увози. Капацитети прераде до сада су углавном били довољни за подмиривање домаћих потреба. Код природног гаса, услед неизграђеног дистрибутивног система није се могла остварити значајнија потрошња, па расположиве резерве нису искоришћене.

И поред значајног пораста производње, увоз нафте ће стално расти. Ради повећања производње и потрошње нафте и природног гаса прошириће се и убрзаће се истраживачки радови за откривање нових резерви, и примениће се одговарајући експлоатациони и транспортни системи. Новооткривене и постојеће резерве, као и њихово интензивно коришћење, омогућиће предвиђено повећање производње. Предвиђени пораст капацитета прераде нафте, уз примену одговарајућих технолошких процеса, задовољиће потребе за дериватима нафте.

Производња нафте и гаса моћи ће у просеку да учествује са око 70% у проширеној репродукцији, док рафинерије нафте могу у потпуности да обезбедити средства за своју даљу изградњу. При томе ће доћи до изражаја интереси произвођача, прерађивача и потрошача нафте и њених деривата за заједничка улагања.

Федерација ће учествовати у изградњи нових капацитета сирове нафте и природног гаса са око 20%. Даљи нови капацитети

којима ће се обезбедити континуитет производње нафте и природног гаса финансираће се из сопствених средстава предузећа и учешћа заинтересованих привредних организација и банака. Да би се обезбедила рационална изградња технолошки и економски савремених капацитета за производњу нафте, федерација ће, по потреби, прописати посебан поступак и услове.

Испитаће се односи цена појединих облика енергије, да би се постигла најрационалнија потрошња и структура изградње енергетских објеката.

Ради дугорочног сагледавања комплексног развоја енергетике, а за обезбеђење континуитета у том развоју, израдиће се до краја 1967. године програм дугорочног развоја енергетике.

САОБРАЋАЈ

И поред постигнутих резултата у изградњи материјалне базе и пораста обима превоза, саобраћај је заостао за општим развојем. Због недовољних, технички застарелих и истрошених капацитета и недограђености саобраћајне мреже, као и недостатака у организацији рада, саобраћај не може у потпуности, квалитетно и економично да задовољи потребе проистекле из брзог привредног развоја и пораста животног стандарда.

Саобраћај је доскора третиран као јавна служба, а неекономске, депресиране цене саобраћајних услуга сужавале су његову репродуктивну способност и материјалну основу за развој самоуправљања. Улагања у модернизацију и проширење саобраћајних капацитета била су недовољна и неусклађена.

Слабости се највише испољавају у масовном транспорту робе. У железничком саобраћају роба се дуго задржава у про-

цесу превоза, а у друмском саобраћају су неповољни односи између капацитета јавног саобраћаја и капацитета саобраћаја за сопствене потребе који су знатно развијенији али се недовољно искоришћавају. Капацитети речног саобраћаја су се споро развијали.

Веома низак степен механизованости транспортних манипулација и слаба организација довоза и одвоза робе утичу на дуго задржавање транспортних средстава и робе на утовару, истовару и претовару.

Тарифски систем није довољно стимулирао превоз на поједине видове саобраћаја и на растојања и правце који би са гледишта трошкова укупне привреде били рационалнији.

Садашњи транспортни трошкови су несразмерно високи, а њихово учешће у укупним трошковима привреде знатно. Мада су цене саобраћајних услуга по јединици рада релативно ниске.

Повећањем нивоа цена саобраћајних услуга у 1965. години повећала се репродуктивна способност саобраћајних радних организација и проширила материјална основа за развој самоуправљања и система дохотка. Међутим, сви наведени и други проблеми неће се моћи решити у току наредног периода, тако да ће бити потребно извршити већу селекцију у политици развоја саобраћаја до 1970. године.

Развој саобраћаја у периоду до 1970. године биће усмерен нарочито: на интензивнију модернизацију капацитета; на упутпуњавање и модернизацију основне мреже саобраћајница и скраћење пута робе; на боље повезивање значајнијих производних и потрошних центара, а посебно привредно недовољно развијених подручја и туристичких центара; на повећање брзине промета робе и путника и обрта транспортних средстава; на снижење укупних транспортних трошкова и на повећање безбедности саобраћаја.

Предвиђа се да ће се у области саобраћаја даље развијати економски принципи пословања и усавршавати тарифски систем у правцу успостављања економских цена саобраћајних услуга, а односи међу саобраћајним гранама и односи саобраћаја према његовим корисницима формирати на бази објективизираних критеријума, дејства тржишта и економских законитости.

Радне организације саобраћаја биће заинтересоване да успостављају тешњу пословну сарадњу са корисницима транспортних услуга и да повећавају ефикасност коришћења капацитета.

Предвиђено повећање индустријске и друге производње и унутрашње и спољнотрговинске размене и туризма, као и даљи пораст животног стандарда, захтеваће да у наредном периоду саобраћај повећава физички обим својих услуга по просечној годишњој стопи од 8 до 9%.

Предвиђа се да ће превоз робе и путника у 1970. години достићи следећи обим:

	1965.	1970.
Укупан превоз робе у милионима тона	129	192
— унутрашњи	107	157
— међународни	22	35
Укупан превоз путника у милионима	459	648

Оваквим обимом саобраћаја биле би задовољене привредне и друштвене потребе за саобраћајним услугама у унутрашњем и међународном саобраћају.

Очекује се да ће се и даље наставити тенденција промене структуре превоза, нарочито у смислу повећања учешћа друмског а смањења учешћа железничког саобраћаја у укупном превозу, иако ће обим железничког саобраћаја и даље расти.

На бази предвиђеног повећања међународног превоза и транзита рачуна се да ће се укупан нето девизни приход у делатности саобраћаја повећати од 117 милиона долара у 1965 — на преко 220 милиона долара у 1970. години.

У погледу коришћења унутрашњих резерви нарочити значај ће имати решавање проблема нерентабилних железничких пруга и станица, отклањање дуплирања транспортних капацитета на појединим линијама, смањивање броја празних возњи и убрзање утовара и истовара робе. Значајни резултати у овом погледу постићи ће се и бољим усклађивањем организационе структуре саобраћаја и саобраћајних радних организација са природом технологије, затим широм сарадњом јавног саобраћаја и саобраћаја за сопствене потребе и већом координацијом разних видова саобраћаја.

Бољом организацијом и увођењем савремених метода рада унапредиће се одржавање транспортних и других саобраћајних средстава. Очекује се да ће радне организације израдити програм специјализације и међусобне кооперације за те радове.

Научноистраживачки рад биће усмерен на усавршавање технике средстава и технолошких процеса, на изналажење начина за рационализацију и већу безбедност саобраћаја и на истраживања дугорочног развоја.

По потреби, дугорочним уговорима између радних организација које се баве превозом путника у поморском, ваздушном и речном саобраћају и заинтересованих друштвено-политичких и других организација ствараће се потребни услови за развој путничког саобраћаја у овим гранама.

Ради побољшања услова репродукције увешће се обрачунавање амортизације на оперативне обале у лукама и пристаништима и на аеродромске површине. Обрачунавање амортизације на јавне путеве уводиће се постепено.

Модернизација и проширивање саобраћајних капацитета финансираће се сопственим средствима саобраћајних радних организација, уз учешће домаћих и иностраних кредита и средстава заинтересованих радних организација из других привредних области.

Предвиђа се да ће и друштвено-политичке заједнице део својих инвестиционих средстава усмерити на бржи развој саобраћајних капацитета, директним улагањем, путем бенефицирање камате или другим мерама. Федерација ће из средстава која се образују од камата на краткорочне кредите бенефицирати каматне стопе за улагање у транспортна средства за железнички и ваздушни саобраћај.

Федерација ће учествовати у кредитирању развоја саобраћаја у смислу већ донетих одлука

Довршење саобраћајница чија је изградња до сада финансирана из средстава федерације, финансираће се без обавезе враћања и даље из ових средстава, а уз учешће федерације до 85% од предрачунске вредности инвестиција. Укупно учешће федерације у овом виду износиће у периоду од 1966. до 1970. године 2.459 милиона динара.

У првом делу средњорочног периода расположива средства концентрисаће се на објекте или делове објеката који се у том року могу ставити у погон Интензивни радови на осталим објектима обезбедиће се у другој половини средњорочног периода.

За изградњу железничких пруга и других крупних саобраћајница користиће се могућности закључења иностраних зајмова

Предузеће се мере за спровођење типизације транспортних средстава и донеће се одговарајући прописи о техничком јединству великих система у транспорту и везама.

За набавку транспортних средстава поморског, речног и ваздушног саобраћаја регулисаће се институција задуживања у иностранству на бази хипотеке, као и могућности најма бродова у поморском саобраћају.

Омогућиће се предузећима речног и ваздушног саобраћаја да за међународне линије у прелазном девизном режиму могу из домаће производње да набављају погонско гориво за девизна средства која сама остваре.

До краја 1968. године израдиће се дугорочни програм развоја саобраћаја.

Развој железничког саобраћаја ће се усмерити нарочито на модернизацију магистралних пруга на којима се врши највећи део транспорта. модернизацију и проширивање транспортних капацитета, и повећавање степена механизованости транспортних манипулација, посебно утовара, истовара и претовара робе.

Рачуна се да ће у периоду до 1970. године бити електрифицирано око 1.500 km магистралних железничких пруга, чиме ће се учешће електрифицираних пруга у укупној дужини железничке мреже повећати од садашњих 4% на око 16%; прошириће се најважније ранжирне станице; главне пруге ће се ремонтирати и ојачати за веће брзине и осовинске притиске и опремити савременим сигнално-сигурносним и телеграфско-телефонским уређајима и везама.

Модернизацијом и реконструкцијом ће се повећати превозна моћ, омогућити повећање обима превоза, повећати брзина и смањити успутно задржавање робе и путника, повећати безбедност саобраћаја и осетно снижити трошкови превоза.

Ефекти модернизације железница одразиће се делимично већ у периоду до 1970. године, а више у следећим годинама.

У периоду до 1970. године предвиђа се довршење око 400 km нових железничких пруга.

Модернизација железница, побољшање квалификационе структуре и стручности кадрова и побољшање технологије и организације рада омогућиће смањење броја запошљених, па се очекује да ће број запошљених у 1970. години бити мањи него

у 1965. години, а да ће се продуктивност рада до краја 1970. године повећати за око 40%.

Предвиђеном изградњом, реконструкцијом и модернизацијом железница моћи ће делимично да се реше проблеми недостатка, застарелости и истрошености железничких капацитета. Железнице ће и у периоду до 1970. године користити добар део објеката застарелог и неекономичног вучног, теретног и путничког парка, као и пруге са мањим носивостима и мањим дозвољеним брзинама.

Ради повећања опште економичности превоза предвиђа се и укидање неких нерентабилних железничких пруга, с тим што ће се у тим случајевима стварати потребни услови да се превоз железницом замени другим видовима саобраћаја.

Из средстава федерације финансираће се изградња железничких пруга Сарајево — Плоче, Книн — Задар, Гостивар — Кичево — Тајмиште и Београд — Бар. Пове три пруге довршиће се у периоду до 1970. године, а пруга Београд—Бар — до краја 1972. године.

Рачуна се да ће у инвестицијама за модернизацију и реконструкцију железница радне организације железничког саобраћаја моћи да учествују са око 60% Федерација ће учествовати са 885 милиона динара према закљученим уговорима. Рачуна се да ће републике, према раније примљеним обавезама, учествовати у кредитирању реконструкције и модернизације магистралних пруга са око 180 милиона динара.

У поморском саобраћају се предвиђа да ће се тонажа југословенске трговачке морнарице повећати од 1.040.000 БРТ у 1965 — на најмање 1.350 000 БРТ у 1970. години, а њена старосна структура приближити светском просеку. Али и поред оваквог повећања, остаће да се и у наредном периоду решава питање интензивнијег проширења капацитета трговачке флоте и замене застарелих и недовољно економичних бродова.

Тежиште у развоју трговачке морнарице биће у развијању прекоморске флоте, која ће, поред подмиривања потреба наше спољнотрговинске размене и повећања транзита, омогућити да се повећа и нето девизни приход од поморског саобраћаја.

Развој путничког поморског саобраћаја и обалног превоза робе оријентисаће се на боље повезивање острва са копном и на рентабилне туристичке и међународне превозе. За повезивање копна са острвима ће се користити рентабилнија транспортна средства и даље развијати превоз трајектима.

Оцењује се да ће радне организације поморског саобраћаја моћи сопственим средствима да учествују са око 30% у финансирању својих инвестиција. Федерација ће учествовати, према преузетим обавезама, са 120 милиона динара. Рачуна се да ће се из банкарских кредита обезбедити остатак.

Бржим развојем капацитета **речног саобраћаја** и бољим одржавањем и регулацијом пловних путева омогућиће се пуније коришћење економских преимућстава овог вида саобраћаја за масовни унутрашњи и међународни транспорт. Предвиђа се да ће се капацитети речног саобраћаја повећати од 470.000 тона носивости у 1965. години — на око 745.000 тона носивости у 1970. години. Набавком бродова за савремени систем потискивања, повећаће се садашње учешће овог система у укупном превозу, али ће застарели систем вуче и у периоду до 1970. године бити претежан. Осим тога, с обзиром на обим потребних инвестиција, с развоју пловних путева највећим делом ће остати да се решава у периоду после 1970 године.

Оцењује се да ће радне организације речног саобраћаја моћи да учествују у финансирању својих инвестиција са око 35%. Рачуна се да ће се из банкарских кредита и других извора покрити остало.

Регулација пловног пута на Дунаву финансираће се из средстава федерације, према преузетим обавезама.

У ваздушном саобраћају радне организације ће се оријентисати на повећање рентабилности свога пословања и на шире укључивање у међународни и туристички промет. Модернизоваће се транспортни парк набавком економичнијих авиона за унутрашњи и међународни саобраћај. Наставиће се изградња и модернизација аеродрома у најважнијим привредним и туристичким центрима.

Изградња аеродрома финансираће се из средстава предузећа за аеродромске услуге и из средстава непосредно заинтересованих других радних организација и банака.

Транспортне радне организације у ваздушном саобраћају ће се у развоју капацитета оријентисати претежно на кредите.

Модернизацијом и даљом изградњом мреже путева, проширењем и модернизацијом возног парка и савременим и бољим одржавањем путева створиће се услови за даљи пораст и већу ефикасност друмског саобраћаја. Оцењује се да ће се у периоду од 1966. до 1970. године модернизовати и изградити око 5.000 km путева. Овим ће се садашње учешће путева са савременим коловозом у укупној мрежи путева, које износи око 16%, повећати до 1970. године на око 23%, што ће представљати још увек низак процент у односу на потребе.

У оквиру предвиђене изградње путева нарочити значај имаће довршење магистралних путева, чиме ће се употпунити основна мрежа путева. Изузетно, остаће да се после 1970. године доврше неке деонице ауто-пута „Братство — јединство“ чије се довршење, са становишта саобраћајних услова који данас на тим деоницама постоје и густине саобраћаја, може одложити.

Осетније ће се повећати степен механизације за одржавање путева и унапредити организација рада предузећа за путеве.

Транспортни капацитети јавног друмског саобраћаја повећаће се у превозу робе за око 70%, а у превозу путника за око 50%.

Наставиће се изградња пратећих објеката: гаража, сервиса, мотела, пумпних станица, аутобуских станица, сабирних центара и др.

Транспортне радне организације друмског саобраћаја финансираће инвестиције сопственим средствима са око 65%, а остало из средстава банака.

Из средстава федерације финансираће се довршење континенталног дела Јадранског пута, пута Жупања — Опузен и деонице ауто-пута „Братство — јединство“ од Бежанијске косе до Београда са мостом преко Саве.

Ради бољег одржавања путева повећаће се средства за одржавање и обнављање путева и побољшаће се организација за њихово рационално коришћење. Од 1967. године повећаће се удео накнада за путеве у цени погонског горива, а накнаде за поједине врсте друмских моторних возила ускладиће се са стварним трошењем путева. Очекује се и учешће разних облика самодоприноса заинтересованог становништва и радних организација у модернизацији мреже путева.

У градском и приградском саобраћају предвиђа се да ће се до 1970. године транспортни капацитети повећати за око 40% и проширити пратећи објекти (гараже, сервис и др.). Наставиће се тенденција повећања учешћа аутобуског саобраћаја у укупном превозу. Прошириће се и модернизоваће се тролејбуски и трамвајски саобраћај и даље ће се развити ауто-такси превоз, нарочито у великим градовима и туристичким центрима.

Оцењује се да ће радне организације градског саобраћаја моћи у финансирању својих инвестиција до 1970. године да учествују просечно са преко 50%, док се за остали део инвестиција рачуна на кредите.

Предвиђено повећање унутрашњег и међународног промета утицаће на повећање промета робе у

поморским лукама, речним пристаништима и другим претоварним местима. Рачуна се да ће укупан промет робе у поморским лукама и речним пристаништима до краја 1970. године порастати за око 60%, а сам транзитни промет у лукама преко два пута.

У вези са овим, као и са порастом обима превоза у железничком и друмском саобраћају, предвиђа се да ће укупан обим претовара који врше за ту сврху специјализоване радне организације у лукама, пристаништима и железничким станицама, порастати двоструко, чиме ће се знатно повећати учешће ових организација у укупном претоварном раду.

Да би се извршио предвиђени обим претовара, убрзао промет и снизили трошкови транспорта, модернизоваће се и прошириће се претоварни капацитети у лукама, пристаништима, железничким станицама и на другим претоварним местима. Претоварне радне организације рационалније ће распоредити рад у смислу специјализације појединих лука.

Оцењује се да ће претоварне радне организације моћи из сопствених средстава да финансирају преко 60% својих инвестиција. Федерација ће кредитирати довршење прве фазе луке Плоче, у износу од 39 милиона динара, према закљученом уговору.

Ради повећања међународног промета и транзита робе преко Југославије, прошириће се слободне царинске зоне и либерализоваће се режим за рад ових зона.

Саобраћајне радне организације и корисници транспорта ће повећавати механизацију утовара, истовара и претовара робе и брже проширивати и развијати савремени систем транспорта робе уз примену палета, конテナ и других средстава за рационализацију транспорта, која, уз релативно мала улагања, дају врло значајне економске ефекте.

Средства за ову сврху обезбеђиваће саобраћајне радне организације и радне организације у индустрији, пољопривреди, грађевинарству, трговини и др., а рачуна се и на учешће банкарских кредита.

Наставиће се са спровођењем програма реконструкције и модернизације поштанско-телеграфско-телефонског саобраћаја. Убрзаће се пренос поштанских поштиљки, а поштанском мрежом обухватиће се и преостали део необухваћене територије Југославије. Прошириће се аутоматска и полуаутоматска телефонија и телеграфија и радио-везе у унутрашњем и међународном саобраћају. Предвиђа се да ће до краја 1970. године мрежом полуаутоматске и аутоматске телефоније бити обухваћено око 95% месне и међумесне телефоније. Али и поред тога, број телефонских апарата на 100 становника износиће око 3. Предвиђеном интензивном изградњом телеграфско-телефонске мреже створиће се реални услови за брже повећање броја телефона у периоду после 1970. године.

Радне организације ће сопственим средствима и средствима банака финансирати своје инвестиције до 1970. године. Очекује се да ће и непосредно заинтересовани корисници поштанско-телеграфско-телефонских услуга својим средствима учествовати у развијању капацитета птт саобраћаја. Федерација ће учествовати са 5 милиона динара у кредитирању набавке опреме, према раније закљученим уговорима.

ВОДОПРИВРЕДА

За унапређење режима вода и њиховог коришћења, у протеклом периоду уложена су релативно знатна средства. Дограђивани су одбрамбени системи на средњем и доњем току Саве, на Дунаву, Тиси, Драви итд. Рађено је на санацији ерозионих подручја у сливу Јужне Мораве. До сада изграђене деонице хидросистема Дунав — Тиса — Дунав омогућиле су заштиту од штетног дејства вода око 370.000 ha, а мелиорациони радови у Социјалистичкој Републици Македонији — преко 50.000 ha. Међутим, поплаве и високе подземне воде и даље угрожавају знатан део обрадивих површина и већи број

градова, индустријских објеката и саобраћајница. За протекле две године поплаве су нанеле озбиљне материјалне штете, омеле привредно пословање и угрозиле животе становника. Ерозионим процесима захваћена су такође велика подручја и на тај начин смањује се продуктивна вредност земљишта на тим подручјима. Са привредним развојем интензитет загађивања водотокова је у порасту и представља све крупнији проблем, јер знатно умањује употребну вредност расположивих количина вода. Међутим, проблеми ове области ће се моћи решавати поступно, у дужим периодима.

Основни и републички закони о водама пружају могућност да се у наредном периоду програмски усмерава решење неких важнијих проблема. До краја 1968. године биће завршене водопривредне основе република и Југославије, на основу којих ће се моћи утврдити дугорочнија политика у области водопривреде. Овим ће се сагледати перспектива и могућност решавања појединих важнијих водотокова. То се односи нарочито на проблеме сливних подручја (Сава, Морава итд.) и њиховог комплексног уређивања. Висина улагања у водопривреду у наредном периоду биће већа од улагања у претходном периоду.

Доношењем Основног и републичких закона о водама у 1964. и 1965. години, обезбеђује се одређеним инструментима привредног система део средстава за просту и проширену репродукцију у водопривреди. Средства републичких фондова вода, која се по одредбама Основног закона о водама употребљавају првенствено за редовно и инвестиционо одржавање постојећих објеката, износиће око 700 милиона динара. Ова средства се могу повећати диференцирањем висине водног доприноса који плаћају привредне организације, тако да доприноси буду већи за организације које су више угрожене водама.

Иако ће се изградња нових система за заштиту од штетног дејства вода моћи да финансира и из других извора, социјалистичке републике могу у ове сврхе користити и део пореза на промет у трговини на мало.

Поред наведених средстава, ангажоваће се и кредити за улагања у водопривреду.

За радове на међународним споразумима федерација ће уложити око 30 милиона динара. Учешће федерације у решавању проблема водопривреде вршиће се такође улагањем у хидросистем Дунав — Тиса — Дунав, у хидромелиорације у Социјалистичкој Републици Македонији као и улагањем у неке објекте енергетике (Бердап и др.) и саобраћаја.

Степен загађености вода захтева да се за изградњу уређаја за пречишћавање на постојећим објектима ангажују, поред средстава привредних организација и средства републичких фондова вода. Изградњу нових капацитета треба обавезно да прати и изградња одговарајућих уређаја за пречишћавање отпадних вода. Трошкови пречишћавања треба и даље да терете трошкове производње привредних организација које испуштају отпадне воде.

РАЗВОЈ ПОЈЕДИНИХ ИНДУСТРИЈСКИХ ГРАНА

У даљем развоју рачуна се са већом специјализацијом и кооперацијом производње, са знатно већим степеном интеграције произвођача у земљи и страном индустријом, као и са бржим развојем научноистраживачког и индустријско-развојног рада.

До 1970. године рачуна се са даљим брзим, стабилнијим и нешто успоренијим развојем индустријске производње у целини — у односу на прошли десетогодишњи период. При томе се предвиђа да ће по бржој стопи расти производња енергетике и основних метала, хемијска индустрија, индустријска производња грађевинског материјала и неметала.

Веће учешће и рационализација у потрошњи сировина и материјала оствариће се изменом структуре потрошње сировина, употребом јефтинијих материјала, бољим коришћењем отпадака и смањивањем шкарта.

Рационалнију производњу обезбедиће убрзана модернизација, савремена технологија и специјализовани развој капацитета у економски оправданим величинама, а нарочито рационалнију производњу у капитално интензивној процесној индустрији.

Избор инвестиционих алтернатива подредиће се најштедљивијем коришћењу средстава. Такав однос према трошењу средстава намеће одрицање од изградње оних капацитета где су домаће потребе и извозне могућности испод количина које би оправдале изградњу оптималних капацитета.

Интензитет геолошко-истраживачких радова и коришћења минералних резерви и других природних богатстава ускладиће се са предвиђеним развојем.

Средствима федерације финансираће се геолошка истраживања од општег друштвеног интереса која нису непосредно везана за процес просте и проширене репродукције радних организација ни ужих друштвено-политичких заједница: комплексно геолошко картирање; регионални геофизички премер; регионална хидролошка и инжењерско-геолошка истраживања; регионална геолошка истраживања минералогених подручја ради изналажења основних сировина, и студијско изучавање проблематике из области геолошких истраживања.

Учешће федерације у финансирању геолошких истраживања од општег друштвеног интереса која нису непосредно везана за просту и проширену репродукцију појединих радних организација утврдиће се одговарајућим програмима и прописима.

Друга геолошка истраживања која су непосредно везана за активности, првенствено привредних организација и њихових удружења, а затим и заинтересованих

политичко-територијалних заједница, финансираће се њиховим средствима.

Садашња производња црне металургије покрива домаће потребе у челику са око 65%. У току је програм реконструкције и проширења капацитета до 3,2 милиона тона сировог челика.

До 1970. године предвиђа се завршавање изградње капацитета за производњу до 3,2 милиона тона сировог челика, при чему ће се динамика изградње остваривати тако да ће се у првим годинама дати првенство објектима који ће најпре почети да производе. Даље, значајније повећање капацитета оствариће се у следећем средњорочном периоду.

У периоду до 1970. године приступиће се припремама и наставку изградње капацитета, чиме ће се обезбедити континуитет изградње и модернизација производних процеса, као и интензивирање припремних радова на оптимализацији капацитета. То ће довести и до снижења производних трошкова и омогућити повољнији развој индустрије прераде метала. Непосредно после 1970. године оствариће се производња око 4 милиона тона сировог челика.

Федерација ће да учествује у финансирању изградње капацитета по програму до 3,2 милиона тона сировог челика.

За даљу фазу изградње, преко програма до 3,2 милиона тона сировог челика, произвођачи и потрошачи челика, банке и остали заинтересовани фактори утврдиће конструкцију финансирања и приступиће остварењу тог финансирања. Федерација ће бити, по потреби, гарант по међународним аранжманима за даљу изградњу црне металургије.

Учешће федерације у изградњи црне металургије, односно давање гаранције за иностране зајмове, условљава се поделом рада домаћих произвођача односно изградњом оптималних капацитета.

Федерација ће учествовати у покриву трошкова инвестиционе изградње изнад

трошкова предвиђених у уговору о изградњи Железаре Скопље до износа од 284,2 милиона динара.

Федерација ће на основу дугорочног програма развоја црне металургије, који ће се израдити до 1968. године, утврдити принципе финансирања којима треба обезбедити континуирану изградњу ове индустријске гране после 1970. године.

У досадашњем развоју обојене металургије нису у довољној мери коришћене компаративне предности повољне сировинске базе, производног искуства и постојећих капацитета.

Пораст производње основних обојених метала оствариће се проширењем и модернизацијом постојећих и отварањем нових рудника, као и проширењем и изградњом нових модерних топионица и електролиза.

Укупна производња обојених метала порашће до 1970. године близу два пута, а нарочито ће се повећати производња алуминијума, бакра, олова и цинка:

	— у хиљадама тона	
	1965.	1970.
Алуминијум	41	100
Бакар	56	80
Олово	102	160
Цинк	46	110

Капацитети обојене металургије ће се изграђивати односно проширивати и реконструисати sukcesивно, с тим што ће се радови на појединим објектима извршавати током средњорочног периода у зависности од расположивих средстава. Капацитети који се започну, убрзано ће се градити и завршавати. Остварењем програма проширења постојећих и изградње нових капацитета, на бази савремених технолошких достигнућа, створиће се модернија и знатно продуктивнија обојена металургија.

Припремиће се и започеће се даља изградња капацитета за производњу обојених метала, тако да ће се око 1972. године достићи укупна производња алуминијума од око 150 до 200 хиљада тона, бакра око 100 хиљада тона, олова око 175 хиљада тона и цинка око 125 хиљада тона. Упоредо ће се развити и производња неких других обојених метала.

Пораст производње обојених метала нарочито ће повољно утицати на повећање размене са иностранством и на побољшање платног биланса, иако ће се неки обојени метали делимично и даље увозити.

Знатно повећање производње обојених метала захтева веће интензивирање обима геолошко-рударских истраживачких радова.

Научноистраживачки рад биће усмерен нарочито на боље коришћење метала из руда приликом њихове прераде, на коришћење нископроцентних руда бакра и других метала, на добијање нових метала, на рационалније и потпуније коришћење пратећих метала из руда, шљаке, топионичких гасова и др.

Изградња капацитета обојене металургије финансираће се из средстава инвеститора и банака Федерација ће, по потреби, гарантовати међународне зајмове за њен развој.

Развој индустрије неметала био је врло интензиван. Освојени су нови производи, нарочито у производњи ватросталних материјала, стакла и керамике. Знатно је порастао извоз. Прерађивачки капацитети брже су се развијали од капацитета рудника

Постојећа сировинска база и извршене припреме омогућују знатније повећање производње неметала. Предвиђа се рационалнија експлоатација сировинске базе и боље оплемењивање неметалних минерала, а и већа употреба оних минерала који се до сада нису користили. Нова технологија и техника у коришћењу производа неметала, као и потражња нових облика производа, утицаће на побољшање асортимана и квалитета производа неметала. Широки асортиман производа и квалитет, као и стечена афирмација, омогућиће даље повећање извоза.

Модернизација и проширење производних капацитета оствариће се средствима заинтересованих радних организација и банака.

У металопрерађивачкој индустрији битно је измењена структура капацитета и производње. У освајању нових производа, уз развијање сопственог рада на пројектовању, конструкцијама и технолошкој припреми, коришћена су обимна инострана искуства.

Непотпуно коришћење капацитета, висок утрошак сировина и рада, висок шкарт, уситњеност а често и дуплирање погона, имали су за последицу скупу производњу.

Развој тржишта оријентисаће све више металопрерађивачку индустрију и на серијске и на појединачне производе, чиме ће се остварити развијенија подела рада и модернизација.

Савремене тенденције у развоју технике и технологије оријентисаће на производњу специјализованих машина, уређаја и аутомата серијске израде, на производњу високомеханизованих и аутоматизованих појединачних и агрегираних машина и постројења. То захтева и бржи развој електронике и аутоматизације.

Производња специјализованих машина, уређаја и аутомата серијске израде развијаће се интензивно — за задовољавање потреба индустрије прераде метала и дрвета, за механизацију пољопривреде и грађевинарства, за реконструкцију и развој саобраћаја и за механизацију услужних делатности. Поред тога, великосеријски ће се производити потрошна добра од метала, трајније вредности за потребе домаћинства.

Производња високомеханизованих и аутоматизованих појединачних и агрегираних машина и постројења развијаће се нарочито за задовољавање потреба развоја енергетике, рударства, производње грађевинског материјала и за развој процесне индустрије, а нарочито хемијске и прехранбене.

При томе се рачуна да ће се у земљи производити онај асортиман чију ће рентабилну производњу

осигурати домаћа потрошња и могућности извоза а која ће се организовати са потребном кооперацијом у земљи и са иностраном индустријом.

Преимућства првенствено у домену стварања и производње комплетних постројења и агрегата, и у домену производње стандардних делова и производа за уграђивање, омогућиће њихово знатније укључивање у растућу међународну размену ових производа.

Постојећи капацитети, услови пословања и могућности међународне размене упућују и даље на знатније повећање производње и извоза. Повећаће се производња машина, уређаја, постројења, камиона и трактора — за око два пута Доћи ће и до повећања производње аутомобила за око три пута, а мотоцикла и бицикла за око два пута у 1970. години

Предвиђено веће стимулирање индивидуалног рада и његово обимније повезивање са радним организацијама у пољопривреди, занатству и неким другим делатностима, интензивираће и специфичну производњу одговарајуће опреме алата и репродукционог материјала Све ће то обезбедити шире могућности пласирања робе и на домаћем тржишту.

У оквиру интеграционих процеса између коопераната успоставиће се комплексни и дугорочни односи који ће превазићи уобичајене комерцијалне купопродајне односе. Они ће се оријентисати на заједнички развојни рад, заједничко програмирање нове производње решавање проблема текуће производње, продају готових производа, организовање заједничких сервисних служби, итд.

Успешан развој производње захтеваће и интензивнија научна истраживања усмерена на освајање најмодернијих конструкција и технолошких поступака за производњу машина, уређаја и постројења за енергетику, рударство, индустрију грађевинског материјала, индустрије које прерађују дрво и метал, за механизацију пољопривреде и грађевинарства, за реконструкцију и развој саобраћаја и за производњу опреме за онај део процесне индустрије који се континуелно изграђује у земљи, као и за производњу опреме за механизацију услужних делатности. Све ово захтева већу координацију и поделу програма научноистраживачког рада.

Доћи ће до већег изражаја селекција произвођача. Неке производње ће се као нерентабилне напустити, док ће се друге брзо развијати. У том процесу извешан број организација израшће у крупне, савремено опремљене и кадровски оспособљене, добро организоване и високопродуктивне радне организације, које ће моћи успешно да конкуришу на тржишту. Радне организације које се не прилагоде новим условима запашће у тешкоће. Неке радне организације преоријентисаће се и на другу производњу, повезујући се са развијеним групацијама.

Сопственим и банкарским средствима радне организације ће обезбедити модернизацију и реконструкцију.

Радне организације ће уз учешће федерације и банака кредитирати и извоз опреме на поједина тржишта.

У бродоградњи постоје савремени капацитети за грађење нових бродова и ремонте. Бродоградња се афирмисала у извозу. Јер извози око 80% производње.

И даље ће основна оријентација бродоградње бити на извоз, јер се рачуна да ће извоз и даље износити око 80% од производње. Уз потребну модернизацију, специјализацију производње и поделу рада и одржавање савремености производних процеса, очекује се осетан даљи раст производње.

Недовољна запошљеност мањих бродоградилишта решаваће се ширим кооперативним и интеграционим односима између бродоградилишта и ангажовањем капацитета за производњу опреме за процесну индустрију и осталу привреду. Унапредиће се и прошириће се градња бродских дизел-мотора за пропулзију и помоћних мотора. Научно-истраживачки рад ће бити усмерен на изналажење оптималних пројектантских и конструкционих решења пловних објеката и технологије производње, укључујући ту и праћење развоја најсавременијих тековина бродоградње. Такође ће се проучавати савремена достигнућа у електроници за навигационе и експлоатационе команде, као и истраживања пропулзије, укључујући и нуклеарне погоне.

Сопственим и банкарским средствима бродоградилишта ће извршити модернизацију и реконструкције.

Кредитирање извоза бродова вршиће радне организације уз учешће федерације и банака.

У електроиндустрији је развој производње био врло динамичан. Капацитети су повећани, нарочито у кабловској индустрији и производњи трансформатора и ротационих машина.

Рачуна се са даљим знатним растом производње електроиндустрије. Код електроопреме очекује се усавршавање технике и освајање одговарајућих величина јединичних капацитета производа, нарочито електроенергетских машина и постројења. Производња електричних ротационих машина и трансформатора повећаће се за око два пута.

У складу са повећањем животног стандарда повећаће се учешће трајних потрошних добара од метала у личној потрошњи, што ће проширити тржиште за домаћу индустрију, иако се рачуна и са знатнијим повећањем увоза ове робе.

Модернизација индустрије, пошта, телеграфа и телефона, железница и других служби омогућиће повећање учешћа професионалних уређаја у структури производње електронске индустрије. Превиди се и бржи развој индустрије за аутоматизацију. Проширењем асортимана елемената за аутоматизацију у области електромеханике и пнеуматике и освајањем нових елемената у области електронике и хидраулике створиће се техничка база за ширу модернизацију привреде.

Повећаће се и производња радио-пријемника и телевизора, као и електричних каблова и спроводника.

Радне организације ће сопственим и банкарским средствима вршити модернизацију и реконструкције.

Кредитирање извоза опреме вршиће радне организације уз учешће федерације и банака.

Динамичан развој хемијске индустрије постигнут је првенствено знатним инвестиционим захватима који су омогућили освајање читавог низа нових производа, нарочито на пољу органскохемијске индустрије. У развоју хемијске индустрије заостала је базна хемија (азотна ђубрива, вештачке материје, синтетичка влакна, вискозна влакна, сода, фармацеутске сировине итд.).

Реконструкцијама, проширењима и модернизацијом знатан број погона постепено ће се развити у рационалне економско-технолошке комплексе, а нови капацитети заснивати на савременим технолошким процесима.

Развој органскохемијске индустрије усмерен је највећим делом на савремену петрохемијску индустрију, а развој карбохемије и карбидне хемије ће се успоравати. Предвиђа се да ће се до 1970. године знатно повећати производња вештачких ђубрива, да ће се утростручити производња вештачких влакана, а да ће се производња вештачких маса повећати преко 2.5 пута.

Прерађивачка и фармацеутска индустрија добиће нов подстицај за развој јер ће се повећати асортиман базних хемијских производа, односно побољшаће се њихова снабдевеност репродукционим материјалом. Ово отвара и процесе све веће диверзификације производње, проширења асортимана и побољшања квалитета производа.

Развој хемијске индустрије зависиће и од напретка који ће бити постигнут на научноистраживачком пољу. То се нарочито односи на фармацеутску и органскохемијску индустрију, где су процеси производње подвргнути честим променама.

Већом концентрацијом средстава и кадрово створиће се услови за бржи развој ове гране и интеграционих процеса.

Развој хемијске индустрије обезбедиће се из средстава радних организација и банака.

Федерација ће учествовати у финансирању изградње капацитета за произ-

водњу вештачких ђубрива, првенствено за развој азотних ђубрива по програму изградње нових капацитета од око 2 милиона тона производње, коју треба остварити до 1970. године.

Да би се обезбедила рационална изградња технолошки и економски савремених великих капацитета базне хемијске индустрије и да не би дошло до започињања изградње малих и нерационалних капацитета, федерација ће, по потреби, прописати посебан поступак и услове. Реализацију започетих објеката који не представљају рационалне инвестиционе захвате инвеститори треба да преиспитају.

У текстилној индустрији дошло је до знатног повећања капацитета и модернизације погона. Остварено је побољшање квалитета и проширење асортимана, и поред неповољне сировинске структуре односно високог учешћа природних текстилних сировина.

Бољим коришћењем капацитета, уз изградњу погона за дораду, повећаће се производња до 1970. године за потребе домаћег тржишта и за извоз. Доћи ће до промена у структури производње и извоза, са битним порастом учешћа производа високог степена дораде, а нарочито конфекције и трикотаже. На овакву производну оријентацију утицаће измена сировинске структуре и рационалније коришћење сировина. Очекује се нешто уменија стопа раста производње — у односу на претходни период. Повећаће се и учешће вештачких влакана у укупној потрошњи сировина и на тај начин ће се убрзати замена природних текстилних сировина. Томе ће допринети проширење капацитета за производњу вештачких влакана и побољшање снабдевености сировинама текстилне индустрије из домаће производње.

Предвиђа се да ће се специфична потрошња текстила у Југославији 1970. године приближити садашњој просечној потрошњи развијених земаља.

Учешће извоза у производњи текстилних производа ће се повећати.

Предвиђа се да ће се улагања усмерити на модернизацију, аутоматизацију и неопходне реконструкције, као и на усклађивање фаза производног процеса. Доћи ће и до окрупњавања предузећа, до специјализације и веће поделе рада у оквиру ширих интеграционих и пословних повезивања.

Реконструкције и модернизација обезбедиће се средствима радних организација и банака. Радне организације ће део својих средстава усмерити и на развој сопствене сировинске базе.

Индустрија коже и обуће располаже са довољно капацитета који су веома уситњени. Увођење рада у више смена, специјализација и кооперација су резерве које омогућују интензивнију производњу.

Уз боље коришћење и модернизацију капацитета, предвиђа се да ће производња и даље расти.

Постојеће резерве радне снаге обезбеђују да се предвиђени пораст производње оствари углавном повећаном продуктивношћу односно побољшањем квалификационе структуре постојећих кадрова и увођењем савремене организације рада.

Наставиће се са даљом изменом структуре репродукционог материјала у производњи обуће односно са заменом природне коже некожним материјалима.

Учешће извоза у производњи ће се повећати. Основни артикал производње и извоза биће обућа.

Очекује се да ће у 1970. години потрошња обуће у земљи достићи данашњу потрошњу у развијеним европским земљама.

Радне организације ће сопственим и банкарским средствима обезбедити реконструкцију, модернизацију и окрупњавање капацитета.

У индустрији гуме постоје резерве у капацитетима, нарочито после извршених реконструкција и проширења која још нису активирана.

С обзиром на пораст домаће тражње и могућности капацитета, производња ће осетније расти.

Најбржи пораст производње очекује се у пнеуматици. Пуније коришћење капацитета захтеваће од ове индустрије брже оспособљавање за извоз.

Доћи ће до окрупњавања постојећих капацитета, повећане специјализације и савремене организације рада који треба да обезбеде високопродуктивну производњу.

Реконструкција и модернизација обезбедиће се средствима радних организација и банака.

ПОЉОПРИВРЕДА

Пољопривредна производња је заостајала за општим привредним развојем. Ово је представљало један од битних узрока поремећаја на тржишту, пораста цена, трошкова живота и дефицита платног биланса. Ниво робне производње није пратио тражњу домаћег тржишта за личну потрошњу и прерађивачку индустрију, а нису биле задовољене ни могућности пласирања на страном тржишту. Све је ово потенцирано осцилацијама у пољопривредној производњи.

Нови услови привређивања после реформе, а посебно ниво гарантованих цена, доводе до знатног повећања дохотка и фондова пољопривредних организација, и омогућују и даљи пораст производње у кооперацији и у индивидуалним газдинствима.

Развој пољопривредне производње оријентисаће се на интензификацију и бржи пораст продуктивности рада. Водиће се политика економског јачања интензификације и развоја друштвених газдинстава, као и развијања производње у индивидуалним газдинствима, и нарочито у производној сарадњи радних организација са индивидуалним произвођачима.

Друштвена газдинства ће све више прелазити на индустријски начин производње — увођењем савремене технологије и организације рада, као и

доследније примене принципа расподеле према раду. Важан фактор за даљи развој ових газдинстава биће настављање интеграционих процеса, као и организовање и ефикаснији рад развојних служби. Разним облицима пословног повезивања и интеграцијом ће се обезбедити и уредније снабдевање прехранбене и дуванске индустрије сировинама.

Посебан значај за бржи развој производње у кооперацији имаће интензивније укључивање у тај процес не само задруга него и комбината, пољопривредних добара, предузећа прехранбене индустрије, трговине и других. Битан утицај на обим кооперације имаће и даље пољопривредне задруге. На развој производње на површинама индивидуалних произвођача односно у кооперацији у знатној мери ће утицати рад стручних пољопривредних служби које ће и своју организацију и начин пословања прилагодити овом задатку. Повећању приноса допринеће и доследнија примена агроминимума, који ће се заснивати на могућностима и економском интересу произвођача да повећају производњу.

Постоје услови да се у наредним годинама ефикасније и шире користе и потенцијали у брдско-планинским и медитеранском подручју. Ова подручја имају могућност да развију робну производњу кромпира, жита, раног и другог поврћа, неких врста воћа, мяса и других производа, ради чега развој ових производњи треба подстицати одговарајућим економским мерама.

Оцењује се да ће се до 1970. године пољопривредна производња повећати — у односу на просек 1964/1965. године — за око 25% односно по стопи раста од око 4,6%. Робна производња ће расти брже од укупне. Овакав пораст пољопривредне производње омогућиће и пораст физичког обима потрошње хране — по просечној стопи од око 5%, а извоза пољопривредних производа — по стопи од око 8%.

Производња друштвених газдинстава у периоду од 1966. до 1970. године повећавала би се по просечној стопи од око 10%, а продуктивности рада — по стопи знатно већој од досадашње, тако да би се број запошљених смањио. Овакав развој друштва-

них газдинстава би подстицао интензивнији и бржи развој робне производње у кооперацији и у индивидуалним газдинствима.

Рачуна се и са знатним порастом производње у индивидуалним газдинствима, у кооперацији и ван кооперације. Друштвено организована производња (друштвена газдинства и кооперација) ће имати и у наредном периоду пресудан утицај на развој пољопривредне производње. Највећи део прираста физичког обима пољопривредне производње остварио би се из друштвено организоване производње. При томе, преко 40% прираста потицало би од друштвених газдинстава, а остало — из кооперације и индивидуалних газдинстава.

Производња неких важнијих производа ће се, према предвиђањима, кретати овако:

— у хиљадама тона		
	Просек	
	1964/1965.	1970.
Жита — укупно	11.175	14.000
Поврће	1.925	2.700
Воће и грожђе	2.290	2.900
Месо	698	985
Млеко (хиљада литара)	2.400	3.200

Нове цене пшенице омогућују интензивирање ове производње путем усавршавања технологије и бољег опремања пољопривредном техником. На тој основи предвиђа се при просечним условима пораст производње пшенице и ражи на око 4,6 милиона тона, што би представљало повећање од 25% — у односу на просек 1964/1965. године. У билансима се за подмиривање текуће потрошње и попуњавање залиха рачуна са знатним смањењем увоза пшенице. У повољним условима производња би могла достићи и такав ниво да не би био потребан увоз.

Пораст производње кукуруза заснива се на могућности високог интензивирања ове производње усавршавањем технологије, посебно увођењем комплексне механизације. На тим основама предвиђа се у 1970. години производња кукуруза од око 8 милиона тона. Постепено стално повећање произ-

водње кукуруза у периоду до 1970. године омогућава да се створе потребне резерве тог производа, да се покрију повећане потребе за исхрану стоке и да кукуруз постане знатна ставка у извозу пољопривредних производа

Остваривање већег обима производње поврћа засниваће се на унапређењу производње и на проширењу пословних односа између организација које производе, прерађују и врше промет поврћа. У условима стабилног тржишта, боље опремљене трговине и уз обезбеђену потребну механизацију за производњу — нарочито тамо где постоји могућност наводњавања, моћи ће да се оствари предвиђени обим производње поврћа.

Створени су повољни услови и за повећање производње индустријског биља. Повећање производње шећерне репе, сунцокрета и дувана засниваће се на даљем побољшању технологије производње путем производне сарадње између пољопривредних произвођача, стручних служби и прерађивачке индустрије.

Нове гарантоване цене говеђег меса и млека обезбеђују рентабилност ових производњи. Говеђе месо има повољне изгледе за пласирање, како на домаћем тако и на иностраном тржишту. Побољшања у технологији производње, посебно у исхрани стоке, уз даљу селекцију производних грла, стварају могућност да ова производња буде привлачна за произвођаче.

Пораст производње свињског меса захтева да се технологија и економика у тову свиња усаврши. Ову производњу је до сада карактерисала ниска конверзија хране и ниска производња живе мере по крмачи. У наредном периоду ићи ће се на већу производност свиња и на рационалнију конверзију сточне хране. При томе, рачуна се са чвршћим повезивањем произвођача са стручним службама, кланичном индустријом, индустријом за производњу сточне хране и трговином.

Пораст производње и продуктивности рада могућ је, поред осталог, уз одговарајуће повећање материјално-техничке базе у пољопривреди. Број трактора у радним организацијама повећаће се на

око 60 хиљада. У процес производње увешће се ли-
нијска механизација за најважније процесе рада.
Знатно ће се повећати и механизација индивидуал-
ног рада (једноосовински трактори, лаки трактори
и друге машине и оруђа). Утрошак вештачких ђу-
брива ће у 1970. години износити око 4 милиона
тона — према 2 милиона тона у 1965. години. Ова-
кав пораст производње претпоставља и проширење
сетвених површина друштвених газдинстава. Оства-
ривање повећаног дохотка у интензивној производ-
њи и подстицање од стране федерације учешћем
у улагањима и другим мерама, треба да развије ин-
терес пољопривредних организација за проширење
сетвених површина.

Друштвена газдинства, пољопривредне
задруге и погони за пољопривредну про-
изводњу других радних организација мо-
ћи ће у новим условима привређивања да
обезбеде из сопствених фондова у просеку
до 50% потребних средстава за инвестиције
у основне фондове.

Да би се обезбедио бржи развој пољо-
привредне производње и пораст продуктив-
ности рада, федерација ће за ову област
усмерити око 4,4 милијарде динара из сво-
јих средстава. За преузете обавезе преко
Југословенске пољопривредне банке, феде-
рација ће склопити уговор са овом бан-
ком, у коме ће прецизирати обим средстава
које ће јој ставити на располагање за по-
криће тих обавеза. Средствима федерације
од 0,61 милијарде динара финансираће се
изградња канала Дунав—Тиса—Дунав, сред-
ствима од 0,37 милијарди динара — мелио-
рациони системи у Социјалистичкој Репуб-
лици Македонији. Средства федерације ко-
ристиће се као учешће за бржу модерни-
зацију и интензификацију производње и
за повећање обрадивих површина радних
организација. Осим тога, из посебних сред-
става федерација ће обезбедити додатну
камату ради усмеравања средстава банака
и других ималаца друштвених средстава

за улагања у основна средства пољопривреде. У коришћењу средстава федерације равноправно ће се третирати сви облици друштвено организоване производње (задруге, пољопривредна добра, индустријско-пољопривредни комбинати, друге радне организације и кооперације).

У кредитирању улагања у пољопривреду учествоваће својим средствима банке и оне организације из других грана привреде које су заинтересоване за развој појединих производњи. За улагања у пољопривреду користиће се и инострани кредити, као и средства Фонда федерације за кредитирање привредног развоја привредно недовољно развијених република и крајева.

Мере економске политике ће подржавати сваки индивидуални рад који се не заснива на експлоатацији, а који доприноси потпунијем задовољењу потреба самих произвођача и друштва. Подржаваће се и настојања индивидуалних произвођача да повећају производњу и продуктивност свог рада, како путем производне сарадње тако и већим сопственим улагањима у савремена средства за производњу. С тим у вези, из домаће производње и увоза обезбедиће се знатно боља понуда и шири асортиман разних оруђа за рад, механизације и других средстава за производњу.

Банке, земљорадничке задруге и друге радне организације које се баве пољопривредном производњом организоваће посебну штедно-кредитну службу и подстицаће на штедњу индивидуалне произвођаче, ради јачања материјалне основе развоја производње у кооперацији. У текућој економској политици предузимаће се и друге мере, ради већег активирања потенцијала индивидуалних газдинстава (усавршавање пореске политике и система осигурања у пољопривреди, и слично), са циљем да се повећају улагања тих произвођача у производњу и развој пољопривредних служби.

За развој робне производње посебан значај имаће политика стабилизације пољопривредног тржишта, стварање робних резерви и савременија организација промета пољопривредних производа, као и одржавање углавном оних односа између цена пољопривредних и других производа који су утврђени реформом. Примењивање и даље развијање система гарантованих и минималних откупних цена стимулираће рационалну производњу и стабилизацију тржишта. Гарантовање се цене за одређене производе и за испоруке које врше индивидуални произвођачи непосредно. Премије и регреси задржавају се са тенденцијом постепеног смањивања и евентуалног укидања, у складу са развојем производње и тржишта. За организовање и стабилност тржишта имаће велики значај подстицање интеграционих процеса између организација које производе, прерађују и врше промет пољопривредних производа, и посебно — подстицање кооперације кредитним и пореским олакшицама и другим мерама.

У прехранбеној индустрији, а нарочито у неким групацијама, изграђени су капацитети који омогућују потпуније коришћење сировинске базе. Повећањем куповне моћи становништва створени су услови за већи пораст потрошње производа прехранбене индустрије. У извозу неки производи ове индустријске гране имају велики значај и афирмисали су се на иностраном тржишту.

Развој прехранбене индустрије зависиће од бољег коришћења сировина, побољшања њиховог квалитета и повећања продуктивности рада. Проширење капацитета вршиће се у складу са развојем тржишта, а оствариће се првенствено реконструкцијама и модернизацијом. На тој основи обезбеђен је даљи раст производње. Нови услови привређивања оријентисаће предузећа ове индустрије на обезбеђење већих количина сировина и на побољша-

ње њиховог квалитета, као и на интеграцију са пољопривредним организацијама и развијање кооперације са индивидуалним произвођачима. Све то треба да омогући прехрамбеној индустрији да снизи трошкове производње и повећа конкурентну способност својих производа на иностраном тржишту.

Реконструкција и модернизација прехрамбене индустрије вршиће се сопственим средствима радних организација и банкарским кредитима.

Досадашњи развој индустрије дувана био је условљен кретањима у производњи сировина и могућностима пласирања. Извоз ферментисаног дувана знатно је утицао на развој производње сировог дувана.

Рачуна се да ће се прерада дувана кретати по нешто умеренијој стопи раста. Даљи развој дуванске индустрије зависиће првенствено од производње сировог дувана, пласмана дувана и модернизације производних капацитета. Мере привредне реформе оријентисаће предузећа дуванске индустрије на интеграцију и чвршће повезивање са произвођачима сировина.

Модернизација дуванске индустрије у наредном периоду вршиће се из сопствених средстава радних организација и средстава банака

ШУМАРСТВО И ПРЕРАДА ДРВЕТА

У шумарству бољим коришћењем шумског фонда, новоподигнутим плантажама и интензивним културама, извршеним пошумљавањем и негом шума, изградњом комуникација и увођењем механизације, остварени су услови за економичније шумско газдовање и увођење савремене технологије.

Потенцијалне могућности шумског фонда до сада нису довољно коришћене. Екстензивно привређивање и ниска продуктив-

ност рада у шумарству, као и успоренији развој индустрије за прераду дрвета, имали су за последицу заостајање производње и развоја и недовољно укључивање у међународну размену.

Просечни годишња сеча шума кретаће се и даље нешто ниже од прираста и износиће у 1970. години око 28 милиона m^3 . Шире ће се укључити у друштвено организовану производњу и шуме на којима постоји право својине и више користити дрво ван шума и шумски отпаци за обезбеђивање сировина за прераду дрвета.

Ради остваривања предвиђене сече шума, изградиће се до 1970. године око 7.000 километара нових шумских комуникација. Набавиће се савремена опрема за механизирање радова у искоришћавању шума и шумскокултурних радова. Подићи ће се нове плантаже и интензивније културе шума уз обезбеђење садног материјала, извршиће се одговарајући шумскоузгојни радови у постојећим шумама. При томе ће се успоставити складнији односи између сеча и улагања у развој за одржавање шумског фонда.

Предвиђа се образовање шумскопривредних организација, без обзира на границе друштвено-политичких заједница, које ће као природне целине представљати трајно сировинско подручје за оптималне капацитете и технолошке процесе индустрије за прераду дрвета. То ће осетно унапредити ефикасност привређивања у шумарству, смањити трошкове одржавања шума и извршити концентрацију и боље коришћење средстава и кадрова.

Приступиће се рационалнијем коришћењу сировине свођењем отпадака на најнужнију меру у искоришћавању шума и преради дрвета. Предузеће се ефикасније мере за спречавање неправних сеча, као и мере да нерационалне пилане не угрозе настојања за рационално коришћење шумских сировина.

Дугорочним пословним повезивањем шумскопривредних организација са извозним предузећима и великим потрошачима дрвета створиће се услови да и потрошачи својим средствима учествују у из-

градњи шумских комуникација и подизању плантажа, у циљу повећања производње дрвета.

Научна истраживања биће усмерена на израду програма за дугорочно интензивирање шумског газдовања. Истраживачки рад усмериће се на унапређивање производње и заштиту у природним шумама и плантажама, на проширивање сировинске основе за индустрију целулозе, на превођење деградираних шума и шикара у састојине високог узраста и на унапређивање технологије, економике и организације рада.

Предвиђени шумскоузгојни радови и инвестициона изградња обезбедиће се већим делом из средстава шумскопривредних организација, банака и других заинтересованих фактора.

Федерација ће учествовати у периоду од 1967. до 1969. године у изградњи око 4 хиљаде km шумских комуникација са до 20% средстава, а највише до 147,5 милиона динара.

Обавезним издвајањем из сопствених извора обезбедиће радне организације потребна средства за повећани обим шумскоузгојних радова, што ће се регулисати доношењем прописа о режиму шума као основног средства.

Израдиће се дугорочни програм развоја шумарства и прераде дрвета до 1968. године.

У дрвној индустрији извршеним реконструкцијама и модернизацијама капацитета, као и изградњом већих капацитета за неке нове и дефицитарне производе, битније је измењена структура производње. То је створило и услове за боље коришћење сировина и већи извоз, нарочито финалних производа. Због недовољне и неравномерне снабдевености потребним сировинама нису се могли рационално користити капацитети и радна снага.

Равномернијим снабдевањем сировинама и другим репродукционим материјалима, као и коришће-

њем отпадака, створиће се услови да се боље искористе унутрашње резерве. Производња ће се повећати за око два пута, а нарочито полуфиналних и финалних производа, уз реконструкцију и модернизацију капацитета и развој кооперативних односа.

Дугорочним извозним аранжманима оствариће се још повољнији услови за повећани извоз и за даљи развој крупних и савремених капацитета, којима ће се постићи рационалније коришћење сировина и отпадака.

Реконструкција и модернизација капацитета обезбедиће се средствима радних организација са око 60%. При томе, рачуна се да ће се побољшати пословање радних организација њиховим окрупњавањем и бољом организацијом рада.

У индустрији целулозе и папира подигнути су нови капацитети који омогућују боље искоришћавање дрвне масе и производњу за извоз

Потпунијим коришћењем постојећих капацитета, усавршавањем технолошког процеса производње и проширењем погона производња ће се готово удвостручити. Рачуна се и са даљим повећањем капацитета целулозе и полуцелулозе на бази лишћара.

Даљи развој моћи ће да се обезбеди из средстава радних организација у просеку са око 60%.

У графичкој индустрији техничка опремљеност у односу на остале гране индустрије је релативно ниска. Капацитети су још увек расцепкани и не користе се довољно.

Увођењем нових технолошких поступака и савремене опреме и ширим преласком са занатског на индустријски начин производње повећаће се производња за око два пута.

Модернизација и реконструкција капацитета обезбедиће се средствима радних организација и банака.

ТУРИЗАМ

Интерес привреде за што шире укључивање у међународну поделу рада налаже да се поклони посебна пажња развоју нашег туризма због његових компаративних предности, које до сада нису у довољној мери коришћене.

Туристичким прометом странаца остварује се највећим делом прилив конвертибилних девизних средстава, чиме се доприноси и стварању услова за постизање конвертибилности динара.

Поред значаја за економске односе са иностранством, туризам, као веома комплексна привредна активност, подстиче развој читавог низа привредних грана. Туристичким местима и подручјима туризам пружа могућност успешног решавања њиховог економског развоја, а својим економским ефектима превазилази та подручја утичући на развој привредних делатности које га опремају и прате.

Туристички промет имао је тенденцију сталног раста, тако да је достигао промет од око 32,5 милиона ноћења у 1965. години. Достигнутим туристичким прометом странаца од 11,2 милиона ноћења и девизним приливом од око 105 милиона долара у 1965. години, Југославија учествује у Европи са 2,5% у оствареном броју ноћења странаца и са 1,5% у девизном приливу, што значи да су расположиви природни услови наше земље још увек малим делом искоришћени.

Досадашњи развој туризма карактерише, пре свега, недовољна развијеност материјалне базе туризма: недовољност капацитета угоститељства, саобраћаја, трговине и др. Такође су недовољно развијени поједини видови туризма: излетнички, транзитни, ловни, зимско-спортски и бањско-лечилишни. Све се то одражава у ниској потрошњи страних туриста.

Изградња инфраструктуре, а нарочито саобраћаја, представља повољну базу за даљу изградњу смештајних и других капацитета за остваривање већег обима промета и девизног прилива, а туризам је неопходан чинилац валоризације тих улагања.

У наредном периоду предвиђа се брзи пораст туристичког промета. Предвиђа се да се у 1970. години оствари преко 60 милиона ноћења, од чега 32 милиона ноћења страних туриста, као и ефекат од око 400 милиона долара. Тиме би се учешће Југославије у оствареном девизном приливу од међународног туризма у Европи повећало на око 6%.

Упоредо са порастом животног стандарда повећавање се и домаћи туристички промет.

Повећање туристичког промета и девизног прилива постиће ће се бољим коришћењем постојећих капацитета, изградњом нових капацитета за смештај и других капацитета у подручјима и местима у којима се могу постићи максимални ефекти, као и повећањем дневне потрошње туриста.

Поред даљег развоја постојећих облика туризма, даљом либерализацијом граничних формалности и отварањем нових граничних прелаза, потребним организационим мерама, побољшањем пропаганде и сл., у туристички промет више ће се укључити и остали видови туризма, а нарочито излетнички, транзитни, ловни, зимско-спортски, као и бањско-лечилишни и приморско-лечилишни, захваљујући могућностима које пружају постојеће здравствене установе. Тиме ће се допринети продужењу туристичке сезоне, бољем коришћењу капацитета и стварању јединственог југословенског туристичког тржишта.

Предвиђеном повећању промета и ефеката од тог промета допринеће и веће укључивање трговине, као и организовање разних услуга страним туристима.

Упоредо са развојем материјалне базе туризма одбитног је значаја и образовање кадра који ће пружати туристичке услуге вишег квалитета.

Продаја туристичких услуга биће потпомогнута ефикасном туристичком пропагандом у иностранству, нарочито усмереном на продужење туристичке сезоне и развој нових видова туризма.

Повећању туристичког промета битније ће допринети и индивидуална иницијатива у тој области. Обезбедиће се да дође до већег изражаја интерес грађана да пружају угоститељске, занатске и друге услуге туристима.

За изградњу туристичких капацитета, поред угоститељских привредних организација, биће заинтересоване и привредне организације других грана, као и банке, посебно због високог девизног рентабилитета и повољних услова за пласирање њихових средстава. Очекују се и значајна улагања иностраних инвеститора заснована на повољним условима за пласман тих средстава, а и јача оријентација наших исељеника и привремено запошљених лица у иностранству да улажу своја средства у туристичку делатност.

Ради остварења циљева у области туризма предузеће се, поред осталог, следеће:

У складу са одредбама девизног режима, као делатности које остварују девизни приход, до успостављања конвертибилности динара, осетно ће се повећати учешће радних организација у располагању девизама које остваре туристичким прометом.

Привредне организације у области туризма моћи ће закључивати иностране зајмове и друге аранжмане за потребе изградње својих објеката, с тим да саме обезбеђују отплаћивање дуга. Ради обезбеђења већег прилива иностраних средстава по овом основу, омогућиће се примена разних облика пословне сарадње.

Федерација ће путем додатних камата на кредите и путем рокова враћања кредита усмеравати део средстава банака и радних организација ради изградње капацитета намењених повећању промета странаца.

Осим тога, за стимулирање брже изградње капацитета за инострани туризам, користе се део прихода од камате коју остварује Народна банка Југославије, с обзиром да висока стопа нето девизног ефекта од туризма доприноси повећању девизног прихода и стварању потребних девизних резерви.

Републике и општине треба да подстичу развој туристичких капацитета: додатним каматним стопама за камате на кредите и роковима враћања кредита — ради усмеравања дела средстава банака и радних организација, ослобођењем од плаћања камате на пословни фонд, као и другим мерама којима се привредним организацијама у области туризма побољшавају услови привређивања.

Да би се обезбедио бржи развој иностраног туризма у првим годинама плана, у границама квоте за задуживање у иностранству, у 1966, 1967. и 1968. години користе се кредити за изградњу туристичких капацитета у годишњем износу до 190 милиона динара.

Мере кредитне и пореске политике стимулираће улагање средстава грађана и наших исељеника за изградњу објеката за пружање услуга туристима, као и за побољшање услова исхране и смештаја у домаћинствима.

ГРАЂЕВИНАРСТВО И ИНДУСТРИЈА ГРАЂЕВИНСКОГ МАТЕРИЈАЛА

У грађевинарству, и поред значајних резултата постигнутих у повећању обима изградње, у убрзању изградње појединих објеката, као и у архитектонским и инжењерским решењима, — ефикасност изградње је још недовољна.

Достигнути степен развоја карактеристичан: екстензиван начин производње са рела-

тивно ниском продуктивношћу рада, што се одражава у спорој изградњи и високом порасту цена грађевинских радова.

Основни узроци за овакво стање грађевинарства налазе се, пре свега, у познатим слабостима у досадашњој инвестиционој политици.

Мада је у производњи материјала за грађење постигнут знатан напредак, ипак грађевинарство није било обезбеђивано одговарајућим материјалима, по количини, асортиману и динамици.

Даљи развој грађевинарства и индустрије грађевинског материјала заснива се на бољем коришћењу, модернизацији и проширењу капацитета. Према предвиђеном нивоу и структури инвестиција у наредних пет година, рачуна се са повећањем обима радова за око 42% и производње грађевинског материјала за око 47%.

Квалитетне промене настаће у производњи станова за тржиште. Променама у стамбеној привреди битно су измењени тржишни услови за производњу станова. Произвођачи станова за тржиште треба да обезбеде недостајућа обртна средства и планирање својих производа.

У наредном периоду очекује се интензивнија производња савременијих грађевинских материјала и повољније снабдевање грађевинарства репродукционим материјалима.

Научноистраживачки рад биће усмерен на унапређивање индустријализације грађења, проналажење нових конструкција, увођење нових грађевинских материјала у производњи и унапређивање технологије у производњи класичних грађевинских материјала.

У оквиру предвиђених грађевинских радова повећаће се учешће високоградње, првенствено због убрзаног темпа стамбене изградње.

Због заостајања у развоју капацитета високоградње — у односу на остале капацитете, развој капацитета високоградње ће се у наредном периоду брже унапређивати. Упоредо са индустријализаци-

јом високоградње треба и даље развијати и унапређивати и капацитете грађевинског занатства.

У погледу савремених производно-технолошких решења, кретање ће све више карактерисати тражња репродукционих материјала високог квалитета којима се могу израђивати лакше, у експлоатацији повољније и по сигурности уједначене конструкције и серијска производња са тенденцијом ка производњи елемената већег формата и вишег степена обраде. Већи степен механизације и бржи прелазак на савремену организацију рада условиће равномерније и потпуније коришћење средстава производње.

Нови односи на подручју инвестиционе изградње, а посебно у стамбеној привреди, битно ће изменити услове привређивања у области грађевинарства. Стављањем извођача радова у положај произвођача повећава се заинтересованост за економичније грађење. Политика опште стабилизације привреде позитивно ће се одразити на стварање нових односа у грађевинарству и на скраћивање активизационог периода инвестиција.

Успешнијој и рационалној стамбеној изградњи у већим градовима и индустријским центрима допринеће и урбанистички и други услови које ће општине и други фактори створити за концентрисану и континуирану изградњу станова за тржиште. На бази серијске индустријске производње елемената и конструкција обезбедиће се већа примена монтажних система грађења. У том правцу утицаће и банкарски механизам путем стимулирања и усмеравања средстава намењених за стамбену изградњу.

Расположиви капацитети и стручни кадрови, као и већ стечена искуства, пружају реалне могућности да се учешће привредних организација грађевинарства на страном тржишту све више повећава.

Да би се у грађевинарству побољшао квалитет изградње и убрзало увођење индустријских метода на бази високосеријске производње елемената и конструкција за уграђивање, брже ће се уводити стандардизација и типизација.

Повећању ефикасности грађења допри-
неће измена прописа и узанса, с тим да
поруџбине у грађевинарству базирају на
комплетној производној целини по унапред
утврђеној цени објеката у целини — по ин-
жењеринг-систему. као и на прихватању
прецизних међусобних обавеза сауговарача
у погледу одржавања рокова, квалитета
изведених радова и услова експлоатације
изграђених објеката.

ОвOME ће нарочито допринети израда
средњорочних и дугорочних програма раз-
воја радних организација појединих гру-
пација и привредних грана и благовремено
укључивање грађевинарства у њихову ре-
ализацију. Исто тако брже прерастање из-
вођача радова у произвођаче инвестицио-
них објеката омогућиће се и доношењем
одговарајућих законских прописа.

Проширење капацитета за серијску
производњу елемената и конструкција за
индустријску изградњу станова обезбедиће
се средствима грађевинских организација,
банка и радних организација за газдова-
ње стамбеним фондом, као и других орга-
низација које су заинтересоване за индус-
тријску производњу станова.

Остале радне организације грађеви-
нарства у проширеној репродукцији осла-
њаће се, углавном, на сопствена средства.

Повећано учешће радних организација
грађевинарства на страном тржишту треба
да се обавља организовано у међусобној
пословној сарадњи предузећа и пословних
удружења. Банке треба да погодним стиму-
лативним методама пруже подршку развоју
разних облика извоза грађевинских капа-
цитета.

Од индустрије грађевинског материјала
савремена грађевинска техника захтева
производњу материјала широког асортима-
на и високовредних физичких својстава,

која до сада није у потпуности била обезбеђена. Производња лаких и рационалнијих материјала заостаје за производњом класичних грађевинских материјала. Због недостатка цемента, увоз тог производа се последњих година стално повећавао.

Реформом су створени услови за сопствено финансирање проширене репродукције код већег дела радних организација. Међутим, за повећање производње цемента биће потребно обезбедити допунска средства.

Рачуна се са већим порастом производње индустрије грађевинског материјала. Нови услови ће наметнути интензивнији пораст производње савремених, за уграђивање рационалнијих грађевинских материјала.

Учешће савремених грађевинских материјала повећаће се од око 18% у 1965. години — на око 28% у укупној производњи материјала за грађевинарство у 1970. години.

Производња цемента повећаће се од 3,0 милиона тона у 1965. години — на око 4,1 милион тона у 1970. години. Пошто се предвиђа већи ниво потрошње овог грађевинског материјала, недостајуће количине до 1970. године подмириваће се из увоза.

Повећање производње може да се обезбеди бољим коришћењем изграђених капацитета и њиховом реконструкцијом, а делимично и изградњом нових, економичнијих капацитета.

Средства за модернизацију производње, проширење и изградњу нових капацитета индустрије грађевинског материјала обезбедиће радне организације из својих фондова, а где за то постоји интерес — из банкарских кредита и удружених средстава непосредних потрошача и произвођача грађевинских материјала.

Ради повећања производње цемента федерација ће подстицати бржи развој цементне индустрије учешћем у финансирању

са 20% од укупних инвестиција за изградњу капацитета до 6 милиона тона, с тим да ће се производња од 6 милиона тона достићи после 1970. године и тако у знатној мери уравнотежити биланс цемента.

На основу средњорочних планова на свим нивоима, грађевинарство ће имати дугорочнију оријентацију за своју развојну и пословну политику.

ТРГОВИНА

Процес промета робе представља неопходну фазу у процесу друштвене репродукције, па од режима и механизма промета и његове ефикасности и економичности зависи складнији развој и стабилност привреде. Зато је улога трговине као основног носиоца у сфери промета од посебног значаја за бржи развој производње, за убрзање обрта капитала итд., односно за решавање проблема који утичу на интензификацију привређивања и смањивање трошкова привреде.

Трговина се у протеклом периоду није развијала у складу са развојем привреде, посебно производње, иако су последњих година вршена већа улагања, у односу на ранији период, у проширење, реконструкцију и модернизацију трговине. Знатна издвајања за друштвену заједницу као и ограничења у образовању цена у трговини, одразила су се на недовољно остварење дохотка односно акумулације у овој делатности.

Карактеристика садашњег стања трговине је неразвијеност и уситњеност трговинске мреже, што се нарочито испољава у недовољном продајном и смештајном простору и у ограничениости трговине на локална подручја. У таквим условима трговина није довољно доприносила убрзавању и појевљивавању промета и није вршила

довољан утицај на проширивање тржишта, развој производње и стварање других услова за побољшање животног стандарда.

У наредном периоду трговина ће имати много већу улогу на тржишту. Трговина ће бити активан фактор убрзања обртања средстава и брже циркулације робе, утицаће на шири асортиман производа и на економичнију и квалитетнију производњу. Њен даљи развој и органско функционисање у процесу друштвене репродукције убрзаће се под утицајем снажнијег дејства тржишних законитости, што ће допринети да њена економска улога дође до правог изражаја.

Трговинске организације, уз сарадњу са другим радним организацијама, у остваривању заједничког интереса, у већој мери ће се укључивати у вршење промета репродукционог материјала и резервних делова тамо где то доприноси бржем обртању средстава, обезбеђењу континуираног процеса производње, квалитетнијој производњи и проширењу асортимана. У вези с тим, трговинске организације треба да постану битан фактор у промету репродукционог материјала, обезбеђујући одговарајућу структуру залиха. То ће представљати нови фактор за стабилност тржишта, растерећење индустрије од непотребних обртних средстава и смањење трошкова производње, и стварати повољније услове за ефикасније функционисање тржишта репродукционих материјала и опреме. Мерама кредитне политике, девизног режима и другим мерама треба подржати таква кретања.

Извршење овако значајних задатака постизаће се, нарочито, ослобађањем трговинске делатности од административних ограничења у вршењу промета робе, економским јачањем трговинских привредних организација и даљим развојем и модернизацијом трговинске мреже. У таквим условима појачаће се и интерес других органа, нарочито општина, за развој трговине.

Развој трговине кретаће се делом у правцу стварања крупних, економски и кадровски јаких привредних организација које ће располагати широком

мрежом продавница са делокругом пословања ван оквира општина па и република. Овакав развој оствариваће се и интеграцијом на ширем подручју и повезивањем са привредним организацијама из других области привреде ради остваривања заједничких интереса. Проширењу капацитета трговине допринеће продавнице на селу, покретне продавнице, киосци и сл., а успоставиће се и упрошћенији и еластичнији облици и односи у вези са вршењем трговинске делатности — поверавањем радних јединица за промет одређене робе на мало уз уговорени паушал без заснивања радног односа, или на сличан начин ангажовањем лица у продаји робе итд.

Продају својих производа, преко сопствених продавница или у сарадњи са трговинском мрежом, организоваће и произвођачке организације, што ће обезбедити знатнији утицај потрошача на производњу и допринети бржем обртању средстава.

Произвођачи и њихова пословна удружења и даље ће доприносити повећању продајних капацитета и успостављању непосредних веза са тржиштем организовањем савремених продајних капацитета.

Трговина ће постати још значајнији фактор снабдевања туристичких подручја и повећања туристичке потрошње.

Успостављању складнијих односа на тржишту пољопривредних производа допринеће уговарање производње и испоруке, обезбеђење потребних резерви пољопривредних прехранбених производа, као и изградња одговарајућег складишног простора.

Образовање цена у трговини ће се постепено либерализовати у складу са општом политиком и режимом цена, а доћи ће у већој мери и до уговарања рабата између произвођача и трговинских организација.

Модернизација постојећих и изградња нових продајних и смештајних капацитета вршиће се, пре свега, из сопствених средстава радних организација, као и из средстава банака.

УГОСТИТЕЉСТВО

Потребе грађана, повећање њиховог стандарда и све већи развој туризма пружају могућност угоститељству да у новим условима привређивања развија у пуној мери своју активност.

Развој угоститељске делатности биће усмерен нарочито:

- на интензивније коришћење и бржу модернизацију постојећих капацитета и побољшање услуга:

- на изградњу смештајних и других капацитета ради обезбеђења туристичког развоја:

- на изградњу угоститељских капацитета за пружање услуга исхране становништва у савременијим типовима ресторана (самопослуге, експрес-ресторани, снек-барови итд.) и на организовање масовне исхране уз потпуније коришћење постојећих капацитета, као и на заједничку изградњу савремених објеката за исхрану и одмор радника и њихових породица:

- на образовање крупних, савремено организованих и опремљених радних организација које ће бити способне да самостално врше проширену репродукцију и да доприносе развоју иностраног туризма:

- на подизање стручне спреме запошљених и оспособљавање нових стручних радника — за боље вршење услуга и успешније руковођење угоститељским радним организацијама.

За развој угоститељства од значаја је веће укључивање самосталних угоститеља у вршење ове делатности, ангажовањем сопствених средстава и кредита за изградњу капацитета, а нарочито у малим туристичким местима дуж магистралних путева и у излетничким местима.

ЗАНАТСТВО

Бржи развој занатства биће подстицан порастом производње и личне потрошње и увећаним коришћењем савремених техничких средстава уопште, а посебно у домаћинствима, као и даљим јачањем

стамбеног фонда. У оквиру укупног занатства, чији ће се обим у 1970. години готово удвостручити у односу на 1965. годину, услужно занатство ће нарочито порасти.

Поједини видови занатства развијаће се у републикама и општинама различито, према потребама производње, друштвених служби и грађана на њиховој територији, што ће у плановима друштвено-политичких заједница доћи до изражаја.

Предвиђени пораст грађевинског занатства знатно је бржи од предвиђеног пораста грађевинарства и у складу је са реалним могућностима, што ће бити побольшати могућности одржавања грађевинских објеката, као и њиховог бржег довршавања.

У услужном занатству нарочито ће се развијати капацитети за техничке услуге и одржавање стамбеног фонда, а посебно за ауто-ремонтне услуге. У 1970. години располагаће се са најмање троструко већим капацитетима за одржавање и поправку моторних возила.

Ради бржег развоја капацитета за вршење техничких услуга, неопходно је веће улагање средстава произвођача и увозника у савремене капацитете за одржавање производа које они стављају у промет.

Развој туризма захтеваће шире и потпуније укључивање занатства, а нарочито услужног, за подмиривање разноврсних потреба туриста.

У складу са растом личних доходака и животног стандарда, у већим потрошачким центрима организоваће се савременије вршење разних услуга, нарочито услуга хемијског чишћења и прања рубља, формирањем већих услужних капацитета за цело подручје градова и стамбених насеља.

Производно занатство развијаће се у правцу кооперације са индустријом, нарочито у производњи артикала за монтажу или склапање великог броја делова и производњи занатских производа за извоз, производа уметничког занатства, сувенира и разних других артикала малих серија а великог асортимана.

Брзом порасту занатства допринеће веће укључивање индивидуалних занатлија у развој услужног занатства, посебно кроз разне облике повезивања са друштвено организованом производњом.

Савезним прописима регулисаће се обавезе произвођача и увозника разне опреме (моторних возила, савремене опреме за домаћинства и друго) да изграђују капацитете за одржавање производа које стављају у промет и обезбеђују им услове за рад.

Ствараће се повољнији услови индивидуалним занатлијама за вршење занатске делатности. Овоме би допринело и доношење републичких прописа и мера које би омогућиле веће и повољније укључивање занатлија у пензионо и здравствено осигурање, као и одговарајуће пореске и друге мере комуна односно градова које ће подстицати развој занатства (обезбеђење пословних просторија и слично).

У наредном периоду створиће се услови за бржи и свестранији развој домаће радиности, нарочито њеним усмеравањем на већу производњу производа намењених туризму и извозу, као и на производњу појединих делова за потребе индустрије и других грана привреде.

Статус домаће радиности, сигурност рада у њој и њен положај регулисаће се прописом. Општине треба да пореском политиком и другим мерама обезбеде повољне услове за развој домаће радиности.

СТАМБЕНА ПРИВРЕДА

У протеклом периоду ојачала је материјална основа стамбене привреде. Захваљујући повећаној стамбеној изградњи укупан број станова повећан је од 1956. до 1964. године за око 650.000 или око 17%. Број изграђених станова је повећан од 2,1 на

1.000 становника у 1956 години — на 4,1 у 1960. и 6,3 у 1964. години. Фондови за стамбену изградњу су у томе одиграли позитивну улогу, јер су на основу сталних прихода постали организатори и наручиоци великог броја станова

Међутим, изградња станова је заостајала за потребама радних људи, а систем финансирања и друштвени односи у тој области нису више одговарали насталим променама у целој привреди. Станарине нису омогућавале одржавање стамбеног фонда, нити су подстицале грађане и радне организације на учешће у стамбеној изградњи. Услед неекономских станарина и оваквих друштвених односа, у овој области настале су велике разлике међу грађанима у вези са условима за решавање њихових стамбених проблема. Стамбена изградња је услед тога, а у условима у целини врло високих и екстензивних инвестиција у привреди, била све мање ефикасна. И поред тога што су се средства за стамбену изградњу врло брзо повећавала, број изграђених станова у друштвеном сектору стагнира за последњих неколико година. Овакав развој у овој области, као и уопште у инвестиционој изградњи, није подстицао индустријализацију грађења станова, што се све негативније одражавало на стандард радних људи.

У овој области променама у систему створени су основни предуслови за ефикаснији развој стамбене привреде. То се огледа, пре свега, у формирању економског нивоа станарина, преношењу средстава стамбеног доприноса на радне организације, образовању организација за газдовање стамбеним фондом и укључивању стамбене изградње у систем кредитирања преко банака. Тиме су остварени основни системски предуслови за прелазак на масовну индустријску производњу станова за тржиште.

Полазећи од извршених промена у систему у овој области, у наредном периоду даљом конкретизацијом начела тога система и унапређивањем услова привређивања и даље ће се подстицати успешан и економски рационалан развој ове делатности. Од посебног је значаја да се станарине формирају на таквом нивоу који ће изједначити трошкове становања закупаца станова и оних који граде стан у личној својини и помоћу кредита. Тиме ће станарине добити значајније место у структури личне потрошње и породичног буџета и подстицати економски интерес грађана за набавку стана и одвајање средстава из личног дохотка за ту сврху. Рачуна се да ће годишња станарина износити у просеку целе земље око 4% од вредности стамбеног фонда у закупу. Индивидуалне станарине ће бити, међутим, различите — према структури стамбеног фонда у закупу, квалитету стана, политици стамбених предузећа и општина.

Предузећа за газдовање стамбеним фондом и општине треба да воде такву политику станарина која ће при датим тржишним ценама стана, обезбедити одржавање, замену и проширену репродукцију.

Општине треба да у оквиру законских прописа створе услове за активно учешће кућних савета у управљању стамбеним фондом, посебно у одржавању станова и стамбених зграда.

У наредном периоду створиће се услови за почетак спровођења новог система финансирања стамбене изградње. Радне организације са средствима стамбеног доприноса и одвајањима из фондова заједничке потрошње, имаће одлучујућу улогу у финансирању. Рачуна се да ће радне организације у наредном периоду располагати са око половином укупних средстава за стамбену изградњу у просеку целе земље. Организације за газдовање стамбеним фондом ће из станарина формирати средства за просту и за проширену репродукцију. Рачуна се да ће оне преко станарина остварити средства која ће износити око 12 до 14% од укупних средстава за стамбену изград-

њу. Оваква средства омогућавају радним органи-
зацијама и предузећима за газдовање стамбеним
фондом да постану мобилизатори средстава из дру-
гих извора за стамбену изградњу, пре свега средстава
из личних доходака грађана. Цени се да је могуће
у наредних пет година да радници издвоје око 3%
од укупне масе личних доходака за учешће у на-
бавци стана, с тим што би тај процент у 1970. го-
дини био виши. Обим издвајања средстава за стам-
бену изградњу из личних доходака биће различит
по појединим местима, зависно од реалне куповне
снаге радника, функционисања новог система фи-
нансирања и других специфичности. Одређивањем
услова кредитирања банке ће вршити значајан
утицај на обим улагања средстава радних организа-
ција и грађана у стамбену изградњу, и на могућ-
ност коришћења ових средстава за јачање кредит-
ног потенцијала банака. Рачуна се да би при сада
предвидљивим условима било могуће да се форми-
рају такви односи у финансирању, да средства ку-
паца станова износе око 60%, а кредити од банака
око 40% од укупне вредности стана. То је просечан
однос за целу земљу, који ће по појединим краје-
вима и местима зависити од активности радних ор-
ганизација у прикупљању средстава из личних до-
ходака, затим активности банака у мобилизирању
средстава радних организација и грађана, као и од
других специфичности

Радне организације треба да разраде
своје програме решавања стамбених проб-
лема радника и на основу тога да утврде
механизам и критеријуме за финансирање
који ће подстицати интерес за лична ула-
гања у куповину стана. Овакви програми
треба да буду основа за дугорочну послов-
ну сарадњу са банкама и предузећима за
газдовање стамбеним фондом ради обезбе-
ђивања допунских кредита и изналажења
најефикаснијих могућности за решавање
стамбених проблема радника.

Увођењем наменске штедње за купови-
ну стана у разним облицима, како за гра-
ђане тако и за радне организације, орочава-

њем ових средстава ради добијања кредита, уз депозите радних организација, банке ће повећавати своју могућност кредитирања стамбене изградње. Дугорочне кредите банке ће одобравати уз повољнију каматну стопу, пошто су законом ослобођене од плаћања камате на та средства.

Општине треба да створе такве услове за стицање дохотка организација за газдовање стамбеним фондом, да оне буду заинтересоване за што јефтинију и рационалнију изградњу и за што боље одржавање стамбеног фонда.

Организације за привредно пословање стамбеним фондом у друштвеној својини, заједно са банкама, радним организацијама и грађанима, удруживаће средства и подстицаће у разним облицима повећање стамбене изградње.

Спровођење у живот новог система финансирања стамбене изградње, и средства која ће се на тој основи формирати, омогућиће стварање масовне тражње за становима. То отвара могућности у градовима и индустријским центрима за масовну производњу станова. То ће захтевати и битне промене у начину изградње станова и прелазак на концентрисану и континуирану изградњу станова за тржиште, ослоњену на веће примењивање монтажног и полумонтажног система грађења. То ће изискивати и бржи развој производње савремених грађевинских елемената као један од услова за индустријски начин изградње кућа појединаца. Благовремено уређивање грађевинских терена постаје један од битних фактора за остваривање оваквих промена у изградњи станова.

Рачуна се да ће се за наредних пет година изградити преко 700 000 станова. То је око 15% од садашњег броја станова у целој земљи. У већим градовима и индустријским центрима изградило би се око 300 000 станова. Оваквом изградњом ће се осетно повећати и проширити материјална основз стамбене привреде. У тим условима је од посебног

значаја да се побољша одржавање станова и стамбених зграда

На бази програма радних организација, општине, у сарадњи са радним организацијама и банкама, треба да разраде програме развоја стамбене изградње као основе за планирање и благовремено стварање општих урбанистичких и комуналних предуслова за њен успешан развој.

Општине треба преко урбанистичких планова и организација за комунално уређивање земљишта да обезбеде предуслове за индустријску производњу станова.

Индустријска производња станова омогућиће се благовременим и дугорочним укључивањем произвођача станова за реализацију програма развоја стамбене изградње.

У складу са повећањем производње грађевинског материјала нужно је стварати услове за индивидуалну изградњу станова. На стварање повољнијих услова за ову изградњу утицаће се, између осталог и политиком пореза на промет грађевинског материјала.

КОМУНАЛНА ПРИВРЕДА

У протеклом периоду проширена је материјална основа комуналних делатности и повећан је обим њихових услуга. Проширена је водоводна и канализациона мрежа, повећане су површине улица са савременом калдрмом, побољшано је одржавање чистоће. Међутим, развој комуналних делатности у периоду од 1956. до 1964. године и поред све већих инвестиција, није био у складу са потребама произишлим из развоја градова и насеља, повећане стамбене изградње и проширења капацитета друштвених служби и привреде, и довео је до релативног застојања ових делатности. Економски по-

ложај ових делатности побољшао се у протеклом периоду, а нарочито спровођењем мера реформе. Тиме су створени основни предуслови да радне организације у овој делатности постану носиоци проширене репродукције.

У наредном периоду комуналне привредне организације мораће у насталим условима да се оспособљавају за савременије пословање бољом организацијом и рационалнијим коришћењем капацитета. То је битан предуслов за ефикаснији развој и за решавање многих материјалних проблема у овој области. Подизањем ефикасности привређивања ствараће се и услови за формирање цена комуналних услуга, које ће бити у складу са општом политиком цена и политиком подизања животног стандарда.

У наредном периоду потребно је убрзати проширену репродукцију комуналних делатности. Тога ради побољшаће се однос између инвестиција у комуналне фондове и инвестиција у станове. Док је у протеклом периоду однос инвестиција у станове и комуналне фондове био 80:20, у наредном периоду требало би да се постепено поправи на око 70:30, да би се обезбедила потребна комунална изградња за проширени обим и рационалнију стамбену изградњу, као и постепено побољшање комуналног стандарда у већ изграђеним насељима. Нарочито је потребно да се на бази повећања инвестиција ефикасније врши комунално припремање грађевинских терена.

У стварању економски повољних услова за развој комуналних делатности, посебно је значајна улога општина. Републичким плановима и мерама треба створити услове општинама да располажу стамбеним и дугорочним изворима за финансирање и кредитирање комуналних делатности. За ове сврхе требало би наменити, поред доприноса за коришћење градског земљишта и накнаде за уступање овог земљишта, још и буџетска средства општина (део кућарине) и део средстава пут-

них фондова и водног доприноса. На тај начин би се формирала стабилна основа за напуштање буџетског финансирања ове делатности и стварали повољни услови за кредитирање комуналних организација, посебно водовода и канализације и финансирање изградње објеката колективне комуналне потрошње. Тиме треба стварати и услове за доследнију примену принципа дохотка у радним организацијама у овој области, чиме ће се оне економски оспособљавати као носиоци проширене репродукције.

Посебно се истиче одговорност општина у припремању, уређивању и комуналном опремању земљишта. Финансирање уређивања земљишта треба да се врши из наведених извора за комуналне делатности.

Трошкови опремања земљишта могу се делом покривати из цене стана, као и из учешћа других инвеститора који граде на градском земљишту.

Банке треба да кредитирају проширену репродукцију у области комуналних делатности на бази истих извора средстава као и за станове. Друштвено-политичке заједнице моћи ће субвенционирањем камате да стимулишу банке на прикупљање и других средстава и њихово пласирање у ову област.

Административно ограничавање цена комуналних услуга постепено ће се напустити и ствараће се услови за формирање тих цена на економски оправданом нивоу, уз одговарајућу друштвену контролу цена. Затим, створиће се услови за ликвидирање диференцирања цена комуналних услуга према корисницима.

Општине треба да преиспитају и утврде урбанистичке и комуналне нормативе који би били у складу са економским могућностима купаца станова и радних организа-

ција, како у стамбеној и комуналној привреди, тако и у привреди уопште.

Друштвене службе су се у протеклом периоду брзо развијале, а неке од њих имају релативно високо учешће у расподели националног дохотка. Тај развој је, међутим, карактеристичан по екстензивности и формирању недовољно селекционисаних установа, које делају расцепкано, што је довело до релативно високих трошкова пословања и смањивања ефикасности ових служби. Систем финансирања није у довољној мери подстицао интерес радних организација и грађана за ефикасан развој појединих друштвених служби.

Промене извршене у привредном систему још више су потенцирале потребу да се повећа ефикасност друштвених служби као основа за повећање њиховог дохотка и складније укључивање њиховог развоја у економски и друштвени развој земље.

Повећањем националног дохотка проширавање се материјална основа друштвених служби и тиме услови за остваривање њихове све значајније улоге у економском развоју и повећању животног стандарда. Финансирање ових делатности развијаће се тако да ће се све више подстицати интерес самих грађана и радних организација за њихов развој. То ће се постићи тако што ће се средства за ове службе одвајати делом путем доприноса на бруто личне дохотке радника из одговарајућих фондова и буџета друштвено-политичких заједница. Међутим, пораст реалне куповне снаге ће омогућавати да се одговарајући део средстава за развој ових делатности формира и из цена њихових услуга, које ће се плаћати из нето личног дохотка. Тиме ће се стварати услови за доследније формирање дохотка у овим службама, у складу са друштвеним значајем, корисношћу и резултатима њиховог рада. Непосредан интерес грађана за развој ових служби ће се повећати, а тиме и њихов утицај на ефикасност њиховог пословања.

Поједине друштвене службе развијаће се различито, према потребама и могућностима. Њихов развој зависиће од друштвеног значаја, њихове функције, од њиховог утицаја на привредни развој, као и од достигнутог нивоа и специфичности привредног развоја, као и економске и друштвене структуре и других момената у појединим регионима. Иако ће се материјална база ових делатности проширивати, и даље ће постојати одговарајуће тешкоће у задовољавању врло широких потреба, које већ постоје у овим делатностима и које ће моћи постепено да се савладавају у складу са решавањем проблема финансирања ових делатности.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

У протеклом периоду проширила се материјална и кадровска основа здравствене заштите. То је довело до знатног побољшања здравственог стања народа. Међутим, у протеклом периоду развој здравствене службе био је неравномеран и екстензиван, са порастом трошкова који не одговарају увек постигнутим резултатима. Нису се развијале комплексне здравствене службе, него су се формирале установе које делају расцепкано, што повећава трошкове пословања и снижава општу ефикасност службе. Неусклађен развој и начин коришћења стационарних установа такође је утицао на несразмерно повећање трошкова и на смањење ефикасности здравствене заштите. На то је утицала и недовољна изграђеност система финансирања, што је успоравало потпунију примену принципа дохотка и развој самоуправљања у овој области. Трошкови за здравствену заштиту учествују са близу 6% у националном дохотку — према 4% у 1956. и око 5% у 1960. години.

За опште унапређење здравља и за рационално трошење средстава у овој области од посебног је значаја да се здравствена заштита и здравствена служба развијају у наредном периоду у правцу што

веће оријентације на предузимање превентивних мера. У том правцу развијаће се, у првом реду, амбулантно-поликлиничке и диспанзерске установе, као и хигијенско-епидемиолошка служба. Вршиће се такође модернизација постојећих болничких капацитета и њихово савремено опремање, а структура тих капацитета прилагођаваће се потребама патологије. Унапредиће се здравствена заштита деце и мајки, и предузимаће се и даље мере за смањивање масовних обољења (нарочито туберкулозе и акутних заразних болести, као и хроничних болести). Створиће се повољнији услови за унапређење здравствене заштите радника, која постаје све сложенија у условима интензивирања привредног развоја, и прошириће се здравствена заштита пољопривредних произвођача. Тoga ради ће се остварити комплексна здравствена заштита и такво програмирање као основа за систематско предузимање мера за унапређење и рационалан развој здравствене службе.

Материјална основа за развој здравства у наредном периоду прошириваће се у складу са порастом националног дохотка.

Знатније ће порастати број лекара и осталог медицинског особља, при чему треба стварати услове за рационалнији и равномернији размештај. Такође би требало у образовању стручних кадрова за здравство обезбедити школовање потребног броја кадрова за превентивну медицину.

Потребно је да се у наредном периоду проуче дугорочни развојни проблеми у области здравствене заштите и да се разраде одговарајући дугорочни програми.

Да би се обезбедило повећање ефикасности рада здравствене службе и унапређење здравствене заштите, извршиће се у наредном периоду промене у начину финансирања здравствене заштите и организацији здравствене службе, које треба да битно повећају интерес грађана, радних организација и друштвено-политичких заједница за рационалност рада здравствене службе.

Промене у систему финансирања регулисаће односе између здравствене службе и фондова здравственог осигурања, радних организација и самих осигураника, као и односе у здравственој служби и у здравственим установама. Овим променама треба подстаћи интерес здравствених установа да на бази програма унапређења здравствене заштите и резултата које постижу, буду првенствено заинтересоване за оне облике здравствене заштите који обезбеђују најпотпуније резултате у очувању здравственог стања, за економски и медицински рационалну поделу рада и интеграцију. То ће утицати на унапређење унутрашњих односа у здравственим установама, а нарочито кроз расподелу дохотка према резултатима рада, стимулирајући здравствене раднике на већу одговорност за здравствено стање становништва и на развијање ефикасније и рационалније здравствене службе.

Тиме ће се повећати ефикасност и рационалност потрошње и створити услови за формирање дохотка из кога ће бити могуће издвајати одговарајућа средства и за проширену репродукцију. Цене и доходак здравствених установа садржаваће и одговарајућа средства за амортизацију и део за проширену репродукцију. На тај начин здравствене установе биће све више носиоци проширене репродукције. Подстицаће се обједињавање средстава за инвестиције у здравству.

Субвенционирањем камате друштвено-политичке заједнице моћи ће да стимулирају банке на прикупљање кредитних средстава и њихово пласирање у ову област.

У складу са порастом дохотка пољопривредних произвођача и повећањем средстава из њиховог доприноса, унапређиваће се систем њихове здравствене заштите и здравственог осигурања.

СОЦИЈАЛНО ОСИГУРАЊЕ

У протеклом периоду потрошња у социјалном и здравственом осигурању повећана је знатно брже од националног дохотка.

Веома брзо повећање броја пензионера, битније усклађивање пензија у односу на личне дохотке, велики пораст запошљености и у вези с тим пораст потрошње у области здравственог осигурања радника, довели су до скоковитог повећања потрошње у овој области.

Учешће издатака за пензије у националном дохотку повећано је од 2,55% у 1956 — на 2,81% у 1960. години и 4,43% у 1965. години. Трошкови здравственог осигурања радника учествовали су у националном дохотку са 3,30% у 1956, 4,62% у 1960. и 5,74% у 1965. години. Сва потрошња у области социјалног и здравственог осигурања радника, заједно са дечјим додацима, учествовала је у националном дохотку са 9,48% у 1956, 10,46% у 1960 и 12,49% у 1965. години.

Међутим, разлози за овакав раст потрошње леже и у недоследној примени постојећих прописа и у неправилностима у спровођењу појединих права у овој области, недовољној изграђености система, посебно система здравственог и инвалидског осигурања.

Укупна потрошња која се остварује у осигурању радника у наредном периоду треба да расте у сразмери са порастом личних доходака радника. Укупна потрошња у овој области (пензије и инвалидине, здравствена заштита радника и дечји додаци) износила би у 1970. години око 13,4% од националног дохотка. То ће бити различито по републикама, зависно од нивоа запошљености, старосне структуре запошљених, броја и структуре пензионера и др.

Доследном применом постојећег система у овој области и одговарајућим проме-

58
нама у појединим врстама осигурања, обезбедиће се да се у целини потрошња развија у материјалним оквирима који ће произићи из пораста личних доходака радника. Тиме ће се отклонити потреба лимитирања збирне стопе социјалног осигурања.

До изналажења трајних решења у области социјалног и здравственог осигурања, неће се законом прописивати мере које би проширивале права и повећавале потрошњу.

ИНВАЛИДСКО-ПЕНЗИЈСКО ОСИГУРАЊЕ

У наредним годинама и даље ће бити висок пораст броја пензионера, чиме ће се, нарочито у последњим годинама овог планског периода, још више променити однос између броја запошљених и броја пензионера. Рачуна се да ће на 100 активних осигураника у 1970. години бити 23 корисника пензије — према 19,5 у 1965. години. То ће проузроковати врло брзи пораст трошкова инвалидско-пензијског осигурања, па ће захтевати да се предузму мере како би се укупна потрошња у овој области свела у материјалне оквири који ће произићи из пораста продуктивности рада и националног дохотка, као и обима прихода који ће се на основу пораста личних доходака остваривати у фондовима инвалидско-пензијског осигурања

Нужно је да се у свим видовима пензионисања обезбеди стриктно спровођење законских услова за пензионисање и отклоне извори негативних појава, како у формирању пензијског основа за одређивање нових пензија тако и у погледу радног стажа и др. Треба спречавати случајеве пензионисања којима радне организације решавају проблеме постојећих резерви радне снаге.

Изразито висок пораст броја инвалидских пензионера указује на проблеме и у самом систему инвалидског осигурања: неусаглашеност система са савременим односима у производњи и расподели,

недостаци у систему заштитних мера, слабости у оцени инвалидности и слично.

Потребно је убрзати рад на проучавању и систематском решавању проблема инвалидског осигурања, да би се појачао материјални интерес радних организација за отклањање узрока који доводе до високог прилива инвалидских пензионера и створили услови за потпунију рехабилитацију и запошљавање инвалида рада.

И даље ће се јачати улога самоуправе која је одговорна за спровођење ових видова осигурања. Успоставиће се и у овој области такви односи између фондова, радних организација и осигураника, који ће подстицати њихов материјални интерес за стицање и коришћење појединих права.

Потребно је проучити дугорочне проблеме у области пензионог осигурања с обзиром на садашњи висок прилив пензионера као и на очекивани прираст после 1970. године.

ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРАЊЕ

С обзиром на утицај здравственог стања на радну способност и продуктивност рада и с обзиром на обим издвајања за здравствено осигурање радника у односу на личне дохотке, потребно је у наредном периоду у већој мери усмерити потрошњу у здравственом осигурању на оне факторе који могу утицати на смањење изостанка са посла, повећање радне способности и очување здравља уопште. Рационалнијом потрошњом, мањом стопом раста запошљености и адекватнијим повећањем интереса самих радника и радних организација и здравствених установа за подизање и очување здравља, стварају се у наредном периоду реални услови за знатно спорији пораст потрошње.

У систему права и финансирања здравственог осигурања радника спровешће се одговарајуће промене, да би се повећао непосреднији материјални интерес радника,

радних организација и здравствених установа за рационалније коришћење средстава фондова здравственог осигурања и подизање ефикасности здравствене заштите. Овим променама треба остварити јачање улоге и одговорности самоуправе у области здравственог осигурања радника, како у одређивању права тако и у рационалнијем и економичнијем трошењу средстава фондова здравственог осигурања. До изналажења ових трајнијих решења у систему, спровешће се, у оквирима које пружа постојећи систем, одговарајуће мере које ће обезбедити кретање потрошње у овој области у границама расположивих средстава.

Унапређивање се систем личне партиципације у појединим областима здравствене заштите.

Заједнице социјалног осигурања треба да доследно користе постојеће могућности у систему, ради стварања односа који ће подстицати интерес радника, радних организација и здравствених установа за смањивање одсуствовања са посла.

У складу са порастом дохотка пољопривредних произвођача и повећањем средстава из њиховог доприноса, унапређивање се здравствена заштита земљорадника у оквиру њиховог здравственог осигурања. У оквиру основног и проширеног здравственог осигурања земљорадника треба постићи ширу здравствену заштиту деце и омладине на селу.

Самоуправне организације здравственог осигурања земљорадника требало би да се у јачој мери развијају као носиоци политике унапређивања здравствене заштите на селу и да, у сарадњи са друштвено-политичким заједницама и заинтересованим органима и организацијама, доприносе сталном побољшању материјалних услова за даљи развој ове области.

Ради унапређивања здравственог осигурања земљорадника потребно је спровести промене у систему финансирања којима

би се регулисали проблеми у вези са утврђивањем основе и утврђивањем доприноса, као и проблеми у вези са притицањем средстава у фондове здравственог осигурања земљорадника.

ДЕЧЈА ЗАШТИТА

Развој дечје заштите је у протеклом периоду веома заостајао за потребама које су произишле из развоја привреде, све веће запошљености жена и положаја радне породице. Дечјим установама је обухваћено у непољопривредним домаћинствима свега око 5% деце одговарајућих година живота. Развој дечјих установа је био несистематски и нестабилан. У основи ових проблема леже недовољна улагања и нерегулисани извори и начин финансирања дечје заштите.

У наредном периоду прошириће се материјалне могућности за комплексну заштиту деце радних људи, а посебно деце радника у градовима и индустријским центрима. Уз посредно помагање породицама са децом путем дечјих додатака, прошириће се могућности за непосредну дечју заштиту развојем дечјих установа за предшколску и за школску децу и омладину. Ово је од нарочитог значаја с обзиром на све већу запошљеност жена и положај радне породице, и садашње незадовољавајуће стање у овој области. У развијању непосредне дечје заштите нарочито ће се повећати улога радних организација и општина, с обзиром на њихов непосредни економски и друштвени интерес за побољшање дечје заштите. Републике и општине треба својим плановима и другим мерама да утичу на стварање повољних услова за развој здравствене и социјалне заштите деце, као и за васпитавање деце. Посебно треба предузети мере за смањивање смртности одојчади, за развијање васпитног рада са предшколском децом, као и за брже оснивање установа за обрађивање и рехабилитацију деце ометене у психичком и физичком развоју.

Променама у систему финансирања дечје заштите створиће се услови да општине уз допринос за дечју заштиту, буду подстакнуте на ангажовање других извора за стабилно финансирање ове области. То су, пре свега, средства радних организација намењена дечјој заштити, фондова здравственог осигурања, фондова за образовање, дечјих установа и самих грађана. Тиме би се створила материјална основа за остваривање споразумно утврђених програма, акција и мера за унапређивање и развој дечје заштите.

Радне организације у сарадњи са општинама треба својим статутима и правилицима да утврде своју улогу у развијању услова за непосредну заштиту деце радника, а планом да утврде средства и програм развоја, као и облике сарадње са општином и другим заинтересованим радним организацијама.

Општине и радне организације у овој области треба заједнички да утврде услове и критеријуме по којима ће сами грађани плаћањем цена услуга у установама дечје заштите учествовати у финансирању ове делатности.

Општине у сарадњи са радним организацијама и установама дечје заштите треба да разраде програм развоја установа дечје заштите и да обезбеде њихов економски рационалан развој. Нужно је веће ангажовање република у развијању непосредне дечје заштите, нарочито у оним облицима заштите деце који су од ширег интереса, као што је брига о дефектној и васпитно запуштеној деци.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Досадашњи развој социјалне заштите осетно заостаје за потребом бржег решавања акутних социјалних проблема, као и за развојем осталих друштвених делатно-

сти. Учешће потрошње у социјалној заштити има тенденцију опадања у националном дохотку. Материјална основа социјалне заштите је неразвијена и у несразмери је са акутним социјалним проблемима проузрокованим брзим економско-социјалним развојем. Посебан је проблем што су социјалне службе, а нарочито центри за социјални рад неразвијени.

Брзе социјално-економске промене и даље ће заостравати поједине социјалне проблеме, па је стога нужно да се брже стварају услови за решавање појединих акутних социјалних проблема и појава. Проширењем материјалне основе друштвено-политичких заједница створиће се предуслови и за успешније решавање социјалних проблема. У складу са повећањем њихових средстава створиће се могућност за потпуније обезбеђивање социјалне заштите, а нарочито у вези са старањем о деци и омладини без родитељског старања, помоћи лицима неспособним за рад и слично.

За рационалнији развој потребно је да општине у границама својих овлашћења и материјалних могућности обезбеде сталније изворе средстава за социјалну заштиту и да се ова средства дугорочније планирају. То је један од битних предуслова за програмирање развоја социјалне заштите. Обезбеђивање сталних извора средстава и програмирање развоја омогућује удруживање средстава намењених за развој појединих видова социјалне заштите. На тој основи ће се установе социјалне заштите равномерно развијати и формирати свој доходак зависно од резултата рада.

Потребно је проучити савремене социјалне проблеме, укључујући ту социјалне проблеме на селу.

Републике треба да прописима ближе одреде ниво одређених права, услове рада и облике финансирања установа у области социјалне заштите.

Општине ће прописати услове за пружање и минимум социјалне помоћи лицима неспособним за рад. Оне ће разрадити програме и донети мере за развој одређених

облика социјалне заштите. У том смислу општине треба да оснивају центре за социјални рад као самосталне друштвено-стручне службе за изучавање социјалних проблема и вршење социјалног рада, и да обезбеде услове за развој тих центара.

УСЛУЖНЕ ДЕЛАТНОСТИ ЗА ПОТРЕБЕ ПОРОДИЦЕ

Све већа запошљеност, посебно запошљеност жена, као и повећање куповне снаге и промене у структури личне потрошње проузроковали су повећање потреба за разним услугама за помоћ породици. Ове делатности су, међутим, заостајале у односу на потребе које су произишле из досадашњег развоја, и представљају фактор који негативно утиче на стандард радне породице

Запошљеност у радној породици, и посебно, све већа запошљеност жена, као и повећање куповне снаге становништва и даље промене у структури потрошње, утицаће на пораст потреба за разним услугама за помоћ породици. У садашњој фази развоја проширење услужних делатности за помоћ породици представља саставни део напора за подизање ефикасности и продуктивности. Ове делатности отварају могућности већег запошљавања, нарочито жена, па и у том погледу у наредним годинама представљају значајан фактор развоја.

Да би се обезбедио економски успешан и рационалан развој ових делатности, нужно је битно унапредити њихову техничку основу и на тој бази формирати организацију која може ефикасно да функционише и обезбеђује услуге.

Посебан је значај бржег развоја друштвене исхране. Требало би тежити и стварати услове да се друштвена исхрана развија што више на индустријској основи.

Све већа техничка опремљеност домаћинстава ће повећавати захтеве за услугама у вези са одржавањем и оправкама апарата и возила.

Такође ће се повећати потребе за другим услугама, као што су одржавање и уређивање стана, перионице и сл. Успешан развој ових делатности може у великој мери да створи услове за бржи раст реалног стандарда и побољшање животних услова, нарочито градског становништва.

С обзиром на значај услужних делатности за помоћ радној породици, носиоци активности за њихов бржи развој треба да буду радне организације. Оне треба да стварају разне погодности и да удружују средства (са фондовима и средствима општине, банкама и међусобно) за развој ових делатности. Од посебног је значаја да се радне организације оријентишу на стварање услова за развој друштвене исхране обезбеђивањем средстава потребних за инвестиције и пружањем других олакшица.

Услужне делатности за одржавање и оправку апарата треба да развијају, пре свега, произвођачи ових производа и одговарајуће трговинске организације.

Формирањем стамбених предузећа стварају се услови за рад технички добро опремљених и организованих предузећа и пословних јединица за оправку и одржавање станова.

С обзиром на разноликост услуга за домаћинства и помоћ породици, и различите носиоце активности, општине би требало да разраде програме развоја који би могли да служе као основа за споразумно учествовање радних организација, банака, општина и других заинтересованих фактора у стварању услова за убрзање развоја ових делатности.

Општине треба стварањем одговарајућих економских предуслова да подстичу у појединим делатностима индивидуалну иницијативу, као и разне облике допунског запошљавања.

Урбанистичким и друштвеним плановима треба стварати повољне предуслове за изградњу одговарајућег пословног простора потребног за развој ових услуга.

КУЛТУРНЕ ДЕЛАТНОСТИ

Развој културе и културних делатности добива у нашим условима све већи значај за формирање свестране личности радног човека као произвођача и самоуправљача. У таквој функцији развој културних делатности ће имати све већи значај и утицај на привредни и друштвени развој и унапређивање самоуправљања. Стога је потребно да се културне делатности и њихова материјална основа развијају у складу са потребама насталим из економског и друштвеног развоја целе земље и специфичности појединих република и крајева. Ово захтева побољшавање економског положаја културних делатности и стварање таквих услова за стицање дохотка који ће бити у складу са програмом и резултатима рада културних установа и са материјалним могућностима које произилазе из економског развоја.

Републике и општине треба својим плановима и другим мерама да створе могућности за стабилније финансирање културних делатности, као предуслов за развој самоуправљања и доследнију примену принципа дохотка и расподеле према раду у овој области.

НОВИНСКА И ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

Обим новинске и издавачке делатности ће се повећати уз стално побољшање квалитета и структуре, уз веће пласирање штампе и књига уз обнову и модернизацију техничке базе и продајне мреже штампе. Ово претпоставља интензивнији прелазак на индустријску производњу књига, на ширу програмску сарадњу између издавачких кућа, на спе-

цијализацију, кооперацију, интеграцију, као и пропаганду штампе и књига и доступност књиге читаоцу.

У том циљу поклониће се посебна пажња развоју књижарске мреже, као посредника између књиге и њеног купца, и развоју библиотека, развоју модернизације и рационализације продајне мреже, као и ширењу штампе путем птт организација.

Федерација ће и убудуће обезбедити повољне услове привређивања радним организацијама у новинској и издавачкој делатности путем повољније каматне стопе на пословни фонд, изузимањем новина, књига и других публикација од пореза на промет. И даље ће се задржати повољнији третман новинске и издавачке делатности у девизном пословању и систему царина, у обезбеђивању девизних средстава плаћања за увоз литературе и у опорезивању услуга за иностране кориснике.

Кредитном политиком, пре свега, самих издавачких предузећа, уз пословну сарадњу са банкама и помоћ друштвено-политичких организација и друштвено-политичких заједница, подстицаће се све шира куповина књига од стране библиотека и појединаца.

Ради даљег изграђивања друштвено-економског положаја издавачке делатности, извршиће се одговарајуће промене законских прописа о новинским предузећима и установама и о издавачким предузећима и установама.

Друштвено-политичке заједнице треба у оквиру својих права и дужности да доприносе даљем развоју новинске и издавачке делатности и промету и ширењу штампе и књига на својој територији и подстичу процесе рационализовања пословања радних организација у овој области, а нарочито у области програмске сарадње, кооперације и интеграције. За подстицање развоја новинске и издавачке делатности

на језицима других националности у нашој земљи, даће се одговарајући третман.

Треба очекивати да ће убудуће удружене и појединачне радне и друге друштвене организације, показати знатно већи интерес за стварање, издавање и ширење литературе за коју су, због развијања своје делатности, посебно заинтересоване и то како сталним праћењем стања у области те литературе, тако и материјалним стимулisaњем оваквих издања.

КИНЕМАТОГРАФИЈА

У наредном периоду ће се проширити мрежа биоскопа и побољшати услови производње домаћих филмова у складу са могућностима и друштвеним потребама, уз побољшање квалитета и већу разноврсност филмске производње.

У наредном периоду треба даље развијати и извоз домаћег филма и филмских услуга. Повећавање се увоз филмова, водећи рачуна о њиховом квалитету и структури у циљу побољшања филмског репертоара.

Федерација ће и убудуће утицати на услове привређивања радних организација филмске производње и приказивање филмова, обезбеђивањем повољнијег третмана у девизном пословању и систему царина.

Ради даљег јачања предузећа за производњу и приказивање филмова као носилаца репродукције у области филма, извршиће се одговарајуће промене законских прописа о филму и других савезних прописа.

Друштвено-политичке заједнице, посебно републике у оквиру својих права и дужности, треба да допринесу формирању таквих услова привређивања који ће утицати на складнији развој, нарочито у области приказивања филмова и развијања мреже биоскопа, подизање квалитета фил-

мске производње, развојне процесе у прав-
цу рационалнијег пословања и коришћења
друштвених средстава, као и на унапре-
ђење програмске сарадње и интеграције.

РАДИО И ТЕЛЕВИЗИЈА

Федерација ће и убудуће обезбеђивати повољне
услове привређивања радио-дифузних установа ос-
лобађањем од плаћања камате на пословни фонд
и изузимањем репродукционог материјала и увозне
опreme од плаћања пореза на промет.

У периоду до 1970. године оствариће се
даље повећање радио-програма, нарочито
другог програма, а у појединим радио-ди-
фузним установама — и трећег програма,
опште побољшање квалитета и већа дифе-
ренцијација физиономије појединих про-
грама. Телевизија ће проширивати први
програм и увести други телевизијски про-
грам.

Ово претпоставља покривање терито-
рије република радио-мрежом за први и
други програм, завршетак покривања целе
територије Југославије телевизијском мре-
жом за први програм почетак изградње
телевизијске мреже за други програм и
изградњу радио-телевизијских домова.

У наредном периоду оствариће се врло
снажан пораст броја телевизијских прет-
платника и спорији пораст броја радио-
претплатника. Већина радио-дифузних ус-
танова ће на тој основи остварити доходак
који ће омогућити покривање текућих
трошкова производње и формирање дела
средстава потребних за проширену репро-
дукцију

Створени услови привређивања омо-
гућују радио-телевизијским станицама да
формирају доходак из кога ће моћи издва-
јати толика средства да буду носиоци
проширене репродукције. Рачуна се да оне

могу при створеним условима да издвоје до половине потребних средстава за инвестиције

Републике треба да створе услове да се из средстава република и других друштвено-политичких заједница, као и из банкарских кредита обезбеде преостала потребна средства за инвестиције у радио и телевизију.

ОСТАЛЕ КУЛТУРНЕ ДЕЛАТНОСТИ

У наредном периоду ће се унапредити рад и деловање осталих културних делатности (домови културе, библиотеке, позоришта и остале сценско-уметничке установе, музеји, галерије, заштита споменика културе, архиви и др.). У овим областима нужно је остварити веће искоришћавање креативних и техничких капацитета, а на бази утврђене програмске оријентације, рационалне и модерне организације рада. Од посебног је значаја да се ове институције развијају тако да се све више шири круг корисника њихових услуга.

Ово захтева побољшање друштвено-економског положаја ових културних институција, односно обезбеђење материјално-техничких претпоставки неопходних за остваривање њихових основних задатака, које укључују и стварање таквих услова за стицање дохотка, који ће обезбеђивати његово формирање у складу са програмом и резултатима рада културних установа и са економским развојем, друштвеним потребама и материјалним могућностима.

Плановима република и општина треба створити услове за стално и стабилно финансирање ових културних делатности.

ТЕХНИЧКА КУЛТУРА

У условима интензивнијег привређивања техничка култура постаје важан чинилац за ефикасније коришћење средстава рада и подизање продуктивности. Тежиште друштвених напора у овој области

биће у подизању техничке културе деце и омладине, нарочито у школама. То ће допринети бољој оријентацији омладине при избору радне делатности. Подизање техничке културе запошљених допринеће развијању проналазаштва, новаторства и рационализаторства. Радиће се и на подизању техничке културе пољопривредних произвођача.

Републике и општине треба у оквиру расположивих средстава да обезбеде стабилност средстава за развој техничке културе.

Радне организације треба да стварају материјалне и друге услове за развијање техничке културе, као и за унапређивање рада друштвених организација за техничку културу.

ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Развој физичке културе у наредном периоду усмериће се, пре свега, на подизање физичке културе у школама, као и запошљених, посебно у градовима и индустријским центрима. Подизање физичке културе радника биће нарочито наглашено као фактор подизања продуктивности рада. Потребе за свестранијим развојем услова за бављење физичком културом грађана биће повећане и скраћивањем радног времена, што захтева формирање мреже установа и институција за физичку културу и веће финансијско учешће непосредних корисника. Радне организације имаће на основу пораста дохотка знатно веће фондове заједничке потрошње, који ће им омогућити и већа улагања за подизање физичке културе и рекреацију радника. Јачањем материјалне базе биће омогућен квалитетнији рад друштвеним организацијама за физичку културу. Инвестиције у овој области оријентисаће се, пре свега, на изградњу одговарајућих објеката у саставу школа, месних заједница и организација које могу да окупе већи број корисника.

Општи интерес за укључивање спорта у светске манифестације захтева од свих органа и организа-

ција у области спорта и физичке културе да поклоне посебну пажњу масовности спорта и физкултуре као основе за унапређивање врхунског спорта.

У оквиру расположивих средстава, републике и комуне треба да обезбеде стабилност средстава за развој физичке културе.

Радне организације треба на бази одговарајућих програма да стварају материјалне услове за подизање физичке културе радника, посебно омладине, сарађујући у оквиру комуне са свим другим носиоцима у овој делатности.

Заједнице образовања треба да утичу да се у текућим трошковима за образовање одвајају одговарајућа средства и за подизање физичке културе школске деце и омладине

Циљеви и задаци овог плана треба да служе радним организацијама и другим друштвено-политичким заједницама као основ и оријентација при самосталном утврђивању њихових планова. Планови радних организација и њихових асоцијација, планови општина и република сачињаваће, заједно са Друштвеним планом развоја Југославије унутрашње повезан и међусобно усклађен систем друштвених планова, којим ће се обезбедити остварење основних пропорција, циљева и задатака утврђених у Друштвеном плану развоја Југославије од 1966. до 1970. године.

Одговарајући савезни органи израђиваће годишње билансе и анализе пословања радних организација и анализе остварења интенција овог плана са анализама предвиђених услова привређивања за предстојећу годину. На основу тих анализа предузимаће се неопходне интервенције за остваривање циљева плана. Током године надлежни органи ће пратити и анализирати привредна и друга кретања

и, по потреби, предузимати и предлагати мере за остваривање утврђене економске политике.

У склопу са начелима и праксом континуираног планирања Савезни завод за привредно планирање израдиће у 1968. години ширу и комплетнију анализу извршења овог плана и предложити, по потреби, корекције задатака утврђених овим планом и услова привређивања.

по потребностям и предвзвешивая меры
всего не утратившие экономическое
Успехи с наименьшим и самым экономичным
нашими силами за период 1924-25 гг.
всего 2,5% в год, что является по потреб-
ностям и экономическим условиям и ус-
ловиям.

Цели и задачи
всего 2,5% в год
самостоятельно
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год

Одновременно
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год
всего 2,5% в год

САДРЖАЈ

	Страна
I. ОЦЕНА ПРОТЕКЛОГ ПЕРИОДА И АК- ТУЕЛНЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ ПРИВРЕДНИХ И ДРУШТВЕНИХ КРЕТАЊА — — —	3
II. ОСНОВНИ ЕКОНОМСКО-ПОЛИТИЧ- КИ ЦИЉЕВИ И ОСНОВЕ РАЗВОЈА —	16
1. Основни економско-политички циљеви	16
2. Темпо и интензитет развоја — — —	20
3. Основна расподела националног до- хотка — — — — — — — —	23
4. Робно-новчани услови реализације Плана — — — — — — — —	32
III. ОПШТИ УСЛОВИ ПРИВРЕЂИВАЊА	34
IV. СТАНОВНИШТВО, ЗАПОШЉЕНОСТ И ПРОДУКТИВНОСТ — — — — —	53
V. ЖИВОТНИ СТАНДАРД — — — — —	59
VI. КАДРОВИ, ОБРАЗОВАЊЕ И НАУЧНА ИСТРАЖИВАЊА — — — — —	65
1. Кадрови и образовање — — — — —	65
2. Научна истраживања — — — — —	71
VII. РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ И РАЗВОЈ ПРИВРЕДНО НЕДОВОЉНО РАЗВИЈЕ- НИХ РЕПУБЛИКА И КРАЈЕВА — —	77
VIII. УКЉУЧИВАЊЕ У МЕЂУНАРОДНУ ПОДЕЛУ РАДА И ЕКОНОМСКИ ОДНО- СИ СА ИНОСТРАНСТВОМ — — —	84

	Страна
IX. ПРОИЗВОДНА ОРИЈЕНТАЦИЈА И ИНВЕСТИЦИОНА ПОЛИТИКА — — —	88
1. Основни правци развоја — — — —	88
2. Инвестициона политика — — — —	89
X. РАЗВОЈ ПРИВРЕДНИХ И ДРУШТВЕНИХ ДЕЛАТНОСТИ — — — — —	98
Енергетика — — — — —	98
Саобраћај — — — — —	102
Водопривреда — — — — —	113
Развој појединих индустријских грана —	115
Пољопривреда — — — — —	127
Шумарство и прерада дрвета — — —	134
Туризам — — — — —	138
Грађевинарство и индустрија грађевинског материјала — — — — —	141
Трговина — — — — —	146
Угоститељство — — — — —	149
Занатство — — — — —	149
Стамбена привреда — — — — —	151
Комунална привреда — — — — —	156
Здравствена заштита — — — — —	160
Социјално осигурање — — — — —	163
Инвалидско-пензијско осигурање — —	164
Здравствено осигурање — — — — —	165
Дечја заштита — — — — —	167
Социјална заштита — — — — —	168
Услужне делатности за потребе породице	170
Културне делатности — — — — —	172
Новинска и издавачка делатност — —	172
Кинематографија — — — — —	174
Радио и телевизија — — — — —	175
Остале културне делатности — — —	176
Техничка култура — — — — —	176
Физичка култура — — — — —	177

